

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Tarvi Salu

**TOOTJA VAHETU VASTUTUS TARBIJA EES ASJA MÜÜGILEPINGU
LEPINGUTINGIMUSTELE MITTEVASTAVUSE KORRAL**

Magistritöö

Juhendaja
dr. iur. Irene Kull

Tartu
2020

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Tootja vahetu vastutus müügigarantii alusel Eesti õiguses	8
1.1. Tootja vastutuse võimalikud alused asja lepingutingimustele mittevastavuse korral .	8
1.2. Müügigarantii olemus ja eesmärk.....	9
1.3. Müügigarantiist tuleneva tootja vahetu vastutuse puudused.....	11
2. Tootja vahetu vastutus tarbija ees Euroopa Liidu tarbijaõiguses.....	16
2.1. Tootja vahetu vastutuse kehtestamise vajadus	16
2.2. Tootja vahetu vastutuse mudelid	25
2.2.1. Lepingutest tuletatav vastutuse mudel.....	25
2.2.2. Lepinguvälise vastutuse mudel	29
3. Tootja vahetu vastutus Ameerika Ühendriikide õiguses	31
3.1. <i>Lemon Law</i> olemus ja eesmärk.....	31
3.2. Tootja vahetu vastutuse võimalik kohaldamisala	36
3.3. Tootja vahetu vastutuse eeldused ja vastutuse periood.....	44
3.4. Tootja vahetu vastutuse ulatus ja õiguskaitsevahendid	54
3.5. Tootja vahetu vastutusega seotud vaidluste lahendamine.....	62
Kokkuvõte	67
Direct Producer's Liability Towards a Consumer due to Non-Conformity of a Thing Under a Contract of Sale. Summary	72
Kasutatud kirjandus	76
Kasutatud õigusaktid.....	80
Kasutatud kohtupraktika ja muud otsused	83

Sissejuhatus

Käesoleva magistritöö teemavaliku aluseks on autori huvi mootorsõidukite müügisektori ja Ameerika Ühendriikides kehtiva õigusliku meetme, mida tuntakse laiemalt *Lemon Law* nime all, vastu. *Lemon Law* kui täiendava mootorsõiduki tootjate garantiisarnase instituudi olemus ja kohaldamispehmed ei ole tsiviilõiguse süsteemiga riikides väga tuntud. See on ka põhjendatud, kuivõrd Euroopa Liidu liikmesriikides kehtiv tootevastutuse direktiiv¹ on mõjutanud tootja vastutuse arengut selliselt, et tootja vastutab isiku surmast, kehavigastusest või muu vara kui toote enda kahjustamisest tuleneva kahju eest, mille põhjustas puudusega ja seetõttu ka lepingutingimustele mittevastav toode (artikkel 9). Tootja vastutus on Eestis õiguskirjanduses käsitletud leidnud, kuid mitte sellest küljest, et tootja võiks vastutada vahetult tarbija ees müüja ja tarbija vahelise müügilepingu eseme müügilepingu tingimustele mittevastavuse eest.

Tootja vastutusega seotud õigusel on kokkupuude mitmete õigusharudega, nagu võlaõigus ja tarbijakaitseõigus. Tarbijate kaitse defektsete kaupade ja nendest tulenevate kahjude vastu on muutumas järjest olulisemaks, kuivõrd viimaste kümnendite tehnoloogiaareng ning kaupade ja teenuste kättesaadavuse kasv on olnud peadpööravalt kiire. Inimesed kasutavad iga päev rõõmuga erinevaid kõrgtehnoloogilisi seadmeid, kuni vastav seade enam korrapäraselt ei toimi.

Tootja vastutuse ja tarbijakaitseõigus on regulatiivsed meetmed, mis tasakaalustavad tarbijate ootusi ja tootjate kohustusi seoses tootega ning toote tõrke korral annavad lahenduse tarbija õiguskaitsevahendite ettenägemise kaudu. Tooted võivad tarbija varakogumile kahju tekitada mitmel põhjusel. Peamised põhjused on seotud toote kasutajate käitumise ja ebapiisavate teadmistega, toote kasutuskeskkonnaga, kuid ka toote kavandamis- ja tootmisvigadega. Tootmise täiustamine on tõenäoliselt lihtsam kui tarbijate käitumise ja toote kasutuskeskkonna muutmine. Kuid motivatsioon toota võimalikult vastupidavaid tooteid ei pruugi olla kõikide tootjate esmaseks eesmärgiks, mistõttu vajavad tarbijad oma õiguste kaitseks tootja vastutuse ja tarbijakaitse regulatsioone. Tarbijate majandushuvide edendamine

¹ 25. juuli 1985. aasta nõukogu direktiiv 85/374/EMÜ liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta. – OJ L 210, lk 29-33.

ja kaitse ning efektiivse tarbijavaidluste lahendamise ja heastamise kättesaadavus on paar Ühinenud Rahvaste Organisatsioon tarbijakaitse juhiste printsiipidest².

Euroopa Liidus pööratakse tarbijakaitsele järjest enam strateegiliselt tähelepanu³. Euroopa Liidu põhiõiguste harta⁴ artikli 38 järgi peab Euroopa Liit oma poliitikaga tagama tarbijakaitse kõrge taseme. Ka Euroopa Liidu toimimise lepingu⁵ artikkel 169 lg 1 sätestab, et tarbijate huvide edendamiseks ja kõrgetasemelise tarbijakaitse tagamiseks aitab Euroopa Liit kaitsta tarbijate tervist, turvalisust ja majanduslikke huve, samuti edendada tarbijate õigust teavitamisele, koolitamisele ja organiseerumisele oma huvide kaitseks. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 12 kohaselt tuleb Euroopa Liidu igakülgse poliitika ja meetmete määratlemisel ning rakendamisel võtta arvesse tarbijakaitse nõudeid. Lisaks nõuab Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47, et Euroopa Liit tagaks tarbijatele Euroopa Liidu õigusega antud õiguste tegeliku ja tõhusa kättesaadavuse. Seega ei piisa vaid tarbijakaitse kõrget taset tagavate printsiipide kehtestamisest ning laiapõhjalise tarbijakaitse tagamiseks tuleb garanteerida ka efektiivsed õiguskaitsevahendid ning nende kasutamise kord.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 114 lg-te 1 ja 3 kohaselt on Euroopa Liidul õigus kehtestada liikmesriikide õigusnormide ühtlustamiseks meetmeid, mille eesmärk on siseturu rajamine ja selle toimimine. Artikli 169 lg 2 p a kohaselt on siseturu väljakujundamine tarbijakaitse kõrge taseme saavutamise esmane meede. Tarbijaõigus kuulub suuresti lepinguõiguse valdkonda, mida Euroopa Liit ühtlustab talle antud pädevusega tooteohutuse ning tarbija majanduslike ja õiguslike huvide osas direktiivide kehtestamise teel⁶.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on esmalt uurida müügigarantii olemust ning avada probleeme Euroopa Liidu tarbijakaitseõiguses, mis seonduvad müügigarantiiga, et mõista, kas tootjate poolt vabatahtlik täiendava vastutuse võtmine asja lepingutingimustele mittevastavuse eest müügigarantii andmise näol on aegade jooksul muutunud millekski muuks ja vajab värskendamist. Töö peamine eesmärk on avada asja lepingutingimustele mittevastavuse korral seadusest tuleneva tootja vahetu vastutuse kehtestamise õiguslikku vajadust ning võrrelda

² United Nations Guidelines for Consumer Protection. United Nations 2016, lk-d 7, 12-14, 15-16. – https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditccplpmisc2016d1_en.pdf (21.04.2020).

³ 26. veebruari 2014. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu (EL) nr 254/2014, mis käsitleb mitmeaastast tarbijakaitseprogrammi aastateks 2014–2020 ja millega tunnistatakse kehtetuks otsus nr 1926/2006/EÜ. – ELT L 84, lk 42-56. Programmiga kehtestatakse Euroopa Liidu tarbijakaitse arendamise eesmärgil tarbijakaitse mõõdetavad eesmärgid, ajalised piirid, järelkontrolli ja rahastamise.

⁴ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 326, lk 391-407.

⁵ Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 326, lk 47-390.

⁶ Maciejewski, M., Ratcliff, C. Tarbijakaitsemeetmed. – Euroopa Liidu teemalised teabelehed 2019, lk 5. – https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2017/N51080/doc_et.pdf (21.04.2020).

Eesti õigusest tulenevaid tarbija õigusi kasutada müüja suhtes asja lepingutingimustele mittevastavuse korral õiguskaitsevahendeid müüja suhtes üldiselt Euroopa Liidu liikmesriikide tootja vahetu vastutuse mudelitega ja spetsiifilisemalt Ameerika Ühendriikide osariikides kehtestatud mootorsõidukite tootja vahetu vastutuse regulatsiooniga. Käesoleva magistritöö autor otsib kinnitust hüpoteesile, et Eesti tarbijakaitseõiguse ja eriti uue mootorsõiduki omandanud tarbija õiguste kaitse taseme tõstmiseks tuleks täiendada Eestis kehtivaid lepingulise vastutuse norme selliselt, et mootorsõiduki omandanud tarbija võiks kasutada õiguskaitsevahendeid vahetult mootorsõiduki tootja vastu.

Töös analüüsitakse tarbija õigust esitada nõudeid vahetult tootja vastu asja lepingutingimustele mittevastavuse korral. Selleks peab olema toimunud vähemalt kaks müügitehingut – tootja ja müüja ning müüja ja tarbija vahel –, sest vastasel juhul oleks tootja tarbijaga sõlmitud müügilepingu pool ning tarbija nõuded oleksid niikuinii vahetult tootja vastu. Seega on käesolevas töös tarbijalemüügi all mõeldud võlaõigusseaduse⁷ (edaspidi VÕS) § 208 lg 4 kohast asja müüki müügilepingu alusel, mille puhul tarbijale ehk isikule, kes ei sõlmi lepingut oma majandus- või kutsetegevuses, müüb vallasasja müüja, kes sõlmib lepingu oma majandus- või kutsetegevuses ja ei ole vallasasja tootja.

Käesolev magistritöö läheneb tootja vastutusele ja müügarantiile uute mootorsõidukite tarbijalemüügi vaatepunktist, kuivõrd Eesti uute mootorsõidukite turg on järjepidevalt kasvanud, viimase kümne aasta jooksul on kasv olnud peaaegu kolmekordne⁸. Isegi kui Eesti mootorsõidukite turul peaks toimuma langusi Eesti ja tarbijate majandusliku olukorra halvenemise tõttu, siis on täiendav kaitse tervitatav ja tarbijate haavatava finantsseisundi tõttu vajalikum kui kunagi varem. Paljude tarbijate jaoks on kinnisasja ostmise järel uue mootorsõiduki soetamine, ostu finantseerimine või kasutusõiguse üürimine kulukaim ost või suurim finantskohustus. Paljude tarbijate jaoks on töökorras mootorsõiduki igapäevane olemasolu oluline, sest nad kasutavad seda liikumiseks elu- ja töökoha vahel või seoses oma tööga. Seega, kui uuel mootorsõidukil tekivad korduvalt vead, mida müüja ei suuda lõplikult parandada⁹, kaasneb sellega kahju tarbija majandushuvidel, kuid ka määramatu kahju emotsionaalse stressi näol.

⁷ Võlaõigusseadus. – RT I, 08.01.2020, 10.

⁸ Esmaselt registreeritud sõidukid, aasta. Statistikaamet 16.01.2020. – <https://www.stat.ee/389966> (21.04.2020); Uute sõiduautode müük tõusis 2019. aastal 4,7%. Autode Müügi- ja Teenindusettevõtete Eesti Liit 07.01.2020. – <https://www.amtel.ee/uute-soiduautode-muuk-tousis-2019-aastal-47/> (21.04.2020).

⁹ Sibold, G. Intervjuu omanikuga: miks ta loetles oma 123 000 eurose BMW küljel üles auto kõik vead ja mis saab edasi? – Autogeenius 02.11.2018. – <https://auto.geenius.ee/rubriik/uudis/intervjuu-omanikuga-miks-ta-loetles-oma-123-000-eurose-bmw-kuljel-ules-auto-koik-vead-ja-mis-saab-edasi/> (21.04.2020).

Käesolev töö on jaotatud kolme peatükki. Esimeses peatükis avatakse tootjapoolse müügigarantii olemust ning mõningaid probleeme Euroopa Liidu ning Eesti tarbijakaitseõiguses, mis seonduvad müügigarantiidega. Lisaks analüüsitakse uuest kaupade müügi direktiivist¹⁰ tulenevaid muudatusi seoses müügigarantiidega. Teises peatükis käsitletakse asja lepingutingimustele mittevastavusest tuleneva tootja vahetu vastutuse kehtestamise poolt ja vastu argumente ning Euroopa Liidu osades liikmesriikides kehtestatud tootja vahetu vastutuse erinevaid mudeleid ja nende omapärasid koos võrdlusega Eesti õigusele omase müüja vastutuse põhimõttega. Kolmas peatükk keskendub spetsiifilisemalt kõigis Ameerika Ühendriikide osariikides kehtestatud mootorsõiduki tootjate vahetu vastutuse regulatsioonile – *Lemon Law*¹¹, ning võrdleb seda tarbija õiguste kaitse vaatepunktist Eesti õigusega. Magistritöö kokkuvõttes esitatakse käsitletud probleemidest ja võrdlustest tehtud järeldused, milleni autor kirjutamise käigus jõudis ning kontrollitakse esitatud hüpoteesi paikapidavust.

Magistritöö analüütilise poole kirjutamisel on autor allikatena kasutanud peamiselt Euroopa Liidu õiguspraktikute ja -teadlaste artikleid ja koostatud raamatuid, eelkõige M. Ebersi, A. Jansseni ja O. Meyeri toimetatud „European Perspectives on Producers’ Liability: Direct Producers’ Liability and the Sellers’ Right of Redress - Comparative Report“¹², Komisjoni ja Parlamendi töögruppide uuringute raporteid, hinnanguid ja muid dokumente, Eesti ja Ameerika Ühendriikide osariikide seadustekste ja nende kommentaare ning kehtivat õiguspraktikat ringkonnakohtute ja Riigikohtu lahendites ning New Jersey osariigi mootorsõidukite alaste vahekohtu otsustes. Selline allikate valik võimaldab autoril magistritöö

¹⁰ 20. mai 2019. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/771 kaupade müügilepingute teatavate aspektide kohta, millega muudetakse määrust (EL) 2017/2394 ja direktiivi 2009/22/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/44/EÜ. – ELT L 136, lk 28-50.

Selguse ja lihtsustamise huvides kasutatakse töös läbivalt tähistust „uus kaupade müügi direktiiv“.

¹¹ Hiljuti analüüsis ja valis Ameerika Ühendriikide iseseisev mootorsõidukite ohutusele ja kvaliteedile pühendunud mittetulundusühing The Center for Auto Safety Ameerika Ühendriikide kõigis 50 osariigis parimaks *Lemon Law* regulatsiooniks New Jersey osariigis kehtestatud *Lemon Law* õigusnormid¹¹. Seetõttu käsitletakse käesolevas magistritöös põhiliselt New Jersey *Lemon Law* regulatsiooni, kuid märkimist leiavad ka teiste osariikide *Lemon Law* regulatsioonid, mis on mootorsõiduki tarbija suhtes New Jersey *Lemon Law*-st nii soodsamad kui ka rangemad.

Center for Auto Safety Releases Rankings of State Lemon Laws. The Center for Auto Safety 01.02.2019. – <https://www.autosafety.org/center-for-auto-safety-releases-rankings-of-state-lemon-laws/> (21.04.2020).

¹² Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. (eds.). European Perspectives on Producers’ Liability: Direct Producers’ Liability and the Sellers’ Right of Redress - Comparative Report. Munich: Sellier European Law Publishers 2009.

teemat käsitleda võimalikult põhjalikult ja globaalse vaatega.¹³ Mootorsõiduki tootja vastutust on varasemalt käsitletud oma magistritöös R. Kinkar¹⁴ ja artiklis T. Liivak¹⁵, aga need teosed käsitlevad mootorsõiduki tootja vastutust riskivastutuse ja deliktiõigusliku vastutuse vaatepunktist. Magistritöö autorile teadaolevalt ei ole Eestis müügigarantiide õiguslikku poolt ja tootja vahetut vastutust varasemalt käsitletud.

Magistritöö autor kasutab töös läbivalt mitmeid uurimismeetodeid: suures osas kasutab autor võrdlust Eestis, Euroopa Liidu liikmesriikides ja Ameerika Ühendriikides kehtivate müüja ja tootja vahetu vastutuse režiimide osas, võrreldes müüja vastutust Eesti õiguse järgi üldisemalt osades Euroopa Liidu liikmesriikides kasutusel oleva tootja vahetu vastutusega ning spetsiifilisemalt Ameerika Ühendriikides kasutatava mootorsõiduki tootjate vahetu vastutusega. Teise uurimismeetodina kasutab autor analüütilis-süsteematilist meetodit, sest autor analüüsib olemasolevat Eesti ja välisriikide õiguspraktikat süstemaatiliselt, et kontrollida hüpoteesi paikapidavust.

Käesolevat magistritööd iseloomustavad järgmised märksõnad Eesti märksõnastikust: Anglo-Ameerika õigussüsteem, eraõigus, garantiid, tarbijakaitseõigus, tootevastutus.

¹³ Magistritöö kirjutamise käigus tellis autori palvel Tartu Ülikooli Raamatukogu Euroopa ja Ameerika Ühendriikide tarbijate õiguskaitsevahendeid võrdleva teose (Jansen, S. Consumer Sales Remedies In US and EU Comparative Perspective. Cambridge: Intersentia Ltd 2018.), kuid selle tarne viibimise tõttu ei olnud võimalik nimetatud allikat kasutada.

¹⁴ Kinkar, R. Tootjavastutus ja juhi deliktiõiguslik vastutus autonoomsete sõidukite tehnoloogia puudusest tingitud kahju tekkimise korral. Magistritöö. Tartu 2015. – https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/46852/kinkar_rauno.pdf?sequence=1&isAllowed=y (21.04.2020).

¹⁵ Liivak, T. What Safety are We Entitled to Expect of Self-driving Vehicles? – Juridica International 2019/28.

1. Tootja vahetu vastutus müügigarantii alusel Eesti õiguses

1.1. Tootja vastutuse võimalikud alused asja lepingutingimustele mittevastavuse korral

Eesti õiguse järgi vastutab asja tootja müüja poolt tarbijast ostjale müüdüd asja lepingutingimustele mittevastavuse eest eelkõige kolmel juhul. Kui tarbija kasutab omandatud asja lepingutingimustele mittevastavuse korral müüja suhtes VÕS § 101 lg-s 1 ette nähtud ning VÕS §-dega 222-225 kui müügilepingute suhtes kohalduvate erinormidega täiendatud õiguskaitsevahendeid, siis VÕS § 228 kohaselt eeldatakse müüja õigust esitada tootja vastu talle tarbija poolt tema suhtes õiguskaitsevahendite kasutamisest tekkinud kahju hüvitamise nõue vastavalt tootja ja müüja vahelisele suhtele juhul, kui müüja vastutab tarbija ees lepingutingimustele mittevastavuse eest tootja poolt asja omaduste suhtes tehtud avalike avalduste tõttu. Kuna käesoleva magistritöö eesmärk on käsitleda tarbija nõudeid vahetult tootja vastu, siis vastava nõude põhjalikum analüüs ei ole magistritöö eesmärgiks.

Tarbija poolt vahetult asja tootja vastu nõude esitamine on teatud juhtudel võimalik nii müügigarantii alusel kui ka riskivastutuse alaliigi tootja vastutuse instituudi regulatsiooni järgi. VÕS § 230 lg 1 kohaselt võib müügigarantiiks olla lepinguline suhe asja ostja ja müügigarantii andnud isiku vahel, mille alusel on tarbijast ostjal õigus nõuda tootjalt asja tootjaga sõlmitud lepingutingimustega vastavusse viimist juhul, kui müügigarantii andjaks on asja tootja, samuti tootja reklaamis antud samasisuline lubadus.

VÕS § 1061 lg-s 1 sätestatud tootja vastutuse instituut hõlmab endas tootja vastutust puudusega toote põhjustatud isiku surma, kehavigastuse või tervisekahjustuse eest. Puudusega toode on kindlasti ka lepingutingimustele mittevastav müügilepingu esemeks olev asi, kuid VÕS § 1061 lg 3 kohaselt ei vastuta tootja asja puuduse ehk lepingutingimustele mittevastavuse tõttu asjale endale tekkinud kahju eest, mis mõjutab isiku varakoosseisu. Seetõttu ei käsitleta käesolevas magistritöös ka vahetuid nõudeid tootja vastu tootja vastutuse regulatsiooni järgi.

1.2. Müügigarantii olemus ja eesmärk

Müügigarantii on Eesti õiguses hetkel tarbija ainus võimalus esitada nõudeid vahetult tootja vastu olukorras, kus tarbija poolt omandatud asjal endal esinevad puudused. Kuna müügigarantii on praktikas tarbija jaoks tasuline, siis sellest tulenevalt on käesoleva magistritöö kontekstis oluline mõista müügigarantii funktsioone läbi aegade ja nende arengut, et anda hinnang müügigarantii institutsiooni efektiivsusele tarbijakaitse seisukohalt.

Müügilepingu sõlmimisel antud lubadust, mis kinnitab ostjale asja lepingutingimustele vastavust kindla ajaperioodi jooksul, tunti juba sajandeid tagasi¹⁶. Müügigarantiiks kujunes lubadus eeskätt teenuste osutamise lepinguid täiendava kokkuleppena, millega tagati teenuse tulemusena valmistatud või parandatud asja eesmärgipärast toimimist teatud aja jooksul. Asja puuduste korral oli tootjal või parandajal kohustus asi tasuta parandada¹⁷. Eesti õiguses on garantii üldiseks olemuseks VÕS § 155 järgi garantii andja kohustus võtta enda kanda täiendav risk, mis tuleneb sellest, et võlgnik ei täida võlausaldaja ees võetud kohustust täies ulatuses¹⁸. Garantii erivormiks on VÕS § 230 lg-s 1 sätestatud müügigarantii kui müüja, varasema müüja või tootja ehk müügigarantii andja lubadus ostja poolt omandatud asi garantiis või reklaamis sätestatud tingimustel tasuta või tasu eest välja vahetada, parandada või tagada muul viisil selle vastavus garantiis või reklaamis sätestatud tingimustele, mis annab ostjale seaduses ettenähtust soodsama õiguste kaitse seoses omandatud asjal esinevate puudustega. Nii on tänapäeval müügigarantii jõudnud teenuste osutamise lepingutest müügilepingutesse ning pakub asja ostjale täiendavaid lepingulisi nõudeid asjal esinevate puuduste korral garantiis kokku lepitud või reklaamis näidatud perioodi jooksul. Lisaks seaduses sätestatud ostjale soodsama seisundi andmise funktsioonile on müügigarantiidel ka muid olulisi funktsioone.

Väheolulisem ei ole müügigarantii võime jaotada tootja ja müüja vastutust asja lepingutingimustele mittevastavuse korral, kuivõrd vähemalt enamikus Euroopa Liidu liikmesriikide õiguses vastutab müüja asja lepingutingimustele vastavuse eest ainuisikuliselt¹⁹. Ühtlasi on müügigarantiiga võimalik ületada piiriülese kaubandusega

¹⁶ Wiewiórowska – Domagalska, A. Consumer sales guarantees in the European Union. Doctoral thesis 2011, lk 15. – <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/235592/wiewiorowska.pdf?sequence=2> (21.04.2020).

¹⁷ Wiewiórowska – Domagalska, A., lk 15.

¹⁸ Käerdi, M., Kärson, S. VÕS I § 155/4.1.1. – Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vlj. 2. tr. Tallinn: Juura 2016.

¹⁹ Wiewiórowska – Domagalska, A., lk 18.

kaasnevaid takistusi²⁰, kui müügarantii võimaldab esitada nõuded vahetult tootja või tootja esindajate vastu väljaspool tehingu toimumise riiki ehk riigis, kus asub ostja peamine asukoht²¹.

Euroopa Komisjon näeb müügarantiil olulist rolli eelkõige asja turundamisel ning on leidnud, et tootjate vahelises konkurentsisis on müügarantii oma olemuselt turunduselement, kuna tarbijatele mõjub tootjate konkurents müügarantiide pakkumisel kvaliteedimärgina²². Konkurentsi tekitav element loob tarbijate petmise ohu, mistõttu on müügarantiidega seotud õigust harmoneeritud²³ ja Euroopa Liidu tasandil on kehtestatud minimaalselt harmoneeriv tarbijalemüügi direktiiv²⁴.

Tarbijalemüügi direktiivi artiklis 6 on kehtestatud minimaalsed müügarantii standardid, mis nõuavad üldpildis müügarantii pakkumise korral tarbija teavitamist arusaadava keelekasutusega. Eesti õiguses on tarbijalemüügi direktiivi vastavad sätted üle võetud VÕS §-desse 230 ja 231. Müügarantii lepingu sõlmimine toimub vormivabalt ning artikli 6 lg 3 ja VÕS § 231 lg 2 kohaselt on müügarantii andjal kohustus müügarantii tingimused esitada tarbijale kirjalikult või muul püsival andmekandjal ainult tarbija nõudmisel. Maksimaalselt harmoneeriva uue kaupade müügi direktiivi jõustumisega on osa nõudeid müügarantiide suhtes muudetud. Kui praegu on tarbijalemüügi direktiivi artikli 6 lg 1 ja VÕS § 230 lg 1 järgi müügarantii andjal kohustus täita garantiilubaduses või selle reklaamist tulenevad kohustused, millega antakse tarbijale seadusest soodsam seisund, siis edaspidi võib uue kaupade müügi direktiivi artikli 17 lg 1 kohaselt tarbija soodsama seisundi lubadus tuleneda ka müügarantii lepingu sõlmimise ajal antavast infost ning müügarantii andja vastutab tarbija ees vastavalt nendele tingimustele, mis on tarbija jaoks kõige soodsamad²⁵. Samuti on alates 2022. aastast uue kaupade müügi direktiivi artikli 17 lg 2 järgi müügarantii andjal kohustus anda tarbijale igal juhul lihtsa ja arusaadava keelekasutusega garantiilubadus üle

²⁰ Näiteks tarbija ebakindlus teha otsustus välisriigis, sest asja lepingutingimustele mittevastavuse korral võib tarbija asukohariigist müüja vastutusele võtmise protsess olla väga koormav.

²¹ Wiewiórowska – Domagalska, A., lk 18.

²² Green Paper on Guarantees for Consumer Goods and After-Sales Services. Commission of the European Communities. COM(93) 509 final. Brussels 1993, lk 15. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51993DC0509&from=EN> (21.04.2020).

²³ Wiewiórowska – Domagalska, A., lk 17.

²⁴ 25. mai 1999. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta. – EÜT L 171, lk 12-16. Selguse ja lihtsustamise huvides kasutatakse töös läbivalt tähistust „tarbijalemüügi direktiiv”. Seoses uue kaupade müügi direktiivi vastu võtmisega kaotab tarbijalemüügi direktiiv kehtivuse alates 01.01.2022 ja selle asemel hakkab kehtima uus kaupade müügi direktiiv (vt viide 10).

²⁵ Kanceljak, I. Reform of Consumer Sales Law of Goods and Associated Guarantees – Possible Impact on Croatian Private Law. – EU and Comparative Law Issues and Challenges Series 2018/2, lk 598.

püsival andmekandjal koos asja üleandmisega, kusjuures artiklis on loeteluna toodud teave, mida garantiilubadus peab minimaalselt sisaldama. VÕS § 231 lg-ga 1 on kaetud küll uuest kaupade müügi direktiivist tulenevad müügigarantii sisu nõuded, kuid sellega kooskõlas oleva regulatsiooni tagamiseks on vajalik VÕS-is sisalduvaid müügigarantii regulatsiooni sätteid täiendada ja muuta.

Kuigi maksimaalselt harmoneeriva uue kaupade müügi direktiivi eesmärk on tarbijakaitse tõstmine liikmesriikide õiguse ühtlustamise teel, siis on õiguskirjanduses tarbijat kaitsvate garantiide puhul peetud tugevaimaks lahenduseks kogu Euroopa Liidus kehtiva ühtse garantiivormi ja -kaitse kehtestamist²⁶. Sarnast lahendust kasutab näiteks osaaajalise kasutamise õiguse, pikaajalise puhkuse toote, edasimüügi ja vahetuslepingute teatavaid aspekte reguleeriv direktiiv²⁷, mis loob õigusakti kohaldumisasal olevate teenuste pakkumisel ettevõtjale kohustuse esitada tarbijale lepingu osas direktiiviga ette nähtud vormis teave, sõltumata teenuse pakkuja või lepingu sõlmimise asukohast. Sarnase ühtses vormis garantii esitamise kohustuse kehtestamine müügigarantiide pakkumisel aitaks leevendada müügigarantii sisu moonutavalt kujutamise probleemi, mis on siiani olnud üks suurimaid ja nähtavamaid probleeme seoses müügigarantiidega²⁸, kuid see ei ole ainus müügigarantiide puudujääk.

1.3. Müügigarantiist tuleneva tootja vahetu vastutuse puudused

Müügigarantiid saab käesoleva magistritöö autori hinnangul oma olemuselt pidada tarbijale pakutavaks täiendavaks teenuseks, millele on iseloomulik, et see annab tarbijale lisaõigusi näiteks tarbija poolt asjal esinevatest puudustest tulenevate nõuete esitamise tähtaja pikendamise või juhtumite ringi, mille esinemise korral tarbija saab nõudeid esitada, laiendamisega. Kuivõrd müügigarantii suhtes ei ole kehtestatud kohustust, et seda peaks tarbijale pakkuma tasuta, siis on tekkinud sellest omaette ärimudel. Värsketes ärisuundades tegutsejatel on tavaks kasutada meetmeid, mis on õiguslikus mõttes hallis alas ning sellest ei ole pääsenud ka müügigarantiide pakkumised. Euroopa Liidu Komisjoni poolt tellitud

²⁶ Kanceljak, I., lk 599 (tegemist on artikli autori seisukohaga).

²⁷ 14. jaanuar 2009. aasta Euroop Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/122/EÜ tarbijate kaitse kohta seoses osaaajalise kasutamise õiguse, pikaajalise puhkuse toote, edasimüügi ja vahetuslepingute teatavate aspektidega. – ELT L 33, lk 10-30.

²⁸ Wiewiórowska – Domagalska, A., lk 17.

uuringus²⁹ on sedastatud, et osa müüjatest reklaamib neile seadusest tulenevat kohustust vastutada toote lepingutingimustele vastavuse eest täiendava müügigarantii ja eraldi teenusena, pakkudes tarbijale näiteks:

- asja „kiiret parandust“ või „tasuta parandamisteenust, kui asi vajab parandamist lepingutingimustele mittevastavuse tõttu“;
- „puudusega toote asendamist uue tootega, kui toote parandamine ei ole majanduslikult mõistlik“; ning
- müügigarantiid, viitamata müüja seadusest tulenevale kohustustele, mis vähendab müügigarantii läbipaistvust.

Sarnaselt eksitavasse kategooriasse paigutati eelpool nimetatud uuringus ka müüjate poolt kasutatud praktika, nagu:

- seadusest tulenevast müüja vastutusest/tarbijaõigustest teavitamata jätmine ja teavitamine sellisel vähendatud kujul, mis näilikult suurendab müügigarantiist saadava lisakindluse väärtust;
- müügigarantii pakkumine, mis dubleerib müüjal lasuvaid seadusest tulenevaid kohustusi ning ei loo tarbija jaoks lisandväärtust;
- müügigarantii pakkumine, mis pakub tarbijale vähem kaitset, kui seadusest tulenevad meetmed (näiteks müügigarantii tingimused, millega lubatakse viivitamatut toote asendamist või ostuhinna tagastamist, kui tarbija teavitab asjal ilmnenud puudusest 14 päeva jooksul arvates asja soetamisest);
- müügigarantii kujutamine selliselt, et see eksitab tarbijaid (näiteks „garantii 5 aastat“, kuigi tegelikkuses kehtib müügigarantii esimesed kaks aastat paralleelselt müüja vastutusega ning seetõttu on müügigarantii sisuliselt kehtiv kolm aastat, mille tõttu müügigarantii väärtus on tarbija jaoks väiksem, kui näilikult lubatakse)³⁰.

Eksitavat teavitamist garantiist võib täheldada ka Eesti mootorsõidukite müügisektoris, kus isegi turuliidrite poolt pakutav müügigarantii võiks paigutada eelnevalt kirjeldatud praktikate kasutamise tõttu halli alasse. Näiteks pakutakse ühe edasimüüja poolt uuele mootorsõidukile

²⁹ Study on the costs and benefits of extending certain rights under the Consumer Sales and Guarantees Directive 1999/94/EC. European Commission 2017, lk 131 / A.5.2. – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4d120ad5-deee-11e7-9749-01aa75ed71a1/language-en> (21.04.2020).

³⁰ Study on the costs and benefits of extending certain rights under the Consumer Sales and Guarantees Directive 1999/94/EC, lk 131 / A.5.2.

A tootjapoolset müügigarantiid viieks aastaks või kuni 150 000 kilomeetrise läbisõidu täitumiseni ja mainitakse, et esimesel aastal läbisõidupiirangut ei ole, kusjuures garantiiperioodi alguse kuupäevaks loetakse mootorsõiduki tarbijale üleandmise hetke³¹, ning ühe importija poolt uuele mootorsõidukile B viieaastast müügigarantiid läbisõidupiiranguga 100 000 kilomeetrit, sealjuures toonitatakse, et esimesed kaks aastat on garantii kehtiv ilma läbisõidupiiranguta³². Kirjeldatud pakkumised kuuluvad ilmselgelt Euroopa Komisjoni poolt välja selgitatud tarbijas segadust tekitavate äripraktikate hulka, kuivõrd müügigarantii on mõlemal juhul näiliselt viieaastase kehtivusperioodiga, mis hõlmab endas ka VÕS § 218 lg- st 2 tulenvat kaheaastast müüja vastutuse perioodi ja tegelikult saab tarbija lisakaitset seetõttu vaid kolme aasta ulatuses. Samuti on mõlemad esile toodud müügigarantiid piiratud mootorsõiduki läbisõiduga ja tarbijale sisendatakse justkui lisakaitsetena asjaolu, et teisena kirjeldatud müügigarantii puhul ei kehti läbisõidupiirang kahe aasta jooksul mootorsõiduki esmasest ostust ning esimese müügigarantii puhul ei kehti läbisõidupiirang esimese aasta jooksul. Viimane pakub tarbijale võlaõigusseaduses sätestatust isegi nõrgemat kaitset, kuivõrd seadus müüja vastutusele mootorsõiduki läbisõiduga seotud piirangut ei sea. Vastav tingimus on aga võlaõigusseaduse müügilepingu peatüki 1. jao sätete tarbijalemüügile kohustuslikkuse tõttu VÕS § 237 lg 1 kohaselt tühine ning selle asemel kohaldub seega ikkagi VÕS § 218 lg- s 2 sätestatud mootorsõiduki läbisõidust tingimatu müüja kaheaastane vastutusperiood.

Teise probleemina on praktikas esile kerkinud mootorsõiduki müügigarantiiga seotud isikute võimalik paljusus ja ebaselgus garantii andja isikus, mis võib tarbija jaoks muuta keerukaks talle müügigarantiist tulenevate õiguste teostamise. Kuna müügigarantii on kahe osapoole vahel sõlmitav täiendav leping, milles garantii andja isikuteriingi võivad VÕS § 230 lg 1 kohaselt kuuluda müügiahelas osalenud isikud, siis võib garantii andjaks olla mistahes õiguslikus vormis ja riigis tegev isik, sh välisriikides registreeritud juriidilised isikud, Euroopa äriühing või filiaal, kelle müügigarantiist tulenevaid kohustusi täidavad sisesuhte alusel kindlustusettevõtted. Tarbijavaidluste komisjoni hiljutises praktikas pöördus kaebusega komisjoni poole tarbija, kes oli ühe mootorsõiduki brändi Eestis volitatud edasimüüjalt soetanud mootorsõiduki koos täiendava müügigarantiiga, mida pakkus volitatud esindajana Leedu äriühing. Leedu äriühingut esindas Eestis kindlustusettevõtja, kes vastavalt garantii andjaga sõlmitud lepingule vastutas müügigarantii täitmise eest³³. Käesolevas vaidluses otsustas müügigarantii rakendumise üle kolmas isik, kellega tarbija müügigarantii lepingut ei

³¹ Mootorsõiduki A garantiitingimused: <https://bit.ly/2yosOxe> (21.04.2020).

³² Mootorsõiduki B garantiitingimused: <https://bit.ly/2wQWbHT> (21.04.2020).

³³ Tarbijavaidluste komisjoni otsus nr 28-1/19-004355, 15.08.2019.

olnud sõlminud. Tarbijal tuli seega müügigarantiist tulenevad nõuded esitada kolmandast isikust kindlustusandja vastu, kuigi müügigarantii andjaks oli Leedu äriühing. Kui mootorsõiduki tarbija teeb oma ostuotsuse usaldusest mootorsõidukitootja brändi vastu, siis võiks tarbijal olla õigus eeldada, et ka müügigarantiist tulenevate nõuete sisulise läbivaatamisega tegeleb tootja või muu mootorsõiduki müügiprotsessiga seotud isik, mitte kolmas universaalset teenust pakkuv isik, kes ei pruugi olla kursis konkreetse mootorsõiduki kvaliteedi iseärasustega.

Tallinna ringkonnakohtusse jõudnud vaidluses³⁴ müügigarantii andja isiku üle otsustas ringkonnakohtus, et müügigarantii andja tuvastamiseks tuleb faktiliselt lähtuda müügigarantii lepingu pooltest ja nende tahtest isegi juhul, kui edasimüüja veebilehel avaldatud reklaami kohaselt on müügigarantii andja justkui edasimüüja. VÕS § 230 lg 1 järgi võib müügigarantii olla muuhulgas ka müüja lubadus asi reklaamis ettenähtud tingimustel lepingutingimustega vastavusse viia, millest tuleneb tarbijale seaduses sätestatust soodsam seisund. Järelikult, kui reklaamist võib tuletada, et müügigarantii andja on lisaks mootorsõiduki tootjale ka edasimüüja, siis võiks olla tegemist tarbijale reklaamiga seaduses sätestatust soodsama seisundi andmisega. Eelnevalt viidatud lahendist ei selgu, miks ei saa tarbija soodustamiseks ja edasimüüja kohustamiseks pidada sellist reklaami, mille kohaselt müügigarantii kohustatud pooleks on Eestis registreeritud edasimüüja. Seega, ühel poolt võib tarbijale asja puuduste korral osutada müügigarantii alusel nõuete maksmapanekul takistuseks müügigarantiiga seotud isikute paljusus, kui näiteks müügigarantii andja on garantii täitmiseks sõlminud lepingu omakorda mootorsõiduki müügiga mitteseotud kolmanda isikuga, kes garantiijuhtumi olemasolu üle otsustavad, teiselt poolt aga vastuoluline info müügigarantii andja isiku osas, millest võib tarbijale tekkida valearusaam enda kaitstusest asja lepingutingimustele mittevastavuse vastu.

Müügigarantiide väärtust nõrgestab ka asja sisseplaneeritud kasutuskõlbmatuks muutumine. Sisseplaneeritud kasutuskõlbmatuks muutumine on nähtus, mis ilmnes 20. sajandi alguses ja kestab seniajani ning seisneb tootjate poolt kaupade valmistamises sellisel viisil, mis toob tootjatele võimalikult palju kasumit, kuid muudab kaubad vähem kestvaks, kui tehnoloogia tase tegelikult võimaldab³⁵. Isegi kui tootja annab asjale täiendava müügigarantii, siis ei ole tarbija kaitstud selle eest, et tootja on asja valmistanud viisil, mis tagaks selle pikaajase

³⁴ TlnRnKo 2-16-8446, p-d 31. ja 32.

³⁵ DiMatteo, L. A., Wrbka, S. Planned Obsolescence and Consumer Protection: The Unregulated Extended Warranty and Service Contract Industry. – Cornell Journal of Law and Public Policy 2019/28 (3), lk 492-493.

kestvuse ka pärast müügarantii lõppemist. Lähtudes eeltoodud põgusast ülevaatest mootorsõidukite müügarantiide kestusest, siis keskmiselt pakutakse mootorsõidukitele viie aasta pikkust müügarantiid, mis on tegelikkuses seadust täiendavad kolm aastat garantiid. Keskmise tarbija eeldab tõenäoliselt mootorsõidukilt pikemat vastupidavust, mistõttu mootorsõidukite lepingutingimustele mittevastavuse eest kahe või viie aasta pikkune vastutuse periood on ajale ja õigusele jalgu jäänud ning vajab ümbervaatomist.

Tarbekaupade pikema kasutuse ja tarbijakaitse nimel on mitmed Euroopa Liidu liikmesriigid ja kolmandad riigid pikendanud müüja vastutuse tähtaega³⁶ ning viinud oma õiguskorda sisse tootja vahetu vastutuse instituudi³⁷, mis võivad aidata vältida eelnevalt kirjeldatud probleeme.

³⁶ Maitre-Ekern, E., Dalhammar, C. Regulating Planned Obsolescence: A Review of Legal Approaches to Increase Product Durability and Reparability in Europe. – Review of European Community & International Environmental Law 2016/25 (3), lk 381 ja 389-391.

³⁷ Vt lähemalt ptk 3. USA *Lemon Law* osas ja ptk 2.2. Euroopa Liidu liikmesriikides kasutatavate tootja vahetu vastutuse mudelite osas.

2. Tootja vahetu vastutus tarbija ees Euroopa Liidu tarbijaõiguses

2.1. Tootja vahetu vastutuse kehtestamise vajadus

Tootja vahetu vastutus on käesoleva magistritöö autori seisukohalt tarbija jaoks täiendav õiguskaitse, mille puhul tootja vastutab seaduse alusel edasimüüja poolt tarbijale müüdü kauba lepingutingimustele mittevastavuse eest, kui kaubal ilmnev puudus on tekkinud tootmisprotsessi käigus. Lepingutingimustele mittevastavuseks tuleks siinkohal pidada eelkõige uue kaupade müügi direktiivi artikli 7 lg 1 p-des b ja d sätestatud vastavusnõuetest tuletatavaid objektiivseid puudusi, mis ilmnevad kauba juhendite järgsel kasutamisel ning takistavad tarbijal kauba tavapärasest kasutamist. Viidatud punktid hõlmavad mittevastavusi, nagu: tarbijale üleantud kaubal sama liiki kaupadele tavapärase ja tarbija poolt mõistlikult eeldatava koguse, kvaliteedi ja toimimisomaduste puudumine, või kauba kvaliteedi ja kirjelduse mittevastavus sellisele kvaliteedile ja kirjeldusele, mis on müüja poolt tarbijale enne lepingu sõlmimist kättesaadavaks tehtud.

Tootja vahetu vastutus tarbija ees asja lepingutingimustele mittevastavuse tõttu ei ole Euroopa Liidu õiguses uus ega tundmatu kontseptsioon. Juba 1993. aastal nentis Euroopa Komisjon tarbijalemüügi direktiivi väljatöötamise üheks aluseks olnud rohelises raamatus, mis käsitleb vastutust tarbekaupade osas ja müüjijärgset teenindust, tootja vahetu vastutuse võimalikku levikut ja kasutusele võttu liidu liikmesriikide õiguskordades³⁸. Kuivõrd osades liikmesriikides oli selleks hetkeks tootja tarbija ees asja lepingutingimustele mittevastavuse korral vahetult vastutav, siis on kehtiva tarbijalemüügi direktiivi preambuli punktis 23 märgitud, et tootja vahetu vastutuse ja tarbijalemüügi direktiivi rakendamisel saadud kogemusi silmas pidades võib osutada vajalikuks sätestada tootja otsene vastutus asjal ilmnevate puuduste eest. Euroopa Liidu liikmesriigid ei ole aga tänaseni tootja vahetu vastutuse kehtestamise osas ühist keelt leidnud ning harmoneeriva lahenduse asemel on uue kaupade müügi direktiivi preambuli punkti 18 kohaselt liikmesriikidele jätkuvalt jäetud võimalus ise kehtestada tootja vahetu vastutuse meetmeid³⁹.

³⁸ Green Paper on Guarantees for Consumer Goods and After-Sales Services, lk 87-88.

³⁹ Direktiivi 2019/771 preambuli p 18: „Käesolev direktiiv ei tohiks ka mõjutada liikmesriigi õigust, milles sätestatakse kaupade nõuetele mittevastavuse puhuks tarbija lepinguvälised õiguskaitsevahendid, mida ta võib kasutada tehinguahela varasemates etappides osalenud isikute (nt tootjate) või teiste nende kohustusi täitvate isikute vastu.“

Euroopa Komisjoni hinnangul tekib asja ostval tarbijal usaldussuhe just tootja ja tema brändiga, mitte vahepealseks lüliks oleva müüjaga. Tarbija usaldussuhe tootjaga tekib sarnaste toodete konkurentsi tõttu, mis toimib pigem tootja brändide, mitte edasimüüjate vahel valiku tegemisel⁴⁰. Mootorsõidukite müügi valdkonnas on tavapärane ka see, et üks müüja esindab üheaegselt mitut brändi, kuid tarbija valib lõpuks ühe neist, mistõttu peaks edasimüüjat pidama tarbija plaanitava tehingu nõustajaks. Juhul kui edasimüüjat käsitada nõustaja rollis olevana ja asjal ilmneb lepingutingimustele mittevastavus, mis tuleneb selle valmistamisest, siis näib ebaõiglasena, et müüja on ainuke isik, kelle vastu tarbija saab nõudeid esitada, seda ka siis, kui müüjal ei ole olnud võimalust asja lepingutingimustele vastavust mõjutada.

Eesti õiguses võib kohustuse rikkumise korral (VÕS § 100) võib võlausaldaja võlgniku vastu kasutada VÕS § 101 lg-s 1 loetletud õiguskaitsevahendeid. Lepingutingimustele mittevastava asja ostmisega tekib ostjale kui võlausaldajale tavaliselt erinevaid kulusid ja ebamugavusi, mille hüvitamisest ollakse huvitatud. VÕS § 115 lg 1 kohaselt on võlausaldajal õigus nõuda kohustust rikkuvalt võlgnikult kohustuse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist, välja arvatud juhul, kui võlgnik kohustuse rikkumise eest ei vastuta või kui kahju ei kuulu seadusest tulenevalt muul põhjusel hüvitamisele. Näiteks professionaalse edasimüüja ja tarbija vahel uue mootorsõiduki müügitehingu⁴¹ korral vastutab objektiivselt müüja VÕS § 218 lg-te 1 ja 2 kohaselt mootorsõidukil ilmnevate müügilepingu tingimustele mittevastavuste eest, kuigi subjektiivselt ja faktiliselt suurema tõenäosusega võivad mootorsõidukil ilmnenud lepingutingimustele mittevastavused tuleneda mootorsõiduki tootja tegevusest või tegevusetusest. Müüja on sellises tehingus pelgalt tootja ja tarbija vaheline lüli, mis ideaalis soodustab mõlema poole eesmärkide saavutamist, kuid täiendavat riski ja kulusid peab taluma müüja, kui tarbija on usaldussuhte tõttu valinud konkreetse tootja poolt valmistatud asja, mis juhtumisi ei vasta müügilepingu tingimustele.

Kuigi Eesti õiguses on müüjal majandus- või kutsetegevuses lepingu sõlminud isikuna VÕS § 219 lg 1 järgi kohustus mootorsõiduk omandamisel viivitamatult üle vaadata, siis lepingutingimustele mittevastavust võivad põhjustada asjaolud, mida müüjal ei ole puuduste varjatud olemuse tõttu võimalik või majanduslikult mõistlik üle vaadata. Eelduslikult on ju tegemist uue ja korras asjaga, mille arendamist või tootmist müüjal ei ole võimalik mõjutada.

⁴⁰ Green Paper on Guarantees for Consumer Goods and After-Sales Services, lk 86-87.

⁴¹ Käesoleva magistritöö autori teadmise kohaselt toimub uue mootorsõiduki müük tavapärastel aheltehinguna, mille käigus mootorsõiduk võõrandatakse tootjalt maaletoojale, maaletoojalt edasimüüjale, edasimüüjalt tarbijale.

Ka majanduslikud argumendid toetavad tootja vahetut vastutust, kuivõrd see motiveeriks tootjat arendama ja tootma kvaliteetsemaid tooteid ning kvaliteedipuuduste korral on tootja see isik, kellel on võimalik väikseimate kuludega lepingutingimustele mittevastavust heastada. Tootja käsutuses on tootmis- ja kontrolliprotsessid ning toote täpne riskiprofiil, mille põhjal end kindlustada ja kindlustusest tulenevad kulud kõikide tarbijate vahel ära jagada⁴². Seetõttu näib, et vastutus mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse eest peaks lasuma just tootjal, kui seda ei ole põhjendanud tarbija, müüja või muud tootja ja tarbija vahel asuvad lülid.

Eesti ettevõtjad on Eesti Kaubandus-Tööstuskoja vahendusel avaldanud arvamust, et uue kaupade müügi direktiivi ülevõtmisega ei tohiks mitte mingil juhul pikendada müüja vastutuse tähtaega, vaatamata direktiivi artiklis 10 lg-s 3 sätestatud sellekohasele võimalusele, sest osade kaupade puhul on juba praegu kehtiv kaheaastane müüja vastutuse tähtaeg (VÕS § 218 lg 2 esimene lause) liiga pikk kauba lepingutingimustele mittevastavuse põhjuste tuvastamiseks. Lisaks ei poolda ettevõtjad ka müüja pööratud tõendamiskoormise pikendamist direktiivi artikli 11 lg-s 1 ette nähtud ühe aasta asemel kahe aastani, mida võimaldab direktiivi artikli 10 lg 2, sest asja kasutamisega kasvab tõenäosus, et asjal ilmnevad puudused. Pikema tõendamiskoormise tähtaja kehtestamine võib kaasa tuua suurema arvu olukordi, kus tarbija pöördub puudustega kauba tõttu ettevõtja poole ning ettevõtja peab kandma nii rahalisi kui ka ajalisi kulusi tõendamaks, et kauba üleandmise hetkel vastavat puudust ei olnud, vaid see tekkis asja kasutamisest või muul põhjusel⁴³. Eelnevatest seisukohtadest nähtub, et Eesti ettevõtjate jaoks on oluliseks mureks kulud, mis kaasnevad jõupingutustega enda vabastamiseks vastutusest asja lepingutingimustele mittevastavuse eest. Kahjuks ei ole Justiitsministeerium huvigruppidele saadetud pöördumises⁴⁴ esile toonud tootja vahetu vastutuse meetme kehtestamise võimalikkust, mistõttu paljud ei pruugi sellise võimaluse olemasolu endale teadvustadagi. Müüja õiglast vastutuse määra aitaks tagada ja eelnevalt nimetatud kulusid kokku hoida just tootja vahetu vastutuse režiimi juurutamine.

⁴² Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 59-60. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O.

⁴³ Jerjomina, K. Arvamuse esitamine direktiivide 2019/770 ja 2019/771 ülevõtmise valikute kohta, vallasasjade müük, punktid 1 ja 3. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja 04.12.2019 arvamus Justiitsministeeriumile nr 4/268 – <https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2019-12/04%2012%202019%20Arvamus%20digitaalse%20sisu%20direktiivi%20ja%20kaupade%20direktiivi%20C3%BClev%C3%B5tmise%20valikute%20kohta.pdf> (21.04.2020).

⁴⁴ Koll, K. Arvamuse küsimine direktiivide 2019/770 ja 2019/771 ülevõtmise valikute kohta. Justiitsministeeriumi 06.11.2019 päring huvigruppidele nr 10-4/6235-1. – <https://www.advokatuur.ee/uploads/files/Arvamuse%20k%C3%BCsimine%20direktiivide%202019770%20ja%202019771%20C3%BClev%C3%B5tmise%20valikute%20kohta.pdf> (21.04.2020).

Tarbija nõue vahetult tootja vastu võib vähendada poolte õigusabikulusid ja kohtute töökoormust. Olukorrad, kus asja müük toimub mitmete aheltehingute teel ja tarbija peab asja lepingutingimustele mittevastavuse ilmnemisel pöörduma nõudega edasimüüja vastu ning edasimüüja tehinguketi eelmise lüli vastu, tekitavad tarbetud õigusabikulud, mis tootja põhjustatud puuduse korral lõppastmes ikkagi tootja kanda jäävad⁴⁵. Seega annab tarbija vahetu nõue tootja vastu võimaluse vältida ühe nõude kordamist mitmete isikute poolt, mis omakorda vähendab kõigi asjaomaste isikute kulusid ning kohtute koormust. Viimast veel eriti juhul, kui tarbija ja tootja vaheline vaidlus lahendatakse reguleeritud kohtuvälises menetluses. Õiguskirjanduse kohaselt võib vaidlustest tekkivate kulude osas tootja vahetu vastutus kujuneda just tootja jaoks soodsamaks, sest temani ei kandu tehinguahelas madalamate lülide vahelistes vaidlustes tekkinud õigusabikulud⁴⁶, mida kahju hüvitisena sisse võidakse nõuda, ning maaletooja ei saa asja lepingutingimustele mittevastavusele tuginedes ka leppetrahvi nõuda, kui selles on kokkulepitud.

Tootja vahetut vastutust toetab tarbija vaatepunktist ka tootja kui võimekama lisavõlgniku lisandumine asja lepingutingimustele mittevastavuse eest vastutavate isikute ringi. Tavapärastes tingimustes pöörduks tarbija esimesena tõenäoliselt asja edasimüüja poole, kuivõrd temaga on tarbijal olnud vahetu kontakt. Olukord muutub siis, kui asi ostetakse välismaalt või kaugmüügi teel, mille korral võib tarbijal olla lihtsam pöörduda tootja vastu⁴⁷. Mootorsõidukite müümise protsessis teeb radikaalseid muudatusi Ameerika Ühendriikides asutatud elektrimootoriga sõidukite tootja Tesla, kes on tarneahelast välja lõiganud kõik vahepealsed lülid ning kogu mootorsõidukite müük toimub e-kanalite vahendusel⁴⁸. Euroopa regiooni teenindamiseks maksutõhusal viisil täidab Euroopas sõlmitud müügitehinguid Hollandis registreeritud juriidiline isik⁴⁹. Vaatamata sellele, et Holland on Euroopa Liidus, mis peaks eestlastest Tesla mootorsõidukite tarbijatele tagama üpris lihtsa ligipääsu õiguskaitsesele, kaasneb rahvusvahelise vaidlusega keelebarjäär, mida on tõenäoliselt lihtsam ületada inglise keelt kõnelevas riigis. Lisaks ületab tootja kui võlgniku majanduslik ja tehniline võimekus edasimüüjate võimalusi tarbija nõuete rahuldamisel, sest tihti on tootjatel

⁴⁵ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 61. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O.

⁴⁶ Schwenzer, I., Schmidt, M. Extending The CISG To Non-Privity Parties. – Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration 2009/1, lk 116.

⁴⁷ White, F. The Buyer, the Seller, the Producer and the Law in Ireland, lk 390. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O.

⁴⁸ Tesla's website for online order. – <https://www.tesla.com/?redirect=no> (21.04.2020).

⁴⁹ Tesla Hollandi tehases toimuvad mootorsõiduki viimased tootmisprotsessid, mille tõttu on tegemist õiguslikus mõttes Euroopas toodetud mootorsõidukiga, mitte kolmandast riigist imporditud mootorsõidukiga.

ulatuslikumad finantsväljavaated⁵⁰ ja tootja käsutuses olevate tootmis- ja kontrolliprotsesside tõttu on ilmselt vaid tootjal toote kohta täielik erialane teave, mis võimaldab paremini asjal esinevad puudused heastada.

Tootja finantsvõimekuse stabiilsus on õiguskirjanduses ja osade riikide praktikas tarbija vaatepunktist üks enimmimetatud argumente tootja vahetu vastutuse kehtestamiseks. Rootsisis on näiteks kehtestatud tootja vahetu vastutus just juhtudeks, kui tarbijale toote müünud edasimüüja on maksejõuetu, tegevuse lõpetanud või tegevuskohta ei suudeta tuvastada ning isegi kui edasimüüja tegevuskoht leitakse, võib tarbija vahetu nõue tootja vastu olla õigustatud, sest edasimüüja tegevuskoha vahetuse tõttu võib edasimüüja vastu nõuete esitamine tarbijale põhjustada põhjendamatuid ebamugavusi⁵¹.

Tootja vahetu vastutuse kehtestamist toetavad ka Euroopa Liidu ühtse siseturu põhimõtetest tulenevad argumendid. On selge, et sisuliselt on keeruline saavutada efektiivselt toimivat ühtset siseturgu, kui turuosaliste suhtes kehtivad erinevad reeglid. 1993. aastal oli Euroopa Liidu Komisjoni hinnangul ilmne, et tarbijad ostavad kaupu julgemalt, eriti just välismaal, kui neil on puuduste ilmnemisel võimalus pöörduda nõudega asja tootja või oma elukoha riigis asuva tootja esindaja vastu⁵². 2007. aastaks ei paistnud asjaolud enam nii selged ja riigid on jäänud eriarvamustele, mistõttu ei ole siiani ühtlustavaid meetmeid kehtestatud. Tootja vahetu vastutuse kehtestanud liikmesriigid on seisukohal, et tootja vahetu vastutus tõhustab tarbijakaitset, luues tarbijatele täiendava turvavõrgu, mis tagab tarbijale kahjude hüvitamise, kui müüja ei suuda või ei taha tarbija kaebusi lahendada. Tootja vahetu vastutuse vastaste hinnangul põhjustaks tootja vahetu vastutus tarbijates ebakindlust kohalduva õiguskaitse suhtes ja viivitaks tarbija kaebuste lahendamist. Lisaks ei ole vastaste hinnangul tarbijas sellise turvatunde tekitamine meede, mis edendaks siseturgu, kuivõrd seda mõjutavad majandustegurid.⁵³

Siiski on leitud, et harmoneeritud tootja vahetu vastutuse kehtestamine võiks vähendada tootjate ja teiste tehinguosaliste kulusid ning aidata kaasa kaupade vabale liikumisele liidu

⁵⁰ Green Paper on Guarantees for Consumer Goods and After-Sales Services, lk 87.

⁵¹ Lindell-Frantz, E. Direct Producers' Liability and the Seller's Right of Redress According to Swedish Law, lk 553-554. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O.

⁵² Green Paper on Guarantees for Consumer Goods and After-Sales Services, lk 87.

⁵³ Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiivi 1999/44/EÜ (tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta) rakendamise kohta, sealhulgas tootja otsese vastutuse kehtestamise analüüs. Euroopa Ühenduste Komisjon KOM(2007) 210 lõplik. Brüssel 2007, lk 11. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0210&from=ET> (21.04.2020).

siseturul. Liikmesriikides kehtestatud erinevad vastutuse režiimid seavad tootjatele kohustuse järgida iga riigi erinevaid nõudeid, mis tekitab täiendavalt halduskoormust ja kulusid⁵⁴. Igasugune täiendav halduskoormus ja kulu on jällegi kaupade vabale liikumisele piirava mõjuga, mida tuleb Euroopa Liidu Toimimise Lepingu kaupade vaba liikumist käsitleva jaotise kohaselt vältida. Seega on Euroopa Liidu tasandil harmoneeritud tootja vahetu vastutuse kehtestamise võimalikuks mõjaks siseturu efektiivsem toimimine, sest kaoks väike ja hetkel pisut nähtamatu turutõrge.

Tootja vahetu vastutuse kehtestamisele leidub ka vastuargumente. Näiteks tuuakse välja, et tavapäraselt lepingule omaste õiguskaitsevahendite rakendamine tarbija poolt tootja vastu rikub privaatautonoomia, lepinguvabaduse ja lepingu relatiivsuse põhimõtteid. Tootja vahetu vastutuse kehtestamine on tootjatele vastuvõtmatu, sest tarbijate ja tootja vahel puuduvad lepingulised suhted ning seega võimalus otsustada, missugustel tingimustel tarbijaga suhtesse astutakse⁵⁵. Privaatautonoomia on ka Eesti Vabariigi põhiseaduse⁵⁶ (edaspidi PS) § 19 lg-s 1 sätestatu kohaselt Eesti eraõiguse üks printsiipe. Tegemist on üldise tegutsemisvabadusega, mille üheks väljundiks on lepinguvabadus⁵⁷. Lepinguvabadusele annavad sisu VÕS §-d 8, 9 ja 11, mille järgi võib igäüks üldjuhul vabalt valida, kellega ja missugustel tingimustel ta lepingu sõlmib. Sellest tuleneb ka lepingu relatiivsuse põhimõte, mille kohaselt on lepingust tulenevad õigused ja kohustused kehtivad lepingu sõlminud poolte jaoks ning poolte vaheline õigussuhe ei kehti kolmandate isikute suhtes⁵⁸. Seega oleks ka Eestis vahetult tootja vastu suunatud asja lepingutingimustele mittevastavusest tulenev tarbija nõue tootja privaatautonoomiat, lepinguvabadust ning lepingu relatiivsuse põhimõtet riivav õiguskaitsevahend, sest muudaks tootja kui müügilepingu välise isiku tarbija ees asja lepingutingimustele mittevastavuse eest seaduse alusel vastutavaks.

Osad huvigrupid on asunud seisukohale, et tootja vahetut vastutust ei tuleks kehtestada, sest harmoneeritud tootja vahetu vastutuse kehtestamine võtab tootjatelt võimaluse pakkuda hea tahte korras omal initsiatiivil võimalust esitada nõue tootja vastu, kui asi ei vasta lepingutingimustele. Sellise võimaluse elimineerimine võib tekitada tarbijatele segadust ja üldpildis võltsi turvatunnet, sest enam ei ole võimalik kauba kvaliteeti hinnata tootjapoolse

⁵⁴ Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile, lk 11.

⁵⁵ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 65. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁵⁶ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.

⁵⁷ Ernits, M. PS § 19/6. – Madise, Ü. jt. (toim.). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 4. tr. Tallinn: Juura 2017. – <https://www.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&ptid=24&p=19> (21.04.2020).

⁵⁸ Kalamees, P. jt. (koost.). Lepinguõigus. Tallinn: Juura 2017, lk 19.

vabatahtliku vastutuse võtmise järgi, eeldusel et vabatahtliku vastutuse võtnud tootja on kindel oma toote kõrges kvaliteedis ja seetõttu ei pelga tarbijate nõudeid⁵⁹. Kuid tootja vabatahtlik vastutus kui müügarantii eelnevalt kirjeldatud kvaliteedimärgisena on võimalik neutraliseerida uue kaupade müügi direktiivi preambuli punkti 62 kohaselt, mis jätab liikmesriikidele õiguse sätestada, et tootja peab andma tasuta müügarantii. Seetõttu on tegemist pigem nõrga argumentiga, kuivõrd tootja vahetu vastutuse kehtestamist ei ole kunagi ette kujutatud piiramatu meetmena. Seega jääb tootjatele võimalus laiendada tootja vahetut vastutust võrreldes seaduses sätestatuga, kasvõi kehtestades iseseisvalt pikema vastutuse perioodi või pakkudes täiendavaid õiguskaitsevahendeid.

Lisaks peetakse ka tarbijakaitseõiguse ning sellega seoses tootja vahetu vastutuse harmoneerimist iseenesest vastuargumentiks. Juhul kui sellise ulatusliku tarbijakaitsemeetme harmoneerimise liikmesriikides võtab enda ülesandeks üks õigusaktide väljaandja, siis selline tegevus pärsib õiguskordade vahelist konkurentsi, mis ajalooliselt on tarbijatele isegi kasulikum olnud. Samuti on raske kujutada ette, et monopoolne õigusaktide kehtestaja omab piisavalt ressursse, et kehtestada kõikide liikmesriikide tarbijate ootustele vastav tootja vahetu vastutuse süsteem⁶⁰. Siiski ei saa käesoleva magistritöö autori hinnangul pidada eelnevat argumenti asjakohaseks, kuivõrd tegemist on vastuargumentiga Euroopa Liidu liikmesriikide õiguse harmoneerimise vastu üldiselt, mitte konkreetselt tootja vahetu vastutuse kehtestamise vastu.

Nii kehtiva tarbijalemüügi direktiivi, uue kaupade müügi direktiivi kui ka Eesti õiguse kohaselt lasub vastutus asja lepingutingimustele mittevastavuste eest müüjatel⁶¹. Juhul kui edasimüüjalt ostetud mootorsõiduk ei ole mõistlikult eeldatava kvaliteediga või ei vasta tootja või müüja poolt reklaamides või märgistuselt tehtud avalikele teadaannetele, siis saab tarbija oma nõuded esitada ainult asja temale müünud isiku või tema õigusjärglase vastu. Seda muidugi juhul, kui tootja ei ole vabatahtlikult lubanud enda vastu nõuete esitamist müügarantii kaudu, kuid tõenäoliselt ei anna ükski tootja tarbijale nõuete esitamiseks õigust asja reklaamile või märgistusele mittevastavuse alusel, sest tegemist on tihtipeale fiktsioonil põhinevate ja meelelahutuslike materjalidega, mille eesmärk on püüda inimese tähelepanu ja mitte kuvada ainult tõest infot.

⁵⁹ Standop, D., Grunwald, G. Impacts of Warranty Claims on Consumers' Complaint Behaviour and Producer's Reputation: A Behavioural Psychology Analysis and Empirical Findings, lk 120. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁶⁰ Van den Bergh, R., Visscher, L. Consumer Sales Law from an Economic Perspective, lk 145-146. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁶¹ Vt nt: tarbijalemüügi direktiiv art 3, uue kaupade müügi direktiivi art 10, VÕS § 218.

Kõik tarbijalemüügi direktiivi üle võtnud ja uue kaupade müügi direktiivist tulenevaid harmoneerivaid meetmeid rakendama hakkavad riigid peavad siseriiklikus õiguskorras ette nägema müüja vastutuse juhaks, kui müügilepingu objekt ei vasta lepingutingimustele⁶². Sellele lisaks pakuvad osad liikmesriikide õiguskorrad tarbijale lisakaitset ka täiendavate nõuetega tootja vastu, kuid ebaõiglane oleks lubada tarbijal esitada nõudeid paralleelselt nii tootja kui ka müüja vastu. Osades riikides on tarbijatel võimalik vabalt valida, kas nõue esitada tootja, müüja või mõlema vastu, kuid mõned riigid tolereerivad nõuet tootja vastu vaid erandlikel seaduses sätestatud juhtudel⁶³.

Õiguskirjanduses on leitud, et tarbija nõuded vahetult tootja vastu ei peaks olema vabalt valitav alternatiiv müüja vastutusele, vaid müüja vastutust täiendav meede, sest tavaliselt on müüjad geograafiliselt ja protsessuaalselt tarbija nõuete hindamiseks ja rahuldamiseks paremini ettevalmistatud kui tootjad. Seetõttu oleks parim lahendus see, kui tootja ja müüja vastutaksid tarbija ees solidaarselt⁶⁴. Eesti võlaõiguses kehtivate privaatautonomia ja lepinguvabaduse printsiipide tõttu ei ole nendest põhimõtetest kõrvale kaldumata võimalik, et tootja muutub müüja ja tarbija vahel sõlmitud müügilepingu tõttu ja ulatuses solidaarvõlgnikuks, kellelt võib VÕS § 65 lg 1 järgi nõuda lepingutingimuste täielikku või osalist täitmist ühiselt või eraldi. Seega tuleks isegi lepingust tuletatava vastutuse mudeli nõuete üleandmise alamudeliga analoogiliselt saadud vahetult tootja vastu nõude esitamise õiguse korral valida, kas kasutada õiguskaitsevahendeid müüja või tootja vastu, st müüja ja tootja ei muutu solidaarvõlgnikeks.

Mõni liikmesriik lubab täiendavat nõuet vahetult tootja vastu vaid seaduses sätestatud juhtudel, näiteks kui müüja on maksejõuetu või tegevuse lõpetanud⁶⁵. Sellist täiendavat jagatud vastutuse meedet soovitas ka Euroopa Komisjon juhtudeks, kus tarbijal on võimatu müüja vastu nõuet esitada või sellise nõude esitamine põhjustaks ebamõistlikke ebamugavusi. Samas tõdeti, et lahendus ei paku tarbijale kaitset, mida pakub müüja ja tootja solidaarvastutust kohaldavate riikide õigus, kuid aitab kaasa ühtse turu toimimisele, sest ei

⁶² Müüja vastutuse asja lepingutingimustele mittevastavuse eest sätestab tarbijalemüügi direktiivi artikkel 3 lg 1 ja uue kaupade müügi direktiivi artikkel 10 lg 1.

⁶³ Willet, C. Direct Producer Liability, lk 207. – Howells, G., Schulze, R. (eds.). *Modernising and Harmonising Consumer Contract Law*. Munich: Sellier European Law Publishers 2009.

⁶⁴ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. *European Perspectives on Producers' Liability*, lk 71. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁶⁵ Willet, C. Direct Producer Liability, lk 207. – Howells, G., Schulze, R.

nõua ainult müüja vastutust kohaldavates riikides olulisi seadusemuudatusi⁶⁶. Kümne aasta jooksul arvates Euroopa Komisjoni roheline raamatu avaldamisest on õigusteadlased jõudnud seisukohale, et tingimuslik täiendav nõue asja lepingutingimustele mittevastavuse korral ei ole siiski kõige mõistlikum lahendus, sest täiendav nõue tootja vastu peaks tulenema eelkõige sellest, et tarbija on usaldusest tootja vastu teinud otsuse soetada konkreetne asi, mistõttu ei peaks tarbijat kaitsma vaid müüja vastu olevate nõuete äralangemisel⁶⁷. Seades tootja vahetu vastutuse eesmärgiks heastada tootja ja müüja vahelise usaldussuhte rikkumise tõttu tekkinud ebameeldivused, kaasneb tarbijale niikuinii võimalus esitada tootja vastu nõudeid, kui see ei ole võimalik müüja vastu või on tarbija jaoks liiga koormav.

Lisaks võib tingimuslik vahetu nõue tootja vastu viia olukorrani, kus tarbija vaidleb müüjaga nõude täitmise üle, kuid samal ajal aegub nõue tootja vastu ning müüja vastu nõude esitamine osutub mitteõigusliku objektiivse asjaolu tõttu võimatuks. Sellisel juhul on tarbija asetatud halvemasse olukorda, kuivõrd ta on aegumise tõttu kaotanud ka nõudeõiguse tootja vastu. Tarbija vahetult tootja vastu oleva nõude aegumistähtaja peatamine müüjaga vaidlemise perioodiks viiks omakorda tootja õiguste lubamatu riivamiseni, sest tootja vastutus pikeneks ettenähtamatu ajavahemiku võrra. Eeltoodud kinnitab seisukohta, mille kohaselt tarbija nõue vahetult tootja vastu peaks olema müüja vastutust täiendav meede, mille puhul tootja ja müüja on tarbija ees solidaarvõlgnikud ning tarbijal on õigus valida, kelle vastu ta nõude esitab.

Vaatamata õigusprintsipiide riivetele ja tootjate võimalustele võtta vabatahtlikult täiendav vastutus, on Euroopa Liidus riike, kes on ühel või teisel viisil ja tingimustel pidanud vajalikuks kehtestada tootja vahetu vastutus teatud juhtudeks. Nendeks on näiteks Soome, Prantsusmaa, Läti, Hispaania ja Rootsi⁶⁸. Tootja vahetu vastutuse kehtestanud riigid on Euroopa Liidu liikmeid arvestades vähemuses ning lisaks Eesti seadusandjale ei ole Eesti õigusele suureks eeskujuks olev Saksamaa, kuid ka Austria, Itaalia, Holland ega Ühendkuningriik tootja vahetu vastutuse meedet senini kehtestanud.

⁶⁶ Green Paper on Guarantees for Consumer Goods and After-Sales Services, lk 88.

⁶⁷ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 71. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁶⁸ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 8. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

2.2. Tootja vahetu vastutuse mudelid

2.2.1. Lepingutest tuletatav vastutuse mudel

Lepingutest tuletatava vastutuse mudeli puhul on tegemist vastutuse omistamisega läbi müügilepingute ahela kuni tootjani välja. Sellisele mudelile on omane, et tootja ja esmase ostja⁶⁹ vahel alguses müügilepingus kokkulepitud lepingutingimused, sh lepingulised nõuded tootja vastu, lähevad automaatselt üle järgmistele ostjatele iga tehinguga, mis hõlmab konkreetse toote müügilepingute ahelat. Selle tulemusena saab toote tarbija või lõplik ostja endale õiguse esitada tootja vastu lepingulisi nõudeid⁷⁰. Seega nõudeõiguse üleminek toimub seaduse alusel, mistõttu ei pea ükski lepingute ahelas olev müügileping sisaldama tingimusi, mis käsitleksid müügilepingust tulenevate õiguste üleminekut asja järgnevatele ostjatele.

Õiguskirjanduse kohaselt eristatakse selle mudeli sees veel kahte erinevat varianti⁷¹. Esmalt tuntakse nii nimetatud nõude topelt-välistamise mudelit, mille puhul võib tarbija vahetult tootja vastu nõude esitada juhul, kui tarbijal on õigustatud nõue müügilepingu teise poole vastu⁷². Sellist mudelit kasutavad Soome ja Rootsi. Belgia ja Prantsusmaa rakendavad nn nõude üleandmise mudelit, mille kohaselt on vahetult tootja vastu nõude esitamise eelduseks eelkõige see, et varasematel müüjatel oleks seadusest või lepingust tulenev nõue tootja vastu, mille saab tarbijale üle anda ning erinevalt nõude topelt-välistamise mudelist ei oma tähtsust asjaolu, kas tarbijal on ka nõue asja temale müünud lepinguosalise vastu⁷³. Sisuliselt ostab tarbija müügilepingu teiselt poolelt koos asjaga ka õiguse esitada nõudeid asja müügilepingute ahelas osalenud teiste lülide vastu. Norras on üheaegselt kasutusel mõlemad mudelid, kuid nõude üleandmise mudeli puhul on tootja vahetu vastutust kehtestav säte

⁶⁹ S.o. maaletooja või edasimüüja.

⁷⁰ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 34. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁷¹ Lilleholt, K. The Consumer's Direct Claims against Parties to Previous Contracts and the Seller's Right of Redress in Norway. lk 465-466. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁷² Näiteks: mootorsõidukite tootja müüb edasimüüjale mootorsõiduki, millel on oluline varjatud puudus. Edasimüüjal on seetõttu õigus rakendada õiguskaitsevahendeid tootja vastu, kuid edasimüüja müüb mootorsõiduki tarbijale, kusjuures tarbijat lepingutingimustele mittevastavusest ei teavitata. Tarbijal on sellises olukorras õigus esitada lepingurikkumisest tulenevaid spetsiifilisi nõudeid ka tootja vastu juhul, kui edasimüüjal on õigus esitada nõudeid tootja vastu.

⁷³ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 34. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

Näiteks: mootorsõidukite tootja müüb edasimüüjale mootorsõiduki, millel on oluline varjatud puudus. Edasimüüjal on seetõttu õigus rakendada õiguskaitsevahendeid tootja vastu, kuid edasimüüja müüb mootorsõiduki tarbijale ning teavitab tarbijat mootorsõidukil esinevatest puudustest. Tarbijal on sellises olukorras õigus esitada lepingurikkumisest tulenevaid spetsiifilisi nõudeid tootja vastu isegi juhul, kui tarbija ja edasimüüja vaheline müügileping on vastavalt lepingutingimustele täidetud ning tarbijal ei ole õigus esitada nõudeid edasimüüja vastu.

dispositiivne, mis tähendab, et mittetarbijatest tehinguosalistel on õigus vastutuse ülekandumine välistada⁷⁴.

Nõude topelt-välistamise mudeli kasutamine Eestis tooks kaasa tootjate privaatautonomia ja lepinguvabaduse piiramise, sest lepingupooleks mitteolevale kolmandale isikule tekiksid lepingulised kohustused teiste isikute vahelisest võlasuhtest. Sellisel juhul on tegemist tootja põhiõiguste riivega, mis on PS § 11 järgi õigustatud vaid äärmiselt kaalutletud juhtudel.

Eesti õiguse kohaselt ei lähe nõuded müügilepingu sõlmimisega automaatselt üle. Nõudeid on VÕS § 164 lg 1 kohaselt võimalik loovutada, kuid nõude loovutamises ja selle sisus peavad pooled täpsemalt kokku leppima. Kuivõrd mootorsõidukil lepingutingimustele mittevastavus ilmneb reeglina pärast asja kasutusele võttu, siis on tegemist tingimuslike ja tulevikus tekkivate nõuetega mille loovutamine on VÕS § 165 järgi võimalik, kui nõue on piisavalt täpselt ettemääratletav. Lepingurikkumise heastamiseks esitatavate nõuete loovutamine on lubatud VÕS § 166 lg 1 kohaselt, sest tegemist ei ole konkreetse isikuga seotud nõuetega. Isegi kui selline nõude loovutamine on Eestis võimalik ja tarbijal oleks seejärel võimalus kasutada lepingurikkumise korral õiguskaitsevahendeid vahetult tootja suhtes, siis võib nõude loovutamine osutada sisutühjaks, kui tootja ja edasimüüja on omavahelises müügilepingus piiranud tootja vastutust, selle ulatust, õiguskaitsevahendite kasutamist või vastutuse tähtaega rohkem võrreldes seadusest tulenevate tarbija nõudeõigustega müüja vastu. Seega tagaks nõude loovutamise teel tekkiv tootja vahetu vastutus, mis on analoogne nõude üleandmise mudelile, tarbijale küll õiguskaitse, kuid tõenäoliselt muutuks see isegi piiratumaks kui hetkel kehtiv müüja vastutuse režiim.

Tootja vastutuse piiramine varasemates müügilepingutes ja seeläbi tarbija õiguste piiramine on kitsaskohaks ka eelpool kirjeldatud nõude topelt-välistamise ning nõude üleandmise mudelite puhul. Eri riigid on kitsaskohtade kõrvaldamiseks kasutanud erinevaid vahendeid. Nõude topelt-välistamise mudelit rakendavas Rootsis kanduvad tootja vastutuse piirangud tarbijale edasi, kui sellised piirangud on seadusega kooskõlas ka tarbija ja edasimüüja vahel. Kuid sama mudelit kasutavas Soomes heidetakse kõik tootja vastutust piiravad kokkulepped kõrvale ning tarbijal on õigus esitada nõudeid vastavalt seadusele, mitte tootja ja edasimüüja kokkulepetele⁷⁵. Nõude üleandmise mudel on tugevalt seotud müügitehingute ahelaga,

⁷⁴ Lilleholt, K. The Consumer's Direct Claims against Parties to Previous Contracts and the Seller's Right of Redress in Norway. lk 466. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁷⁵ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 18. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

mistõttu kantakse automaatselt üle ka kõik tootja vastutust piiravad kokkulepped⁷⁶ vaatamata sellele, et viimase lülina ostab asja tarbija, keda peetakse üldiselt nõrgemaks turuosaliseks, kes vajab tugevamat kaitset.

Nõude üleandmise mudeli kohaselt ei saa tootja vahetu vastutus tarbija ees asja lepingutingimustele mittevastavuse korral olla laiem, kui tootja vastutus temaga müügilepingu sõlminud edasimüüja ees. Seetõttu saab tarbija nõude üleandmise mudelit rakendavates riikides nõuda tootjalt kahju hüvitamist vaid juhul, kui tootja oli asja puudustest teadlik, mida tootja kui professionaalse turuosalise puhul eeldatakse. Tootja võib seaduses kehtestatud eelduse tõenditega ümber lükata⁷⁷. Seda mudelit kasutavate riikide kohtupraktika kohaselt on tarbijatel õigus tootja vastu kasutada ka lepingust taganemist ja hinna alandamist. Asja parandamise ja asendamise nõudeid ei ole aga tootja vahetu vastutuse puhul tarbijal õigus esitada põhjusel, et tegemist on mitte-üleantavate nõuetega⁷⁸. Seevastu nõude topeltvälistamise mudeli kohaselt on tarbijal õigus kasutada tootja suhtes kõiki õiguskaitsevahendeid, mis tal on ka oma lepingupartneri vastu, sealhulgas esitada parandamise ja asendamise nõudeid ning tarbija ei ole piiratud müügilepingute ahelaga⁷⁹.

Eeldades, et Eesti tootja toote edasimüüjad on VÕS-i järgi kehtivalt loovutanud koos lepinguesemega ka kõik lepingulised nõudeõigused tootja vastu, siis sarnaselt nõude topeltvälistamise mudelile, on tarbijal võimalik kasutada tootja suhtes kõiki seadusest tulenevaid õiguskaitsevahendeid, kui koos nõuete loovutamise on ühtlasi loovutaja nimel antud igale ostjale volitus kujundusõiguste, nagu hinna alandamine, teostamiseks⁸⁰. Siiski mõjutaksid privaatautonomia ja lepinguvabaduse põhimõtted õiguskaitsevahendite kasutamise ulatust ning tekiks konflikt tarbija ja tootja huvide vahel. Tootjale ei saa müügilepingute ahelas järgnevatest lepingutest tekkida täiendavaid kohustusi. Kui tarbija on huvitatud tootja vastu nõude esitamisest, siis peab ta arvestama, et tootjal ei saa tema vastu olla enam kohustusi kui ostja vastu esimesest müügilepingust. Seega VÕS järgi kehtivalt kõigi lepinguliste nõudeõiguste loovutamise ja kujundusõiguste teostamise volituste andmise korral on tarbijal võimalik asja lepingutingimustele mittevastavusest tulenevaid õiguskaitsevahendeid kasutada

⁷⁶ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 15. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁷⁷ Rutten, S., Straetmans, G., Wuyts, D. Rights of Redress and Direct Producer's Liability in Consumer Sales in Belgium: a Critical Appraisal, lk 197. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁷⁸ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 16. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁷⁹ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 19. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁸⁰ Käerdi, M. VÕS I § 164/4.2.1. d).

laiema isikute ringi suhtes, mis iseenesest peaks tarbija kaitstuse taset tõstma. Samas võib tootja suhtes kasutatavate õiguskaitsevahendite piiratud ulatus panna tarbija materiaalselt kehvemasse positsiooni võrreldes tarbijale seadusest tulenevate õiguskaitsevahenditega müüja vastu.

Näiteks juhul, kui tarbija on lepingutingimustele mittevastava asja eest maksnud puudusteta toote hinna, tekib hinna alandamise või lepingust taganemise õiguskaitsevahendina kasutamise tõttu tagasitaitmise võlasuhe⁸¹. Mõlema õiguskaitsevahendi puhul on VÕS § 112 lg 3 ja 189 lg 3 kohaselt õiguskaitsevahendi rakendamise ulatus piiratud asja hinnaga. Tavapärasel turuolukorras on loogiline, et uue asja hind kasvab iga müügitehinguga kuni müügiahela viimase lülini – tarbijani. Seega tarbija on tõenäoliselt asja eest maksnud kõrgema ostuhinna, kui tootja sai esmase ostja käest. Juhul kui lepingulisi nõudeid on loovutatud mööda müügitehingute ahelat, siis eelnevalt valitud õiguskaitsevahendite korral tuleb lähtuda esimeses müügitehingus kokkulepitud hinnast. See on privaatautonomia ja lepinguvabaduse põhimõtete seisukohalt igati loogiline ja õiglane lähenemine, kuid kui tarbijal ei ole võimalik nõudeid mistahes põhjusel oma lepingupartneri vastu esitada ning on sunnitud nõude esitama tootja vastu, siis on oluliselt riivatud tarbija õigust saada rikkumisega proportsionaalset õiguskaitset. Sellegipoolest, kui Eesti seadusandja õiguspoliitiliseks valikuks ei ole tootja vahetu vastutuse kehtestamine, võiks Eesti siseturg vabatahtlikult rakendada tootja vahetu vastutust nõuete lepingu teel loovutamise analoogselt nõude üleandmise mudelile, mis annaks vaatamata nõuete loovutamise seotud puudustele tarbijale täiendava kaitse ostetud asja müügilepingu tingimustele mittevastavuse korral.

Nõude topelt-välistamise mudel kasutab samuti nõuete automaatset üleminekut, kuid ei seo tarbija nõudeid tootja vastu müügilepingute ahelaga ning tekitab tootja ja tarbija vahele seadusest tuleneva võlasuhte, mille kohaselt justkui oleks tootja sõlminud asja müügilepingu vahetult tarbijaga. Seega tuleb näiteks hinna alandamisel või lepingust taganemisel tekkiva tagasitaitmise võlasuhte korral lähtuda tarbija poolt tasutud asja ostuhinnast, mis annab tarbijale oluliselt tugevama õiguskaitse.

⁸¹ Vt hinna alandamise osas: Kalamees, P. Hinna alandamine õiguskaitsevahendite süsteemis. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2013, lk 101; ja lepingust taganemise osas: Kõve, V. Lepingu ühepoolse lõpetamisega seotud küsimused võlaõigusseaduses. – *Juridica* 2003/4, lk 232.

2.2.2. Lepinguvälise vastutuse mudel

Selle mudeli kohaselt ei ole tootja vahetu vastutus seotud müügilepingute ahelaga ning tarbija nõuded ei tulene lepingust, vaid seadusest. Sarnaselt lepingulise tootja vahetu vastutuse mudelile on ka selle mudeli puhul võimalik eristada kahte alamudelit, milleks on tootja absoluutse vastutuse mudel ning tootja range (objektiivse) vastutuse mudel⁸².

Tootja absoluutse vastutuse mudeli korral ja juhul, kui tarbija otsustab esitada nõude vahetult tootja vastu, vastutab tootja alati asja lepingutingimustele mittevastavuse eest tarbija suhtes, kes on asja omandanud majandus- ja kutsetegevuses tegutseva isiku käest, tõendab asja viimase müügilepingu tingimustele mittevastavust ning ei ole ise põhjistanud asjal ilmnenud puudusi⁸³. Tootja absoluutse vastutuse mudel on leidnud kasutust Lätis ja Hispaanias. Sellist mudelit rakendavad riigid on lubatud õiguskaitsevahendite osas valinud erinevad lahendused. Hispaanias on tarbijal võimalik nõuda asja parandamist ja ümbervahetamist ning tarbija õigusi laiendavalt tõlgendades ka hinda alandada ja kahju hüvitada⁸⁴. Läti õiguse kohaselt on tarbija õigused suuremad ning lisaks eelnevalt nimetatud õiguskaitsevahendite kasutamise õigusele on tarbijal Lätis tootja suhtes ka lepingust taganemise või lepingu ülesütlemise õigus⁸⁵. Hispaania õiguses peetakse lepingust taganemise õigust lepingust tulenevaks õiguskaitsevahendiks, sest see on seotud lepinguga, ning seda võib kasutada vaid müüja vastu, sest vastasel juhul oleks tootja sisuliselt müüja käendaja igas tehingus ning sellise vastutuse tootjale panemine näib liigselt koormavana⁸⁶.

Lepinguvälise vastutuse mudeli teine alamudel on sarnane esimesele alamudelile, kuid võtab arvesse täiendavaid vastutusest vabastavaid asjaolusid. Sellised täiendavad asjaolud on näiteks Portugali õiguskorda mugandatud ja edasi arendatud tootevastutuse direktiivi⁸⁷ artiklis

⁸² Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 35. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁸³ Navarro, S. N. Direct Liability of the Producer and the Seller's Right of Redress in Spain, lk 536-537. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁸⁴ Navarro, S. N. Direct Liability of the Producer and the Seller's Right of Redress in Spain, lk 540. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁸⁵ Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. European Perspectives on Producers' Liability, lk 24. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁸⁶ Navarro, S. N. Direct Liability of the Producer and the Seller's Right of Redress in Spain, lk 540. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁸⁷ Näiteks on üle võetud artikkel 7 punkt a vastuväide, et „ta ei lasknud toodet käibele“, ning edasiarendusena on sätestatud vastuväide, et „lepingutingimustele mittevastavuse põhjustas müüja poolt asja kohta antud info, mis ei pärine tootjalt“.

7 sätestatud tootja riskivastutust välistavad asjaolud⁸⁸ ning sarnane tootjat vastutusest vabastavate asjaolude ammendav kataloog on olemas ka Eesti VÕS §-s 1064⁸⁹. Objektiiivsete vastutust välistavate asjaolude tõttu on tegemist justkui lepingulist vastutust ja tootja riskivastutust koondava hübriidmudeliga, milles vaatamata lepingu puudumisele on tarbijal tootja vastu lepingulised õiguskaitsevahendid ning tootjal on võimalus vahetust vastutusest vabaneda riskivastutust välistavate asjaolude esinemisel.

Lepingu puudumine on tootja vahetu lepinguvälise iseseisva vastutuse mudelite suurimaks probleemkohaks, arvestades privaatautonomia ja lepinguvabaduse põhimõtteid. Lähtudes mõistlikust eeldusest, et tootja vahetu vastutuse korral vastutab tootja asjal ilmnevate puuduste eest, mis on tootja mõjusfääris, siis asja lepingutingimustele mittevastavus on termin, mida nende mudelite puhul kasutada ei saa, sest tootja ja tarbija vahel ei ole lepingut ning tarbija ei ole müügilepingute ahela teel saanud tootja kinnitusi asja teatud tingimustele vastavuse kohta. Seega on selliste mudelite rakendamise korral vaja ette näha eraldi definitsioon asja lepingutingimustele mittevastavuse või puuduse kohta.

Eesti õiguses sätestatakse asja lepingutingimustele vastavus ja mittevastavus VÕS §-s 217, mille sisustamisel ja tõlgendamisel eelkõige kvaliteedi küsimustes on abiks VÕS § 77. Tootja riskivastutuse instituudi puhul lähenetakse tarbija kaitsmisele VÕS § 1061 kohaselt kaitstavate õigushüvede perspektiivist, milleks on isiku õigus elule ja tervise puutumatusel. Kuivõrd tegemist on hübriidmudeliga, siis peaks asja puuduse definitsioon hõlmama nii lepingulisi kui ka riskivastutuse elemente, millest tulenevalt võiks tootja vastutada puuduste eest, mis kahjustavad isiku vara terviklikku koosseisu (õigushüve riive – riskivastutuse element), ning tulenevad sellest, et asi ei vasta tootja poolt avaldatud andmetele või takistab selle kasutamist mõni õigusakt (lepingulised elemendid) või asja turule laskmise ajal oli teaduslike ja tehniliste teadmiste taseme järgi mõistlikult võimalik puudust vältida (riskivastutuse element). Samas, õigus kasutada lepinguväliselt lepingust taganemist või hinna alandamist õiguskaitsevahenditena eirab privaatautonomia ja lepinguvabaduse põhimõtteid, mistõttu võib tootja vahetuks vastutuseks eraldi subjektiivsete aluste kehtestamine olla ebavajalik ning lähtuda tuleks hoopis asjal esinevate puuduste objektiiivsetest alustest ehk näiteks oleks tootja vahetult vastutav, kui asja kasutamine ei ole seaduses sätestatud aja jooksul tarbija poolt mittepõhjustatud puuduse tõttu võimalik.

⁸⁸ Pinto, P. M. Direct Producers' Liability and the Sellers' Right of Redress in Portugal, lk 500. – Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. Ebers.

⁸⁹ Kingisepp, M. Tootja vabanemine vastutusest puudusega tootest põhjustatud kahju korral. – Juridica 2012/4, lk 306.

3. Tootja vahetu vastutus Ameerika Ühendriikide õiguses

3.1. *Lemon Law* olemus ja eesmärk

Käesoleva peatüki raames võrreldakse Ameerika Ühendriikide osariikides kehtestatud *Lemon Law* regulatsiooni Eestis kehtiva müüja vastutuse regulatsiooniga. Selleks, et mõista, kas *Lemon Law* on asjakohane regulatsioon, mida võtta Eesti mootorsõiduki tarbija täiendaval kaitsmisel eeskujuks, vajab uurimist *Lemon Law* olemus ja eesmärgid, millest selgub kas *Lemon Law* regulatsioon loodi sarnaste probleemide vältimiseks, mis hetkel seonduvad müügigarantiiga Euroopa Liidu tarbijakaitseõiguses. Kuivõrd *Lemon Law* pärineb Eestiga võrreldes erinevast õigusruumist, siis vajab vastamist ka küsimus, kas *Lemon Law* ja Eesti tarbijakaitseõiguse eesmärgid üldse ühtivad.

Enne osariiklike *Lemon Law*-de kehtestamist puudus mootorsõiduki tarbijatel sõidukit ostes igasugune kaitse, kui ostetud mootorsõidukil esinesid probleemid tootmisvigade tõttu. Kuni ühtse föderaalse äriseadustiku vastuvõtmiseni 1960. aastal, kehtis ka tarbijate suhtes *caveat emptor* printsiip ehk ostja on kohustatud enne ostmist toote, sh mootorsõiduki, üle vaatama või üle vaadata laskma ning müüja ei vastuta defektide eest, mis ilmnevad pärast mootorsõiduki ülevaatamist⁹⁰. Seega vastutas tarbija ostmise hetkel mootorsõiduki kvaliteedi ja sobivuse kontrollimise eest ning müüja vabanes edasisest vastutusest tarbija ees, kui tarbija ja müüja ei leppinud eraldi kokku müügigarantii tingimustes.

Ühtse föderaalset äriseadustiku jõustumisest alates muutusid tarbijalemüügi suhtes toote lepingutingimustele vastavuse eeldused ning kui müügilepingus ei olnud eraldi selgelt vastupidist väljendatud, siis kaasnes uue mootorsõiduki ostuga alati kaks eelduslikku kaudset garantiid. Tarbijale soodsateks eelduseks oli esmalt, et müüja kinnitab mootorsõiduki vastavust ja sobivust selle tavapärase kasutamise eesmärkidele ning teisalt, kui tarbija tugines ostuotsuse tegemisel müüja ekspertiisile soovitada tarbija spetsiifiliste vajaduste rahuldamiseks kindlat tüüpi mootorsõidukit, siis andis müüja automaatselt garantii, et vastav sõiduk sobib tarbija poolt kirjeldatud eesmärgiks⁹¹. Seega tekkis esialgne kaitse mootorsõiduki tarbijatele, kes ei suutnud või saanud pidada müüjaga müügigarantii kokkulepet sõlmida.

⁹⁰ Shaffer, B., Ostas, D. T. Exploring the Political Economy of Consumer Legislation: The Development of Automobile Lemon Laws. – *Business and Politics* 2001/3 (1), lk 66.

⁹¹ Shaffer, B., Ostas, D. T., lk 66.

Siiski ei osutunud esialgne tarbijakaitse piisavaks, sest ühtne föderaalne äriseadustik ei kaasanud tootjat mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse eest vastutavate isikute ringi, sest tegemist ei ole müügilepingu osapoolega. Paljud osariigid lahendasid tõusetunud seaduslõnga selliselt, et laiendasid lõpptarbija ees garantiide eest vastutavate isikute ringi ning kõik asja eelnevad müüjad, sh tootja, muutusid seeläbi müügilepingu osapooleks. Lisaks ei sätestanud ühtne föderaalne äriseadustik asja lepingutingimustele mittevastavuse standardit, mille põhjal tarbija võiks tema ostetud mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavust hinnata⁹². Käesoleva magistritöö autori hinnangul muudab liialt abstraktne õigusnorm tarbija õiguste kaitsmise edukuse hindamise ettearvamatuks ning seeläbi tõuseb risk, et tarbija peab vaidluse käigus kandma suuri menetluskulusid, mistõttu ei pöördata õiglase lahenduse saamiseks õiguse rakendaja poole, vaid parandatakse asi iseseisvalt.

Ühtses föderaalses äriseadustikus sätestatud tootja vastutuse ja garantiidega seotud seaduslõngasid asus 1969. aastal esimesena likvideerima California osariigi seadusandja. Uuenduslik õigusakt⁹³ nägi algselt ette, et tootjad, kes annavad Californias müüdavatele tarbekaupadele garantii, aga ei suuda tagada kauba lepingutingimustele vastavust isegi mõistliku arvu parandamiskatsete läbiviimisel, peavad kauba asendama või maksuma ostjatele hüvitist⁹⁴. Õigusakti esemeliseks kohaldamisalaks on tarbekaubad, mis on oluliselt laiem mõiste, kui mootorsõiduk. Tarbekaupade hulka kuuluvad ka isiklikuks kasutamiseks ostetud mootorsõidukid, kuid laiema kohaldamisala tõttu on õigusnormid abstraktsemad ning seega on osutunud võimalikuks seaduse äärmiselt lai tõlgendamine, mis piirab tootjate vastuväiteid mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse tekkimise või sellest tuleneva kahju hüvitamise nõuetele⁹⁵. Lisaks sooviti tootjaid motiveerida igal juhul tarnima lepingutingimustele vastavaid kaupaid. Selle saavutamise vahendina tahteti kehtestada tootjatele tahtliku rikkumise korral karistuslik tarbijale kahju hüvitamise kohustus, mis võiks olla kuni kolmekordne tegeliku kahju suurus, mille hulka arvestatakse ka õigusabikulud⁹⁶.

⁹² Dahringer, L. D., Johnson, D. R. Lemon Laws: Intent, Experience, and a Pro-Consumer Model. – Journal of Consumer Affairs 2005/22 (1), lk 162.

⁹³ Song-Beverly Consumer Warranty Act – Song-Beverly seadus tarbijalemüügi garantiide kohta, mis oli esimene müüja vastutust ja müügigarantiisid käsitlev õigusakt Ameerika Ühendriikides nii osariigi kui ka föderaalset tasandil. (Talesh, S. A. The Privatization of Public Legal Rights: How Manufacturers Construct the Meaning of Consumer Law. – Law & Society Review 2009/43 (3), lk 540.)

⁹⁴ Talesh, S. A., lk 540.

⁹⁵ Frank, R. F. Lemon Law. – Los Angeles Lawyer, November 2016, lk 27. Viidatud artikli kohaselt ei ole näiteks tootja vastutust välistavateks vastuväideteks asjaolud, et tootjale ei teatatud lepingutingimustele mittevastavusest ning ülesütlemine või tühistamine ei ole toimunud mõistliku aja jooksul. Samuti ei võimaldata vastuväiteid tasaarvestamiseks isegi juhul, kui jätkati kasutamist pärast mittevastavuse avastamist ega kahjuhüvitise vähendamiseks, kui tarbija on edasise kahju leevendamise kohustust rikkunud.

⁹⁶ Talesh, S. A., lk 540.

Uuenduslikku õigusakti peeti siiski suuresti läbikukkunuks, sest seadus oli lünklik. Õigusakt ei avanud parandamiskatsete mõistlikku arvu⁹⁷ ega tahtliku rikkumise mõistet, mistõttu mootorsõidukite tootjad pidasid pikki kohtulahinguid parandamiskatsete mõistliku arvu tähenduse üle ja saavutamata jäi õigusakti eesmärk tagada kõrge tarbijakaitse tase. Tootja võis ka keelduda mootorsõiduki tagasiostmisest vastuväitega, et tarbija kasutas mootorsõidukit mitte-eesmärgipäraselt, seal hulgas ei järginud hooldustingimusi või mootorsõiduki õige kasutamise juhiseid, isegi kui selline kasutamine ei põhjutanud lepingutingimustele mittevastavust⁹⁸.

Esimene föderaalne seadusandlik vastus uute mootorsõidukite garantiidele saabus Magnuson-Mossi garantiide seaduse⁹⁹ vastuvõtmisega 1974. aastal. Selle seaduse kohaselt välistati müüja võimalus täielikult loobuda ühtses föderaalses äriseadustikus ettenähtud kaudsetest garantiidest, kuid siiski võimaldas uus seadus müüjatel piirata nii nende garantiide kestust kui ka ulatust, mistõttu kujunes mootorsõidukite müüjate uueks äripraktikaks äärmiselt piiratud müügarantiide andmine ning lepingust taganemine ja mootorsõiduki asendamise õiguskaitsevahendite välistamine¹⁰⁰. Siiski oli müüja kohustatud nelja aasta jooksul alates müügilepingu sõlmimisest mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse mõistliku aja jooksul ja ilma lisatasuta heastama ning kui lepingutingimustele mittevastavus ei lakka eksisteerimast pärast korduvaid heastamiskatseid, siis on tarbijal õigus nõuda mootorsõiduki tagasiostmist või selle asendamist ilma lisatasuta¹⁰¹. Käesoleva magistritöö autori hinnangul ei muutu müügarantii pakkumise praktika ning turuosaliste soov toota ja müüa võimalikult vastupidavaid tooteid ilma täiendava õigusliku regulatsioonita, mis võimaldaksid ka tootja vahetut vastutust tarbija ees.

Tekkinud olukorra parandamiseks asusid Ameerika Ühendriikide osariigid 1980-ndate alguses looma *Lemon Law*-sid, mis täiendaks ühtset föderaalset äriseadustikku mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse eest tekkiva mitteläbiräägitava ja piiramatu tootja vahetu vastutusega. Lisaks kõrgema tarbijakaitse taseme saavutamise eesmärgile olid seaduse vastuvõtmise põhjuseks veel majandusliku koormuse mõistlikult jaotamise soov ning õiguspoliitilised valikud. Analüüsid mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavust nii

⁹⁷ Parandamiskatsete mõistliku arvu kohta hinnangu andmine jäeti tootjate otsustada, kuivõrd nemad said kõige paremini hinnata konkreetset vaidlusalust olukorda. (Talesh, S. A., lk 540.)

⁹⁸ Talesh, S. A., lk 541-542.

⁹⁹ Magnuson–Moss Warranty Act. – 88 Stat. 2183, Public Law 93-637-Jan. 4, 1975. – <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-88/pdf/STATUTE-88-Pg2183.pdf#> (21.04.2020).

¹⁰⁰ Shaffer, B., Ostas, D. T., lk 67.

¹⁰¹ Dahringer, L. D., Johnson, D. R., lk 164.

süü kui ka ärahoidmise kriteeriumi järgi, tunduvad majanduslikud põhjendused toetavat *Lemon Law*-d. Kui tarbija avastab uuel mootorsõidukilt defekti, siis on selle tekke põhjuseks tõenäoliselt tootja tegevus või tegevusetus. Samuti on tootja kõige paremini varustatud ja võimaliku vastutuse tekkimise riski vältimise initsiatiivi omavad isikud. Seetõttu saavad nemad erinevalt tarbijast kuluefektiivselt defekte avastada ning vältida või end müüdü mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuste eest kindlustada¹⁰². Seega on käesoleva magistritöö autori hinnangul *Lemon Law*-ga lahendatud Euroopa Liidus esinevat sarnaseid probleeme, mis seisnevad tootja ja müüja esmase vastutuse ebaõiglasel jaotusel.

Tarbijakaitse kõrge taseme loomisel jäi avalikkuse suurema tähelepanuta *Lemon Law*-ga kaasnenud oluline muutus õiguspoliitikas. Kui varasemalt lasus ühtse föderaalse äriseadustiku kohaselt mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse eest vastutus mootorsõidukite müüjal, siis *Lemon Law*-d kandsid defekti tõttu tekkinud vastutuse kandmise kohustuse mootorsõidukite tootjale¹⁰³. Varasema regulatsiooni kohaselt pidid mootorsõidukite müüjad tegelema lepingutingimustele mittevastavuste heastamisega, mis kaitses olulisel määral tootja huvisid. Osariikide *Lemon Law*-d pöörasid aga vastutusmehhanismi ümber ning uued seadused asusid tugevalt kaitsma nii tarbijate kui ka müüjate majanduslike huve. Silmapaistvalt nähtub tarbijate ja müüjate majanduslike huvide eelistamine Ohio osariigi *Lemon Law*-s, mille kohaselt *Lemon Law* alajaotuse ühestki sättest ei tulene uute mootorsõidukite müüjale vastutust mitte mingis ulatuses ega tarbijale õiguslikku alust algatada hagi uute mootorsõidukite müüja vastu seaduses sätestatud tootja vastutuse eelduste esinemisel¹⁰⁴. Kuigi mootorsõidukite tootjad on läbirääkimistel edasimüüjate ja riigi suhtes üpris tugeval positsioonil, sest edasimüüjaks pürgijaid on palju ja mootorsõidukitööstus toob riigile tulu, jäid tootjad tagaplaanile, sest tootjad kartsid uuele poliitikale vastu vaieldes kaotada tarbijate usaldust ja samas oli toimumas seadusandluse protsess mootorsõidukite heitenormide osas, mis ilmselt on tootjate kasumile suurema mõjuga kui *Lemon Law*-d¹⁰⁵.

Kõik 50 Ameerika Ühendriikide osariiki on kehtestanud mootorsõidukite valdkonna spetsiifilised tootja otsese vastutuse õigusaktid, mille eesmärgid on sarnased, kuid sisult on seadused siiski erinevad. Neid seostatakse kõige sagedamini tarbijatele isiklikuks kasutamiseks mõeldud mootorsõidukite müügiga, kuid need hõlmavad järjest enam ka tarbesõidukeid (veoautod, põllumajanduse otstarbega ratastraktorid), vabaajaksõidukeid

¹⁰² Dahringer, L. D., Johnson, D. R., lk 68.

¹⁰³ Dahringer, L. D., Johnson, D. R., lk 70.

¹⁰⁴ Ohio Revised Code § 1345.72 (C) (2019). – <http://codes.ohio.gov/orc/1345.72v1> (21.04.2020).

¹⁰⁵ Dahringer, L. D., Johnson, D. R., lk 74.

(mopeedid, mootorrattad, mootorsaamid, ratasmaastiksõidukid, väikelaevad ja jetid) ja elektriseadmete müüki.

Ameerika Ühendriikide juriidilise garantiiga ehk müüja vastutusega asja lepingutingimustele vastavuse eest nõutakse müüjalt ainult defektsete toodete parandamist või asendamist. Selliste kõrge hinnaga asjade osas nagu mootorsõidukid valib kasumit maksimeerivalt majandav müüja peaaegu alati mootorsõiduki parandamise, et vältida mootorsõiduki uue ja samaväärsega asendamist, sest asendamine on enamikus olukordadest tõenäoliselt kulukam. Selline müüja teguviis põhjustab tarbijatele alusetut koormust ja müüjale võimalusi tarbijate usalduse kuritarvitamiseks. Kui mootorsõidukil esinenud defekti parandamine osutub keeruliseks ja ajamahukaks või see nõuab parandamiseks tarbijalt arvukalt mootorsõiduki üleandmist parandamiskatse läbiviimiseks või kui aja jooksul ilmnevad jätkuvalt uut liiki vead, siis tekitavad eelnevad asjaolud tarbijale palju ebamugavusi ja tarbija võib kaotada usalduse mootorsõiduki vastupidavuse, turvalisuse ja väärtuse vastu. Müüja võib juriidilise garantii jooksul parandamiskatseid läbi viia korduvalt ja pahauskselt kuni juriidilise garantii kehtivusaja lõpuni, misjärel jäetakse tarbija mootorsõidukil hilisemate jätkuvate lepingutingimustele mittevastavuste ilmnemisel heastamise võimalusteta.

Eelnevalt kirjeldatud stsenaariumi realiseerumise vastu võiksid aidata tarbijale müügigarantiist tulenevad nõudeõigused. Kuid müügigarantii on suuresti müüja või tootja poolt välja töötatud standardsete tüüptingimustega leping, mida tegelikkuses läbi ei räägita ning tarbijal on vaid võimalus nõustuda müügigarantii lepingus sätestatud tingimustega. Juhul kui müügigarantii ei näe tarbijale ette õigust nõuda sätestatud ja loogilistel tingimustel mootorsõiduki asendamist, siis tekivad tarbijale samasugused ebamugavused ja kahjud, mida üritatakse ära hoida valdkonnaspetsiifilise tootja vahetu vastutuse regulatsiooniga – *Lemon Law*. Käesoleva magistr töö autori hinnangul on aitaks *Lemon Law* sarnase vastutuse režiimi kehtestamine vähendada ka müügigarantii pakkumise praktikas Euroopa Liidus tõusetunud probleeme, sest kohustuslik tootja vahetu vastutus ei eelda erinevalt müügigarantiist tootja vastutuse täiendavate aluste kokkuleppimist ning tarbija ees vastutaks alati üks isik.

Kui Ameerika Ühendriikides leiab vahekohus, et mootorsõiduk on lepingutingimustele mittevastav, siis peab tootja aktsepteerima mootorsõiduki tagasivõtmist ja täitma tarbija ees võrdväärse asendusmootorsõiduki tarnimise või ostuhinna täieliku tagastamise kohustuse. Enamikes osariikides ei ole tarbija õigus *Lemon Law*-s sätestatud õiguskaitsvahenditele läbiräägitav ning seetõttu ei saa tootja oma vastutust välistada. Käesoleva magistr töö autori

hinnangul nähtub eelnevast seaduse eesmärkide kirjeldusest, et tegemist on spetsiifilise valdkonna tarbijakaitsemeetmega, mis on loodud eeskätt tarbija turvalisuse ja majanduslike huvide kaitseks. Sarnast eesmärki taotleavad nii uus kaupade müügi direktiiv¹⁰⁶ kui ka tarbijakaitseseadus¹⁰⁷ (edaspidi TKS). Seega ühtivad *Lemon Law* eesmärgid Euroopa Liidu ja Eesti õiguspoliitikaga – tagada tarbijale laiapõhjaline õiguskaitse ja efektiivne vaidluste lahendamise kord.

3.2. Tootja vahetu vastutuse võimalik kohaldamisala

New Jersey *Lemon Law* regulatsioon on sätestatud New Jersey üld- ja alaliste statuutide 56 jaos¹⁰⁸ ja algab valdkonna spetsiifiliste mõistete defineerimisega. Käesoleva magistritöö raames on kõige olulisemateks mõisteteks tarbija, tootja, mootorsõiduk, lepingutingimustele mittevastavus ja garantii. Eelnevalt nimetatud mõistete sisust sõltuvad *Lemon Law* regulatsioonis sätestatud õiguste kasutajate ning kohustatud isikute ring ning nende õiguste ja kohustuste ulatus. Kui võtta Eesti mootorsõidukite tarbijate täiendaval kaitsmisel eeskujuks *Lemon Law* regulatsioon, siis vajab esmalt vastamist küsimus, kas *Lemon Law* kohaldamisala langeb kokku Eestis kehtiva müüja lepingulise vastutuse kohaldamisalaga, millest käesoleval hetkel sõltuvad tarbija lepingulised nõuded asja lepingutingimustele mittevastavuse korral.

New Jersey *Lemon Law* kohaselt on mootorsõiduki tarbija (i) mootorsõiduki ostja või rentnik, välja arvatud isik, kes tegutseb edasimüügi või allrendi eesmärgil; (ii) isik, kellele mootorsõiduk võõrandatakse mootorsõidukile kohaldatava garantii kehtivuse ajal; või (iii) mõni muu isik, kellel on garantiitingimuste kohaselt õigus nõuda tootjalt garantiikohustuste täitmist¹⁰⁹. Eestis kasutusel olev VÕS-is sätestatud tarbija mõiste¹¹⁰ on

¹⁰⁶ Direktiivi 2019/771 artikkel 1: „Käesoleva direktiivi eesmärk on /.../ tagada samal ajal tarbijakaitse kõrge tase, kehtestades ühised normid teatavate nõuete kohta, mida kohaldatakse müüjate ja tarbijate vahel sõlmitud müügilepingutele, eelkõige normid, mis käsitlevad kaupade vastavust lepingule, õiguskaitsevahendeid, mida saab kasutada lepingule mittevastavuse korral, õiguskaitsevahendite kasutamise tingimusi ning müügigarantiisid.“

¹⁰⁷ Tarbijakaitseseadus. – RT I, 31.12.2015, 1. Paragrahv 1: „Käesolevas seaduses reguleeritakse tarbijale kauba või teenuse pakkumist ja müümist või muul viisil turustamist kaupleja poolt, sätestatakse tarbija ja kaupleja vahelise vaidluse kohtuvälise lahendamise kord, sealhulgas tarbijavaidluste komisjoni töö korraldus, tarbijakaitse korraldus ja järelevalve ning vastutus seaduse rikkumise eest.“

¹⁰⁸ New Jersey General And Permanent Statutes, Title 56, § 56:12-29 - § 56:12.49.1 (2019). – <https://lis.njleg.state.nj.us/nxt/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm&vid=Publish:10.1048/Enu> (21.04.2020).

¹⁰⁹ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-30 Definitions „Consumer“.

¹¹⁰ VÕS § 1 lg 5: „Tarbija käesoleva seaduse tähenduses on füüsiline isik, kes teeb tehingu, mis ei seonu iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega.“

sisuliselt kattuv uues kaupade müügi direktiivis sisalduva mõistega¹¹¹ ning ei vaja muutmist direktiivi Eesti õigusesse ülevõtmise käigus. Võrreldes New Jersey tarbija positiivse definitsiooniga, on Eesti tarbijate ringi negatiivne määratlus vähemalt mootorsõiduki ostjate osas kitsam, sest Eestis peetakse tarbijaks vaid füüsilist isikut. Seevastu on New Jersey osariigi *Lemon Law* tarbija mõistes jäetud piisavalt ruumi tõlgendamiseks, et *Lemon Law*-st tulenevat kaitset võiks laiendada ka osadele juriidilistele isikutele või füüsilistele isikutele, kes soetavad mootorsõiduki seoses oma majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega.

Õiguspoliitiline argument tarbijate ringi piiramiseks võiks tuleneda sellest, et majandus- või kutsetegevuse läbiviimisel kasutatakse mootorsõidukit intensiivsemalt, kui seda teeb isiklikuks tarbeks keskmine füüsiline isik, mistõttu võib keskmise mõistliku isiku tarbeks toodetud mootorsõidukil esineda kasutamise algfaasis rohkem ootamatuid lepingutingimustele mittevastavusi. Käesoleva magistritöö autori hinnangul oleks tegemist liiga laia üldistust sisaldava argumendiga, mille põhjal jäetakst täiendavast kaitsest ebaõiglaselt ilma näiteks alustavad ettevõtjad, sh juriidilised isikud, kelle majandus- või kutsetegevuse jaoks on mootorsõiduk oluline, aga kõrvalist rolli omav abivahend. Tarbijatele pakutava kaitse laiendamist juriidilistele isikutele siseriiklikul tasandil toetab ka uus kaupade müügi direktiiv, mille preambuli p 21 kohaselt on liikmesriikidel õigus laiendada kaitset isikutele, kes ei ole käesoleva direktiivi tähenduses tarbijad, nagu näiteks valitsusvälistele organisatsioonidele, iduettevõtjatele ning väikese- ja keskmise suurusega ettevõtetele.

Tootja on New Jersey *Lemon Law* kohaselt isik, kes tegeleb mootorsõidukite tootmise, kokkupanemise või turustamisega ning tavapäraistes äritingimustes valmistab, komplekteerib või turustab aasta jooksul edasimüüjatele vähemalt kümme uut mootorsõidukit¹¹². Tootja mõiste Eesti õiguses võib leida nii VÕS tootja vastutust reguleeriva jao §-s 1062¹¹³ kui ka toote nõuetele vastavuse seaduse § 4 lg 1 p-s 9¹¹⁴ ning see on sisuliselt sarnane New Jersey tootja definitsioonile. Mõlemas õiguskorras on tootjaks asja valmistaja, kokkupanija või

¹¹¹ Uus kaupade müügi direktiiv (vt viide 10) art 2 p 2): „tarbija – füüsiline isik, kes seoses käesoleva direktiiviga hõlmatud lepingutega tegutseb eesmärgil, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus-, ameti- või kutsetegevusega“.

¹¹² New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-30 Definitions „Manufacturer“.

¹¹³ VÕS § 1062 lg 1 p-d 1-3: „Tootjaks loetakse järgmisi isikuid: valmistootet, tooraine või toote osa valmistanud isikut; ennast tootjana avaldanud isikut, kes näitab tootel oma nime, kaubamärgi või muu eraldustähise; toote oma majandustegevuses Eestisse või Euroopa Liidu liikmesriiki müügi, üürimise, liisimise või muul viisil turustamise eesmärgil toonud isikut.“. Vt ka: Kingisepp, M. Vastutav subjekt tootja vastutuse kohaldamisel. – *Juridica* 2011/9, lk 668-671.

¹¹⁴ Toote nõuetele vastavuse seadus. – RT I 2010, 31, 157. Paragrahv 4 lg 1 p 9: „tootja – isik, kes valmistab toote või kes laseb toote projekteerida või valmistada ja kes turustab seda toodet oma nime või kaubamärgi all. Tootjana käsitatakse ka importijat ja levitajat, kes laseb toote turule oma nime või kaubamärgi all või kes muudab juba turule lastud toodet viisil, mis võib mõjutada toote vastavust kohaldatavatele nõuetele.“

turustaja. Tulenevalt *Lemon Law* spetsiifilisusest, on seaduses sätestatud kumulatiivne arvuline ja ajaline piirang, milleks on kümne mootorsõiduki valmistamine, komplekteerimine või turustamine ühe aasta jooksul. Nimetatud piirang välistab alustava omaehitatud mootorsõiduki tootja vastutuse *Lemon Law* alusel. Eestis peetakse tootjaks igat mootorsõiduki valmistajat, sõltumata valmistatud või turustatud mootorsõidukite arvust. Seega on Eestis kehtestatud tootja mõiste, mis ei ole piiratud valmiva toodangu kogusega ning see võiks tagada mootorsõiduki tarbijale laiapõhjalisema kaitse, kui New Jersey osariigis, sest kõik mootorsõiduki tootjad vastutavad toodetud mootorsõidukite eest. Samas võib piiramata vastutavate tootjate ring pärssida innovatiivsust, kuivõrd iduettevõtete ajastul on palju uuenduslike mõtetega tootearendajaid, kes ei ole tõenäoliselt finantsiliselt võimelised kandma tootja vastutust juhul, kui nende toodetud mootorsõidukite väikepartiiis esinenud puudus(t)e tõttu peaks tarbija nende vastu nõude esitama.

New Jersey *Lemon Law* kohaselt on mootorsõidukiks sõiduauto, põllumajandustraktor, sertifitseeritud hädaabisõiduk või mootorratas, mis on ostetud või renditud New Jersey osariigist või registreeritud New Jersey mootorsõidukite komisjoni poolt, välja arvatud autoelamu elamurajatis¹¹⁵. Müügitehingu raames on mootorsõiduki puhul tegemist kaubaga või tootega. Uue kaupade müügi direktiivi artikli 2 p 5 alapunkti a) kohaselt on kaubaks kehalised vallasasjad, samuti gaas ja elekter, kui neid müüakse piiratud mahus või kindlaksmääratud koguses. Uue mõistena esineb kaupade müügi direktiivi artikli 2 p 5 alapunktis b) digielementidega kaup, mille puhul on tegemist kehalise vallasasjaga, „mis sisaldab digisisu või digiteenust või millega on ühendatud digisisu või digiteenus sellisel viisil, et digisisu või digiteenuse puudumise korral ei täidaks kaup oma otstarvet“. Kuivõrd uued mootorsõidukid on täis pikitud tehnoloogia ja elektroonika kõige värskemaid lahendusi ja nendega kaasnevaid arvutiprogramme ning mugavusteenuseid, siis tõenäoliselt kvalifitseeruvad uued mootorsõidukid uue kaupade müügi direktiivi mõttes just digielementidega kaubana.¹¹⁶ VÕS § 1063 lg 1 kohaselt loetakse tooteks igat vallasasja ning elektrit ja arvutitarkvara. Üldisemalt lähenetakse toote mõistele TKS-is, mille § 2 lg 1 p 4 kohaselt on kaubaks asi või õigus, mida pakutakse, müüakse või turustatakse muul viisil. Mootorsõiduki puhul on tsiviilseadustiku üldosa seaduse¹¹⁷ (edaspidi TsÜS) § 50 lg-te 1 ja 2

¹¹⁵ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-30 Definitions „Motor vehicle“.

¹¹⁶ Helmig, E. The new Directives on European sale of consumer goods law. – The German original of this article published in IWRZ - Zeitschrift für Internationales Wirtschaftsrecht 2019/5. Translated from German into English by Dr. C. P. Kieslich, lk 3. – https://www.ra-helmig.de/fileadmin/docs/news/2019-09-21_The_new_Directives_on_European_sale_of_consumer_goods_law_.pdf (21.04.2020).

¹¹⁷ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 06.12.2018, 3.

järgi tegemist vallasasjaga, sest mootorsõiduk ei ole kinnisasi. Seetõttu kuulub mootorsõiduk igal juhul toodete või kauba hulka.

Spetsiifilisemalt, kui kaup või toode, on mootorsõiduki olemus Eesti õiguses defineeritud liiklusseaduse¹¹⁸ (edaspidi LS) § 2 p-ga 40, mille kohaselt on mootorsõidukiks mootori jõul liikuv sõiduk. Selline sõnastus on väga lai ning hõlmab põhimõtteliselt kõiki mootoriga liikumisvahendeid, välja arvatud neid, mis sama punkti teise lausega välistatakse. Mootorsõidukiteks ei loeta piiratud liikumisvõimega isikule kasutamiseks ettenähtud mootoriga sõidukit, elektrimootoriga jalgratast, tasakaaluliikurit, pisimopeedi, robotliikurit, maastikusõidukit, trammi ega sõidukit, mille valmistajakiirus on alla kuue kilomeetri tunnis. Mootorsõiduki olemust aitab mõista LS § 2 p 73, millega defineeritakse sõiduk ning selleks on mootori või muul jõul teel liiklemiseks ettenähtud või teel liiklev seade. Seega tuleb mootorsõidukiks lugeda masinat, mis liigub mootori jõul tee peal ning ei kuulu seadusega välistatud sõidukite suletud nimekirja. Sellisteks sõidukiteks on näiteks sõiduauto, veoauto, buss, mootorratas. VÕS-il on puutumus mootorsõiduki definitsiooniga seoses vastutusega suurema ohu allikaga tekitatud kahju eest. VÕS § 1057 järgi on mootorsõiduk suurema ohu allikas, kuid selle õigusnormi mõttes ei ole mootorsõidukiteks ainult mööda maapinda liikuvad sõidukid, vaid ka näiteks õhusõidukid. Järelikult on VÕS-is sisalduv mootorsõiduki definitsioon LS-is sisalduvast oluliselt laiem, kuid arvestades *Lemon Law* eesmärki, kaitsta maapinnal liikuvate mootorsõidukite tarbijaid, siis peaks Eestis tootja vahetu vastutuse puhul lähtuma LS-is sisalduvast mootorsõiduki definitsioonist.

Kui LS-is sisalduv mootorsõiduki definitsioon on liiga lai, siis on seda võimalik piirata. Ameerika Ühendriikidest võib ühe piiratuima mootorsõiduki mõiste näitena esile tuua Colorado osariigi *Lemon Law*¹¹⁹ mootorsõiduki kohaldamisala, mille kohaselt kvalifitseerub *Lemon Law* kaitse alla erakasutuses olev sõiduauto, mis on ette nähtud kasutamiseks peamiselt üldkasutatavatel maanteedel sõitmiseks ja mida kasutatakse kuni kümne inimese vedamiseks ning müüakse selles osariigis tarbijale, välja arvatud mootorsõidukid, mis on ette nähtud liikumiseks kolmel või vähem rattal. Sellise piirangu rakendamisega Eesti õiguses leitavale mootorsõiduki kohaldamisalale välistatakse tootja vahetu vastutuse kohaldumisalast veoautod, bussid ja muud majandus- või kutsetegevuse eesmärgil kasutatavad sõidukid, sh

¹¹⁸ Liiklusseadus. – RT I, 03.01.2017, 18.

¹¹⁹ Colorado Revised Statutes § 42-10-101 Definitions (2) (2020). – <https://advance.lexis.com/container?config=0345494EJAA5ZjE0MDIyYy1kNzZkLTRkNzktYTkyMS04YmJhNjBINWUwYzYkAFBvZENhdGFsb2e4CaPI4cak6laXLCWylBO9&crld=5cbf5ab8-580b-40c9-831e-ed41068ad5a6> (21.04.2020).

sõiduautod. Samas on paljud osariigid asunud oma *Lemon Law*-sid laiendama, et kaasata süsteemi võimalikult palju mootorsõidukeid. Seetõttu saavad osades osariikides tarbijad täiendava kaitse ka kasutatud mootorsõidukite¹²⁰, maastikusõidukite, veesõidukite ostmisel. Samuti on hakatud kaitset looma ka väikeettevõtjatele¹²¹, ilmselt põhjusel, et neil ei ole võimalust soetada rohkem kui üht mootorsõidukit ja peavad seetõttu nii isiklikel kui ka tööalastel eesmärkidel kasutama ühte ja sama sõidukit. Connecticuti osariigi seadusandja on lähenenud mootorsõiduki kohaldamisalale võimalikult abstraktselt, pidades mootorsõidukiks selles osariigis müüdavat või liisitatavat sõiduautot, tarbesõidukit ja mootorratast¹²², jättes seega täpsema määratlemise õiguse rakendaja ja õiguspraktika hooleks. Käesoleva magistritöö autori hinnangul annab viimasena kirjeldatud lähenemine tarbijatele võimalikult laiapõhjalise kaitse, võimaldades õiguse rakendajatel õigusnorme ja nende eesmarke tõlgendada ja vastavalt kaasusele rakendada. Siiski on see vastuolus *Lemon Law*-de kehtestamise osaliselt tinginud asjaoluga, et *Lemon Law*-le eelnevad õigusnormid ei sisustanud tootja ja müüja vastutust piisavalt täpselt, mistõttu jäi tarbijatele õiguskaitse ulatus arusaamatuks ja õiguskaitse kättesaamatuks¹²³.

Lepingutingimustele mittevastavus on New Jersey *Lemon Law* järgi mootorsõiduki defekt või seisund, mis oluliselt kahjustab mootorsõiduki kasutamist, väärtust või turvalisust¹²⁴. New Jersey osariigi vahekohtu praktikas¹²⁵ on jõutud seisukohale, et mootorsõiduki kasutamise, väärtuse või turvalisuse olulist kahjustamist tuleb hinnata subjektiivsete ning objektiivsete asjaolude arvestamisega. Tegemist on asjaolude subjektiivse ja objektiivse segatega, mis võimaldab pooltel olulise kahjustuse määramisel arvestada tarbijas tekkinud kahtlusi mootorsõiduki korrapärase kasutamise osas. Kahjustamist tuleb vaadelda tarbija subjektiivsest vaatepunktist, arvestades tarbijaga seotud asjaolusid, aga samas tuleb vaadelda ka objektiivset külge, mille kohaselt tuleb leida kriteeriumid, millega keskmine mõistlik isik tarbija olukorras võiks arvestada. Triviaalne mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavus ei ole *Lemon Law* nõude aluseks, aga õiguskaitsevahend on asjakohane olukorras, kus mootorsõiduk ei

¹²⁰ Juhul kui kasutatud sõiduk on piisavalt uus, et selle suhtes kehtib algne *Lemon Law* kaitse.

¹²¹ California Civil Code, § 1793.22. (e) (2) (2020). – http://leginfo.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?sectionNum=1793.22.&lawCode=CIV (21.04.2020).

Näiteks kuuluvad kohaldamisalasse ka mootorsõidukid, mille täismass ei ületa 10 000 naela ning on ostetud või kasutusel peamiselt majandus- või kutsetegevuses nii füüsilise isiku kui ka juriidiliste isikute poolt, kelle nimele ei ole California osariigis registreeritud rohkem kui viis mootorsõidukit.

¹²² Connecticut General Statutes § 42-179 (a) (2) (2020). – https://www.cga.ct.gov/current/pub/chap_743b.htm#sec_42-179 (21.04.2020).

¹²³ Vt käesoleva magistritöö peatükk 3.1.

¹²⁴ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-30 Definitions „Nonconformity“.

¹²⁵ *GMAC v. Jankowitz*, 216 N.J. Super. 313 (App. Div. 1987). – <https://law.justia.com/cases/new-jersey/appellate-division-published/1987/216-n-j-super-313-0.html> (21.04.2020).

tööta piisavalt hästi, et saavutada tarbija mootorsõidukile seatud eesmäärke¹²⁶. Järelikult peab olulise kahjustamise tuvastamine hõlmama mitte ainult tarbija subjektiivset seisundi hindamist, vaid ka objektiivset hinnangut tarbija olukorrale kolmandast isikust keskmise mõistliku tarbija vaatepunktist. Kui mootorsõiduki lepingutingimustel mittevastavus osutub selliseks, et kolmandast isikust keskmise mõistlik tarbija peab mittevastavust mootorsõiduki kasutamist, väärtust ja turvalisust kahjustavaks, siis kuulub vastav lepingutingimustele mittevastavus *Lemon Law*-s sätestatud korras tarbijale seadusega ette nähtud kaitse alla ning tootjal on kohustus tekkinud olukord heastada. Praktikas on segatesti objektiivse külje kontrollimine kaldunud keskenduma mootorsõiduki ohutusprobleemidele¹²⁷.

Näiteks ei ole olulise mootorsõiduki kasutamise, väärtuse või turvalisuse kahjustamisega tegemist juhul, kui mootorsõiduki lisafunktsiooni mittetöötamine ei kahjusta selle ohutust ega takista sõiduki enda kasutamist¹²⁸. Kahjustumist ei nähtud ka mootorsõiduki meediakeskuse mittetäielikus töötamises, millega kaasnesid käed-vabad telefonisüsteemi kasutamise häiringud, sest selline lepingutingimustele mittevastavus ei kahjusta sõiduki kasutamist ning parimal juhul võib seda pidada sõiduki mugava kasutamise kahjustamiseks, mille vaidlustamiseks on asjakohane pöörduda tsiviilasjaga kohtusse lepingulise nõudega müüja vastu¹²⁹. Kuivõrd õigus on käsikäes tehnoloogiaga pidevas arengus, siis on leitud, et lisafunktsioonide, nagu mootorsõidukis oleva meediakeskuse süsteemi tõrked võivad iseenesest kvalifitseeruda defektina, mis oluliselt kahjustab sõiduki väärtust¹³⁰. Kohtunikud on jõudnud seisukohale, et puutetundlike ekraanidega meediakeskused on paljude mootorsõidukite toimimise lahutamatu osa. Paljudes sõidukites kasutatakse neid raadiosüsteemide, kliimaseadme ja soojenduse ning mootorsõidukite navigeerimise juhtimiseks. Neid võib kasutada koos sõidukijuhi telefoni käed-vabad lahendusega, mida nõuavad New Jersey seadused. Samuti on need sageli külgvaate- ja tagurdamiskaamerate funktsionaalsuse lahutamatu osa. Tarbijad lähtuvad mootorsõiduki ostmisel sageli just ühes

¹²⁶ *GMAC v. Jankowitz*.

¹²⁷ *Krzysztof Dymko v. American Honda Motor Company*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 00977-07, Initial Decision 10.08.2007. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma00977-07_1.html (21.04.2020).

¹²⁸ *Michelle Thompson v. Nissan North America, Inc.*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 11795-19, Initial Decision 09.10.2019. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma11795-19_1.html (21.04.2020).

¹²⁹ *Brian Hart v. Ford Motor Company*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 12393-13, Initial Decision 10.10.2013. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma12393-13_1.html (21.04.2020).

¹³⁰ *Michelle Thompson v. Nissan North America, Inc.*

või teises mootorsõidukis pakutavate nutitelefonide ühenduvuse võimalustest¹³¹. Seega kujundavad pidevalt arenevad ja muutuvad tarbimisharjumused jooksvalt ümber mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse kohaldamisala ning järjest enam muutub mugavus-lisavarustuse mittetoimimine selliseks lepingutingimustele mittevastavuseks, mis oluliselt kahjustab mootorsõiduki kasutamist, väärtust või turvalisust.

Uue kaupade müügi direktiivi artiklid 5-9 reguleerivad kaupade vastavusnõudeid, mille alusel tuvastatakse müüja kohustuste nõuetekohane täitmine. Vastavusnõuded uue kaupade müügi direktiivi artiklite 6 ja 7 kohaselt jagunevad kaheks: subjektiivseteks ja objektiivseteks. Subjektiivsete vastavusnõuete kohaselt hinnatakse, kas kaupa võib pidada pooltevahelisele müügilepingule vastavaks ning objektiivsed kriteeriumid loovad keskmise standardi, mille abil hinnatakse kaupade lepingutingimustele vastavust, kui müügilepingus ei ole kokkulepet kauba nõuetele vastavuse osas. Uues kaupade müügi direktiivis sätestatud vastavuskriteeriumid on juba eelnevalt tarbijalemüügi direktiivi sarnaste sätete põhjal üle võetud ka VÕS § 217 lg-tes 1 ja 2, välja arvatud kaubale uuenduste tegemise kohustus vastavalt müügilepingu tingimustele. Uuenduste tegemise kohustuslikkust sisaldavat sätet kohaldatakse digielementidega kauba suhtes, milleks võivad näiteks olla ka mootorsõidukid¹³². Müüja võib leppida tarbijaga kokku kaupade digisisu ja -teenuse uuenduste pakkumises, mis võivad parandada ja tõhustada kaupade digisisu ja -teenuse elementi, laiendada nende funktsioone, kohandada neid tehnika arenguga, kaitsta turvaohude eest või täita muud eesmärki. Müügilepingus kokkulepitud uuenduste üleandmata jätmist ja uuenduste puudulikkust või mittetäielikkust peab käsitlema kaupade nõuetele mittevastavusena.¹³³

VÕS § 217 lg-s 1 sätestatud üldpõhimõtte järgi peab ostjale üleantav asi vastama lepingutingimustele, eelkõige koguse, kvaliteedi, liigi, kirjelduse ja pakendi osas. VÕS § 217 lg-s 2 täpsustatakse asja näitliku loeteluga asja lepingutingimustele mittevastavuse aluseid. Mootorsõidukil avalduva defekti korral on enamus juhtudel tegemist kvaliteedi puudujäägiga. Samas ei sätestata tavapäraselt mootorsõiduki müügilepingus selle kvaliteedi vastavustingimusi, mistõttu mootorsõiduki kõrget kvaliteeti ja kõikide funktsioonide korrapärasest toimimist mootorsõiduki mõistliku kasutusaja jooksul eeldatakse. Kui

¹³¹ *Helene Moran v. American Honda Motor Company*, New Jersey Department of Law and Public Safety Division of Consumer Affairs, OAL DKT. No. CMA 12730-18, Final Decision 03.12.2018. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/final/cma12730-18_2.pdf (21.04.2020).

¹³² Helmig, E., lk 3.

¹³³ Direktiivi 2019/771 preambuli p 28.

mootorsõiduki müügileping ei sisalda kokkulepet sõiduki kvaliteedi osas, siis peab mootorsõiduk VÕS § 217 lg 2 p 2 ja § 77 lg 1 järgi vastama tavapärase mootorsõiduki kvaliteedile. VÕS § 77 lg 1 teise lause kohaselt peab lepingupool kohustuse täitma asjaolusid arvestades vähemalt keskmise kvaliteediga, kui lepingulise kohustuse täitmise kvaliteet ei tulene lepingust või seadusest. Järelikult võib uute asjade müügi puhul eeldada, et asjal puuduvad kasutamist või asja väärtust mõjutavad puudused, mis asja kvaliteedi mõttes eeldab ka teatud aja jooksul kvaliteedi säilimist asja eesmärgipärasel kasutamisel, kusjuures õiguskirjanduse kohaselt sõltub selline tähtaeg asja olemusest¹³⁴. Seega võib mootorsõidukil esinevaks lepingutingimustele mittevastavuseks pidada kõiksuguseid puudusi, mis mootorsõidukil ilmnevad, välja arvatud puudused, mis seonduvad tavapärasest kasutamisest tuleneva kulumisega.

Järelikult ei eelda Eesti õigus vastutuse tekkimiseks puuduse olulist mõju asja omadustele erinevalt New Jersey *Lemon Law*-st, mille kohaselt vastutab tootja ainult lepingutingimustele mittevastavuse eest, mis toob kaasa mootorsõiduki väärtuse, kasutamise või turvalisuse olulise kahjustumise.

Garantii New Jersey *Lemon Law* kontekstis tähendab kõiki nii selgesti väljendatud kui ka eelduslikke lubadusi mootorsõiduki tootja poolt seoses mootorsõiduki seisukorraga ja kasutuskõlblikkusega ning sealhulgas ka tingimusi, mille täitumisel on tarbijal õigus garantiist tulenevad õigused maksuma panna¹³⁵. Selline garantii tähistus sarnaneb VÕS § 230 lg-s 1 kehtestatud müügi garantii mõistele¹³⁶, sest mõlemas õiguskorras sätestatud garantiilubaduse järgi võtavad garantii andjad kohustuse tagada asja vastavus nii selgelt välja lubatud kui ka kaudselt eeldatavatele tingimustele ja väljastada tarbijale vajalik info tarbijale garantiilubadusest tulenevate õiguste teostamiseks. Sarnaselt uues kaupade müügi direktiivi artikli 17 lg-s 2 sätestatud korrale, mis tuleb Eesti õigusesse üle võtta, mille kohaselt on garantii andja kohustatud tarbijale üle andma püsival andmekandjal lihtsas ja arusaadavas keeles garantiilubaduse, peab tootja New Jersey osariigis tarbijale üle andma kergesti eristataval ja arusaadaval viisil kahekeelse kirjaliku dokumendi, millega teavitatakse tarbijat tema õigustest mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse korral¹³⁷. Erinevalt Eesti õigusest on New Jersey osariigis tootjal kohustus 90 päeva jooksul arvates mootorsõiduki

¹³⁴ Käerdi, M., Kärson, S. VÕS II § 217/3.3.2. c). – Võlaõigusseadus II. 2. osa. Võõrandamislepingud (§-d 208-270). 3. osa. Kasutuslepingud (§-d 271-421). Komm vlj. Tallinn: Juura 2019.

¹³⁵ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-30 Definitions „Warranty“.

¹³⁶ Vt käesoleva magistritöö peatükk 2.1.

¹³⁷ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12- 34 Statement to consumers 6. a.

müügist edastada tarbijale kergesti eristatav ja arusaadav kahekeelne kiri, millega teavitatakse tarbijat konkreetsetest juhtudest, mille korral tootja võib loobuda müügigarantiis võetud kohustuste täitmisest¹³⁸. Kuigi esmapilgul näib, et New Jersey *Lemon Law* regulatsiooni kohaselt on tarbijal kohustuslike korduvate teavitamiste tõttu parem ülevaade oma õigusest, siis tegelikkuses võib täiendav teavitamine olla vaid sisutu koormav kohustus garantii andjale. Käesoleva magistritöö autori hinnangul on nii Eestis kui ka Ameerika Ühendriikides pakutavate tootja garantiilubadustes¹³⁹ selgelt esile toodud garantii andja kohustused, sest garantii andjad ei soovi garantii sisu jätta pooltele tõlgendamiseks, vaid võimalikult kindlalt piirata garantii andja vastutust.

3.3. Tootja vahetu vastutuse eeldused ja vastutuse periood

Vastutuse tekkimise eelduseks on müügilepingu korral lepingu rikkumine. Kuivõrd tootja vahetu vastutus *Lemon Law* regulatsioonide kohaselt ei teki lepingu alusel, vaid tuleneb seadusest, siis on vastavates õigusaktides sätestatud ka juhud, mille korral on tarbijate õigusi rikutud ehk mida sisuliselt peetakse lepingutingimustele mittevastava asja üle andmise tõttu lepingu rikkumiseks. Võttes Eesti mootorsõidukite tarbijate täiendaval kaitsmisel eeskujuks *Lemon Law* regulatsiooni, siis vajab järgmisena vastamist küsimus, missugustel juhtudel on *Lemon Law* järgi tootja tarbija õigusi ehk müügilepingut rikkunud ja vastutab sellise rikkumise eest ning kuidas see suhestub Eestis kehtiva müüja lepingulise vastutuse eeldustega, millest käesoleval hetkel sõltub müüja vastutus tarbija ees asja lepingutingimustele mittevastavuse korral.

Tootja vahetu vastutus tarbija ees sõltub sellest, kas tootja või selle edasimüüjad suudavad mootorsõidukil esinenud lepingutingimustele mittevastavuse likvideerida ning pakkuda tarbijale garantiilubaduse tingimustele vastavat sõidukit. New Jersey *Lemon Law* regulatsiooni kohaselt eeldatakse, et tootja, selle edasimüüja või turustaja ei suuda mõistliku aja jooksul mittevastavust parandada või heastada, kui mootorsõiduki esimese 24 000 miili läbimise jooksul või kahe aasta jooksul pärast mootorsõiduki tarbijale kättetoimetamise kuupäeva (olenevalt sellest, kumb asjaolu on varasem):

¹³⁸ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12- 34.1 Provision of notice relative to vehicle warranty 2. a.

¹³⁹ Vt viited 31 ja 32; mootorsõiduki C garantii tingimused. – <https://bit.ly/2VYlz73> (21.04.2020).

- 1) on tootja, tema edasimüüja või turustaja põhimõtteliselt sama lepingutingimustele mittevastavust kolm või enam korda parandanud ja mittevastavus eksisteerib jätkuvalt;
- 2) on mootorsõiduk ühe ja sama või mitme erineva lepingutingimustele mittevastavuse parandamise tõttu tarbija kasutusest väljas kokku kumulatiivselt 20 või enam kalendripäeva;
- 3) on tootja, tema edasimüüja või turustaja vähemalt korra läbi vaadatud või parandanud lepingutingimustele mittevastavuse, mis võib mootorsõiduki juhtimisel põhjustada surma või tõsiseid kehavigastusi, ja mittevastavus eksisteerib jätkuvalt¹⁴⁰.

Tootja vahetut vastutust mootorsõidukil ilmnenuid lepingutingimustele mittevastavuse korral eeldatakse vaid juhul, kui tootja, edasimüüja või turustaja on tarbija poolt või tema nimel saanud kirjaliku teate tähtitud kirja teel *Lemon Law* sätetest tuleneva võimaliku mootorsõiduki asendamise nõude esitamise või taganemisõiguse kasutamise kohta ja kümne kalendripäeva jooksul pärast teatise saamist on tootjal olnud üks võimalus defekt või seisund parandada või heastada¹⁴¹. Seega, kui tootjal on lubatud teha kokku kolm parandamiskatset, siis tarbija võib teavituse esitada, kui mootorsõidukil esineb põhimõtteliselt sama mittevastavus, mida on juba parandatud kaks või enam korda või kui mootorsõiduk on mittevastavuse parandamise tõttu tarbija kasutusest väljas kokku kumulatiivselt 20 või enam kalendripäeva. Eesti õiguses on vastav instituut täiendava tähtaja andmine VÕS § 114 tähenduses mittevastavuse kõrvaldamiseks või kohustuse täitmiseks, et tootja saaks välistada talle kõige koormavama vastutuse tekkimise, milleks on tarbija poolt lepingust taganemise tõttu tekkinud seaduslikust võlasuhtest tulenev lepingu tagasitäitmise kohustus.

Käesoleva magistritöö autori hinnangul näib tarbijakaitse kõrge taseme saavutamise seisukohalt täiendava tähtaja või viimase parandamise katse andmise kohustus seaduselüngana, kuivõrd võimaldab tootjal vaidlust venitada ning tarbija peab taluma ebamugavusi, mille vältimiseks loodi *Lemon Law* õigusaktid. Tarbija peab mootorsõiduki parandamist ootama või nõude maksma panemisega või taganemisõiguse kasutamisega kõige pikemalt viivitama Lõuna-Dakota osariigis, sest tootjal on pärast kirjaliku teate kätte saamist aega seitse kalendripäeva, et vastata tarbijale ja vastusega teavitada viimase parandamiskatse läbiviimise asukoht. Pärast tarbijapoolset mootorsõiduki nimetatud asukohta toimetamist on tootjal veel lisaks 14 kalendripäeva aega, et mootorsõidukit parandada ja viia see vastavusse

¹⁴⁰ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-33 Presumption of inability to correct nonconformity; written notification 5. a.

¹⁴¹ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-33 Presumption of inability to correct nonconformity; written notification 5. b.

seisundiga, mida tarbijale müümise hetkel lubati¹⁴². VÕS § 114 lg 1 kohaselt peab täiendav tähtaeg olema mõistliku kestusega. Mõistlik kestusega täiendav tähtaeg on määratlemata õigusmõiste, mille kestust hinnatakse juhtumipõhiselt, kuid käesoleva magistritöö autori hinnangul tuleks tõenäoliselt tavaolukorras mootorsõiduki kui kõrgtehnoloogilise tasemega asja puhul pidada kuni 30-päevast täiendavat tähtaega mõistlikuks.

Mootorsõiduki turvalisuse erand on täiendus tootja vastutuse põhieeldusele ning käesolev erand loob *Lemon Law* nõuete esitamise eelduse alumise künnise. Eeldamaks mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavust, peab mootorsõidukil eksisteerima defekt, mis võib tarbijale põhjustada tõsiseid kehavigastusi või surma. Mootorsõiduki turvalisuse erandile on omane, et tootjale ei pea võimaldama üle ühe parandamise katse. Parandamiskatsete arvu sedavõrd madalas piirangus võib käesoleva magistritöö autori hinnangul näha erandi eesmärki, milleks on see, et tarbija ei peaks mootorsõiduki turvalisust välistava lepingutingimustele mittevastavuse tõttu oma eluga mitu korda riskima, et täita *Lemon Law*-st tulenevate nõuete esitamise ja õiguste kasutamise põhieeldus. Pea pooled Ameerika Ühendriikide osariigid on sellise erandi kehtestanud. Enamik neist on kehtestanud turvalisuse erandi eeldusena tõsise turvavea või ohutusprobleemi ilmumise, mis võib põhjustada tarbija või mootorsõiduki kasutaja surma või talle tõsiseid vigastusi. Mõned osariigid on otsustanud kehtestada madalama tasemega tarbija turvalisuse kaitse, sätestades, et mootorsõiduki turvalisuse erandit saab kohaldada vaid pidurite või roolisüsteemi rikkega.

New Jersey *Lemon Law* sätestab siinkohal ühe tugevaima turvalisusega seotud erandi¹⁴³, mille kohaselt on *Lemon Law*-st tulenevad nõuded või õiguste kasutamine õigustatud, kui tootja, tema edasimüüja või turustaja on vähemalt korra uurinud või parandanud mittevastavust, mis võib mootorsõiduki juhtimisel põhjustada surma või tõsiseid kehavigastusi, ja mittevastavus eksisteerib jätkuvalt. Seega piisab vaid mittevastavuse tootjale esitlemisest ja tootja poolsest mittevastavuse läbi vaatamisest ilma parandamise katseta, misjärel on tarbijal õigus *Lemon Law*-st tulenevate nõuete esitamiseks või õiguste kasutamiseks. VÕS ei kehtesta asja müügi suhtes eraldi turvalisuse erandeid, kuid asja turvalisuse suhtes pretensioonide esitamine on võimalik VÕS § 1061 lg-s 1 sätestatud tootja vastutuse regulatsiooni järgi, kui on põhjustatud tarbija surm või tekitatud tarbijale kehavigastus või tervisekahjustus. Siiski on tegemist

¹⁴² South Dakota Codified Laws § 32-6D-6 (2020). – http://sdlegislature.gov/Statutes/Codified_Laws/DisplayStatute.aspx?Type=Statute&Statute=32-6D-6 (21.04.2020).

¹⁴³ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-33 Presumption of inability to correct nonconformity; written notification 5. a. (3).

reaktiivsete väidete ja nõuetega ning seega lepingutingimustele mittevastavuse avastamise korral ei ole tootja vastu nõuete esitamine asja turvalisuse kaalutlustel VÕS järgi võimalik, kuivõrd tarbijale ei ole veel kahju tekkinud.

Turvalisuse erandit on nõude alusena vahekohtu praktika kohaselt võimalik rakendada näiteks olukorras, kus tarbija mootorsõidukil esinevad tehnilised probleemid põhjustavad mootorsõiduki juhtimiskraani väljalülitumise, mis omakorda halvendab oluliselt sõiduki turvalisust, sest tarbijal on mootorsõiduki turvaliseks käsitsemiseks vaja lülitada ja jälgida tulede, klaasipuhastite, suunatulede, püsikiiruse hoidja ja helisignaali režiimi, mis käesoleva mootorsõiduki puhul toimub juhtekraani vahendusel¹⁴⁴. Isegi kui juhtekraan ei oma eelnevalt nimetatud funktsioone, siis on mittetöötava ekraaniga sõiduki ja selle kasutaja turvalisust oluliselt halvendatud, sest erinevalt navigatsioonisüsteemist või käed-vabad *Bluetooth*-funktsioonidest peetakse juhtekraanile projitseerivat tagurdamiskaamerat sõiduki kriitiliseks ohutuskomponendiks, mitte pelgalt mugavuseks¹⁴⁵. Samuti on vahekohtu poolt järeldatud, et mootorsõidukist tulenev ebamäärane müra või heli osutab mõnele veel tuvastamata põhiprobleemile ja see kõigutaks kõigi mõistlike tarbijate usaldust. Keskmise mõistlik tarbija arvaks, et ebamäärast müra või heli tekitav probleem kahjustab oluliselt mootorsõiduki väärtust. Tõenäoliselt ei tahaks ükski tuvastamata probleemist teadlik ostja maksta puudusteta mootorsõiduki väärtusele vastavat hinda, kui mootorsõidukil esineb puudusi. Seetõttu loetakse ka teatud müra defektid lepingutingimustele mittevastavuseks, kuna need kahjustavad oluliselt mootorsõiduki kasutamist ja väärtust. Juhul kui müra defekti põhjus on pärast korduvaid parandamiskatseid endiselt tuvastamata, siis võib see viidata ka mootorsõiduki turvalisusega seotud probleemidele¹⁴⁶.

Lisaks tootja vahetu vastutuse põhieeldusele ja turvalisuse erandile on osariigid kehtestanud ka mootorsõidukil esinevate lepingutingimustele mittevastavuste kumulatiivse kogumi erandi. Selle tootja vahetu vastutuse eelduse kohaselt on mootorsõiduk lepingutingimustele mittevastav, kui ilmneb seaduses kindlaksmääratud arv lepingutingimustele mittevastavuste ilmnenemise juhtusid või kui mootorsõiduk on seaduses määratud päevade mahu

¹⁴⁴ *Chad J. Cohen v. Tesla, Inc.*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 12777-19, Initial Decision 28.10.2019. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma12777-19_1.html (21.04.2020).

¹⁴⁵ *David Findel v. Jaguar Land Rover North America, LLC*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 17778-18, Initial Decision 22.02.2019. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma17778-18_1.html (21.04.2020).

¹⁴⁶ *David Rufrano v. Nissan North America, Inc.*, New Jersey Office of Attorney General. Division of Consumer Affairs, OAL DKT. No. CMA 11891-08, Final Decision 10.03.2009. – <https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/final/cma11891-08.pdf> (21.04.2020).

mitterutiinsete parandamiste tõttu tarbija kasutusest väljas. Nimetatud maksimaalsed piirangud viitavad käesoleva magistritöö autori hinnangul sellele, käesolev erand on kehtestatud juhtudeks, kui mõnel mootorsõidukil esineb paljude koosteosade defekte, kuid ühte ja sama lepingutingimustele mittevastavust ei ilmne kaks korda, rääkimata kolm või neli korda, nagu seda nõuavad *Lemon Law* tootja vastutuse põhieeldused.

Enamikes osariikides on see erand määratud mootorsõiduki parandamisele kulunud päevade arvuga, mida arvestatakse kumulatiivselt. Teistsuguse lahendusena on mõned osariigid otsustanud kehtestada määra, mida arvestatakse erinevate vigade parandamiseks kulunud kordade põhjal. Sügavama vaatluse all olev New Jersey *Lemon Law*-s on valitud esimesena kirjeldatud alternatiiv, mille kohaselt saab tarbija esitada *Lemon Law* nõudeid, kui tema mootorsõiduk on ühe või mitme mittevastavuse tõttu tarbija kasutusest väljas kumulatiivselt kokku 20 või enam kalendripäeva alates mootorsõiduki tarbijale tarnimisest ning mittevastavus eksisteerib endiselt pärast 20 päeva kestnud parandamiskatset¹⁴⁷. Ameerika Ühendriikide *Lemon Law*-de mittevastavuste kumulatiivse kogumi erandi mediaantähtaeg on käesoleva magistritöö autori uurimise põhjal 30 päeva.

Kõige kõrgema tarbijakaitse taseme kumulatiivse kogumi erandi osas on käesoleva magistritöö autori hinnangul saavutanud Maine'i osariik, mille *Lemon Law* regulatsiooni¹⁴⁸ kohaselt piisab, kui mootorsõiduk on mittevastavuste parandamise tõttu tarbija kasutusest väljas 15 või rohkem tööpäeva. Lisaks Maine'i osariigile on tarbijad tugevalt kaitstud ka Arkansas osariigis, sest viimase *Lemon Law* regulatsioonist¹⁴⁹ tulenevaid nõudeid on võimalik esitada mittevastavuse kumulatiivsest erandist tulenevalt juhul, kui mootorsõiduki suhtes on toimunud viis või enam eraldi katset parandada mistahes lepingutingimustele mittevastavusi, mis üksi või koosmõjus oluliselt takistavad mootorsõiduki kasutamist ja oluliselt kahjustavad mootorsõiduki väärtust tarbija jaoks. Kõikide osariikide seast paistab veel välja Ohio osariik, mille seadusandja on tarbijakaitseks kehtestanud mittevastavuste kumulatiivse erandi¹⁵⁰, milles alternatiivselt rakendatakse mittevastavuse nii parandamise päevade määra (30 või rohkem kalendripäevapäeva) kui ka parandamise kordade määra (kaheksa või rohkem parandamiskatset). Käesoleva magistritöö autori hinnangul on kumulatiivse kogumi erandi kehtestamine vajalik õigusselguse seisukohalt, sest annab

¹⁴⁷ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-33 Presumption of inability to correct nonconformity; written notification 5. a. (2).

¹⁴⁸ Maine Revised Statutes, § 1163 3. B. (2019). – <https://legislature.maine.gov/legis/statutes/10%20OLD/title10sec1163.html> (21.04.2020).

¹⁴⁹ Arkansas Code Annotated, § 4-90-410 (a) (3) (2020). – <https://bit.ly/2XRtxRZ> (21.04.2020).

¹⁵⁰ Ohio Revised Code § 1345.73 (A) (2) ja (3) (2019). – <http://codes.ohio.gov/orc/1345.73v1> (21.04.2020).

tarbijale üheselt mõõdetavatel objektiivsetel kriteeriumitel aimdust, millal on tarbijal õigus kasutada õiguskaitsevahendeid tootja suhtes.

Kuivõrd Eestis puudub võimalus asja lepingutingimustele mittevastavuse korral otse tootja vastu pöörduda, siis on võimalik võrdlust läbi viia müüja vastuse perioodi suhtes. Uue kaupade müügi direktiivi artikli 10 lg 1 kohaselt vastutab müüja asja lepingutingimustele mittevastavuse eest siis, kui mittevastavus eksisteeris ajal, mil asi anti üle ja mis ilmneb kahe aasta jooksul pärast asja üleandmist. Sama sisuga müüja vastutuse üldsäte sisaldub ka VÕS § 218 lg-s 1, kuid Riigikohtu hinnangul peab müüja vastutuse tekkimist hindama koos täiendavate tingimustega¹⁵¹. Esmapilgul näivad *Lemon Law* tootja vahetu vastutuse ja Eesti õiguse müüja vastutuse perioodid võrdsena, sest mõlemas õiguskorras vastutatakse kaheaastase perioodi jooksul.

Erinevalt Ameerika Ühendriikide *Lemon Law*-dest, kus eeldatakse ja piiratakse tootja vastutust lepingutingimuste mittevastavuse esinemise eest osaliselt ka kuni mootorsõiduki teatud läbisõiduni, kehtib hetkel Eestis lepingutingimustele mittevastavuse esinemise suhtes VÕS § 218 lg 2 kohaselt eeldus, et müügilepingu eseme lepingutingimusele mittevastavus oli olemas asja üleandmise hetkel, kui see ilmneb kuue kuu jooksul alates asja üleandmisest. Seega on Eestis hetkel kehtiv kuue kuu pikkune vastutuse periood, mille jooksul eeldatakse, et lepingutingimustele mittevastavuse põhjustas tarbijale asja müünud isik, märgatavalt lühem kui New Jersey *Lemon Law*-s sätestatud kaks aastat. Uus kaupade müügi direktiiv toob olulise muudatuse ning direktiivi art 11 lg 1 kohaselt pikeneb periood, mille jooksul eeldatakse nõuetele mittevastavuse olemasolu asja üleandmise hetkel. Uue kaupade müügi direktiivi ülevõtmise järgselt peab tarbija lepingueseme vastuvõtmisest arvates ühe aasta jooksul tõendama üksnes kauba nõuetele mittevastavuse esinemist ning artikli 11 lg-ga 2 jäetakse liikmesriikidele õigus pikendada ümberpööratud tõendamiskoormust kahe aastani. Veel tugevam eeldus kehtib art 11 lg 3 kohaselt digielementidega kaupade suhtes, sest tarbija ei pea tõendama digisisu või -teenuse mittevastavust, kuivõrd müüja peab oma vastutuse välistamiseks tõendama digisisu või -teenuse lepingutingimustele vastavust vähemalt kahe aasta jooksul alates digielementidega kauba üleandmisest. Järelikult on pärast uue kaupade

¹⁵¹ RKTko 3-2-1-100-15 p 21 ja RKTko 3-2-1-46-17 p 13 viited lahendile RKTko 3-2-1-156-11 p 19: „müüja vastutab müügieseme suhtes esitatud nõuete osas juhul, kui on täidetud järgmised erireeglid: puudus ei tulenenud ostjast (VÕS § 101 lg 3); ostja ei teadnud lepingu sõlmimise ajal puudusest ega pidanudki teadma (VÕS § 218 lg 4); sõlmitud ei ole müüja vastutust piiravat kokkulepet või ei saa müüja sellele tugineda (VÕS § 221 lg 2); ostja on teatanud puudusest müüjale mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta puudusest teada sai või pidi teada saama, v.a kui teatamata jätmine on mõistlikult vabandatav (VÕS § 220 lg 3), puudus tekkis müüja tahtluse või raske hooletuse tõttu (VÕS § 221 lg 1 p 1) või kui müüja puudusest teadis või pidi teadma, kuid ei avaldanud seda ostjale (VÕS § 221 lg 1 p 2).“

müügi direktiivi vastavate sätete Eesti õigusesse otsest ülevõtmist Eestis kehtiv asja lepingutingimustele mittevastavuse tõendamise ümberpööratud kohustus siiski lühem, võrreldes tarbijakaitse seisukohalt eeskujuliku New Jersey osariigi *Lemon Law*-ga.

Müügilepingute ahela ühe liikme absoluutne vastutus asja lepingutingimustele mittevastavuse eest võib viia vastutuse ebaõiglase jaotumiseni ning tõenäoliselt selle välistamiseks on ka New Jersey *Lemon Law* sätete kohaselt tootjale jäetud võimalus välistada oma vastutus lepingutingimustele mittevastavuse eest teatud juhtudel. Selleks peab tootja tõendama, et

- 1) vaidlusalune mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavus ei kahjusta oluliselt uue mootorsõiduki kasutamist, väärtust ega ohutust;
- 2) mittevastavus kerkis esile tarbija poolt mootorsõiduki väärkasutamisest või hooletusest;
- 3) mittevastavus on ilma loata kellegi muu kui tootja poolt mootorsõiduki modifitseerimise või ümberehitamise tagajärjel tekkinud¹⁵².

Ühe rohkelt viidatud vahekohtu presedendi kohaselt, ei vastuta tootja lepingutingimustele mittevastavuse eest, mis seisnes selles, et mootorsõidukisse lekkis vihmavesi ning müüja ei suutnud lekkimist lõplikult likvideerida. Vaidluses *Anastasio v. Mitsubishi Motor Sales of America, Inc.* ei olnud vahekohtu hinnangul lekke puhul tegemist sellist liiki mittevastavusega, mis oleks märkimisväärselt mõjutanud mootorsõiduki kasutamist, turvalisust või väärtust¹⁵³. Tootja loata mootorsõiduki modifitseerimine või ümberehitamine on faktiliselt ja dokumentaalselt tõendatav. Vahekohus nõustus tootja seisukohaga, et tootja vastutus on välistatud olukorras, kus tarbija ei pööra tagasi mootorsõiduki ümberehitust või selle modifikatsiooni ning lepingutingimustele mittevastavus võib olla seotud tarbija tegevusega. Kui tarbija ei suuda mootorsõidukit algsesse seisundisse seada, siis puudub tootjal võimalus täita *Lemon Law*-st tulenev kohustus viia läbi viimane ja lõplik parandamiskatse¹⁵⁴, mis on *Lemon Law*-st tulenevate nõuete esitamise või õiguste teostamise

¹⁵² New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-40 Affirmative defense.

¹⁵³ Gutman, H. A. Winning the Lemon Law Case: a Webinar. 2016, lk 78. – <http://tcms.njsba.com/personifyebusiness/Portals/4/WEBINARS/10-25-16/materials.lemon%20law%202016.pdf> (21.04.2020); vahekohtu lahendile on viimati viidatud 23. jaanuari 2020. aasta otsuse ning leidnud käsitlemist ka paljudes teistes otsustes: https://njlw.rutgers.edu/cgi-bin/swish-e/oal.cgi?query=%22Anastasio+v.+Mitsubishi+Motor+Sales+of+Am%22&submit=Search%21&metaname=swishdefault&sort=decided&dr_o=12&dr_s_mon=1&dr_s_day=16&dr_s_year=2020&dr_e_mon=1&dr_e_day=16&dr_e_year=2020 (21.04.2020).

¹⁵⁴ *Philip Picone v. Mitsubishi Motor Sales*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 6042-98, Initial Decision 27.08.1998. – <https://njlw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma6042-98.html> (21.04.2020).

oluline eeldus. Ka mootorsõiduki väärkasutamine või tarbija hooletus selle kasutamisel on tavapäraselt faktiliselt ja dokumentaalselt tõendatavad. Vahekohus leidis vaidluses *Roy McLean v. BMW of North America*, et seda võimaldavad mitmed mootorsõidukitesse paigaldatud sensorid ja andmete salvestajad, mis talletavad mootorsõiduki kasutusjuhendi nii kohast kui ka mittesoovituslikku käsitlemist¹⁵⁵. Sama vaidluse lahendi kohaselt on tootja vahetu vastutus samuti välistatud mootorsõiduki väärkasutamise või tarbija hooletuse korral, mis seisnevad selles, et tarbija on lepingutingimustele mittevastavuse ilmnemisest arvates märkimisväärselt ajaliselt viivitanud või mootorsõiduki läbisõitu mootorsõiduki kasutamise tõttu suurendanud, enne kui lepingutingimustele mittevastavusest teavitava avaldusega pöördutakse müüja või tootja poole.

Eesti õiguses vastutab müüja VÕS § 218 lg-s 1 sätestatud vastutuse erireegli kohaselt asja lepingutingimustele mittevastavuse eest alati. Siiski saab müüja ka Eestis õiguse kohaselt oma vastutuse teatud asjaolude tõendamisega välistada. Selliseks asjaoluks ei ole VÕS § 103 lg-st 2 tuleneva üldise rikkumist vabandava standardi ehk vääramatu jõu esinemise tõendamine¹⁵⁶, vaid müüja vastutust tingivate asjaolude vastupidine tõendamine ehk: asi vastab lepingutingimustele (VÕS § 217 lg 2); lepingutingimustele mittevastavus tulenes ostjast (VÕS § 101 lg 3); ostja teadis lepingu sõlmimise ajal puudusest või pidi sellest teadma (VÕS § 218 lg 4); sõlmitud on müüja vastutust piirav kehtiv kokkulepe (VÕS § 221 lg 2); ostja ei ole teatanud puudusest müüjale mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta puudusest teada sai või pidi teada saama, v.a kui teatamata jätmine on mõistlikult vabandatav (VÕS § 220 lg 3); puudus esines pärast müüja vastutust lõpetavat tähtaega (VÕS § 218 lg 2). Käesoleva magistritöö autori hinnangul on nii New Jersey *Lemon Law*-s kui ka Eesti õiguses vastutava isiku vastutust välistavad asjaolud sisuliselt sarnased, välja arvatud see, et New Jersey õiguskorra kohaselt on tootja vahetu vastutus võimalik välistada ka juhul, kui mootorsõiduk ei vasta lepingutingimustele, aga lepingutingimustele mittevastavus ei kahjusta oluliselt mootorsõiduki väärtust, kasutamist või ohutust.

New Jersey *Lemon Law* regulatsioonis sätestatakse *Lemon Law*-st tulenevate nõuete ja õiguste kasutamise lõppemise tähtaeg läbi mahulise piirangu ja ajalise piirangu. *Lemon Law*-st tulenevaid nõudeid on võimalik esitada ja õiguskaitsevahendeid kasutada kuni mootorsõiduki

¹⁵⁵ *Roy McLean v. BMW of North America*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 1498-11, Initial Decision 01.03.2011. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma01498-11_1.html (21.04.2020).

¹⁵⁶ Värv, A., Kalamees, P. Müüja vastutus asja lepingutingimustele mittevastavuse eest. – *Juridica* 2009/7, lk 414.

esimese 24 000 miili läbisõidu saavutamiseni või kahe aasta jooksul pärast mootorsõiduki tarbijale kättetoimetamise kuupäeva (olenevalt sellest, kumb asjaolu saabub varem)¹⁵⁷. New Jersey *Lemon Law* regulatsioonist ei selgu, mis saab tarbija õigustest juhtudel, kui tootja vahetu vastutuse rakendumise põhieelduses sätestatud lepingutingimustele mittevastavuse avaldumise korrad ei mahu kohaldumisperioodi sisse. Käesoleva magistritöö autor on siinkohal seisukohal, et *Lemon Law* nõuet saab ikkagi maksta panna ka pärast mootorsõidukiga 24 000 miili läbimist või kahe aasta pikkust mootorsõiduki valdamist, kui vähemalt üks kohaldamisalasse kuuluv mittevastavus on esinenud ja seda on püütud parandada eelnevalt nimetatud piirangute jooksul, sest korduv viga viitab eelkõige tootmisprotsessi tõttu tekkinud puudusele.

Eestis ei ole kehtestatud lepingutingimusele mittevastavuse eest seonduva vastutuse eri tüüpi õigust lõpetavaid asjaolusid ning lepingutingimusele mittevastavusest tuleneva vastutuse korral on tarbijal VÕS § 218 lg 1 kohaselt õigus esitada nõue või kasutada õiguskaitsevahendeid kahe aasta jooksul alates vallasasja tarbijale üleandmisest. Kahe aasta pikkust müüja vastutuse kestust näeb ette ka uue kaupade müügi direktiivi artikkel 10. Käesoleva magistritöö autori hinnangul on mootorsõidukite puhul kaheaastane vastutusperiood liiga lühikene tarbija õigusi piirav tähtaeg, kuivõrd mootorsõiduki puhul on tegemist kestuskaubaga. Sisseplaneeritud kasutuskõlbmatuks muutumise tõttu on kaheaastase vastutusperioodi kehtestamist ka Euroopas kritiseeritud ning tarbijalemüügi valdkonna õigusteadlaste hinnangul peaks minimaalse vastutusperioodi kestus olema mõningatel juhtudel kahest aastast pikema kestusega¹⁵⁸. Eelkõige on nendeks juhtudeks olukorrad, kui tarbija on ostnud asja õigustatud ootusega, et ta saab asja kasutada oluliselt pikemalt. Paljud Euroopa Liidu liikmesriigid on kehtestanud pikema kestusega ja abstraktsemaid vastutusperioode. Näiteks Ühendkuningriigis ja Norras on müüja vastutusperiood vastavalt kuus ja viis aastat kaupade suhtes, millel on eeldatavalt pikem eluiga. Abstraktsema lähenemisega on näiteks Soome ja Holland, kus müüja vastutuse periood põhineb kaupade eeldataval elukestusel¹⁵⁹. Uue kaupade müügi direktiivi artikkel 10 lg 3 annab liikmesriikidele võimaluse säilitada kehtiv või kehtestada kahest aastast pikem tähtaeg. Seega on Eesti õiguses

¹⁵⁷ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-33 Presumption of inability to correct nonconformity; written notification 5. a.

¹⁵⁸ Loos, M. European Harmonisation of Online and Distance Selling of Goods and the Supply of Digital Content. – Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series 2016/8, lk 8. – https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2789398_code1636539.pdf?abstractid=2789398&mirid=1 (21.04.2020).

¹⁵⁹ Tarbijagarantiide infolehed Ühendkuningriigi, Norra, Soome ja Hollandi kohta, viimati ajakohastatud 14.04.2020. – https://europa.eu/youreurope/business/dealing-with-customers/consumer-contracts-guarantees/consumer-guarantees/index_et.htm (21.04.2020).

asja lepingutingimustele mittevastavuse eest vastutava isiku vastutuse periood ajalises perspektiivis võrdväärne New Jersey *Lemon Law* regulatsioonis sätestatuga ning Eesti õiguses on mootorsõiduki tarbija kaitse vastutuse kestuse osas isegi ulatuslikum, sest Eesti õigus ei piira vastutust ühegi muu mahulise kriteeriumiga, nagu näiteks mootorsõiduki läbisõit.

Kuigi New Jersey *Lemon Law*-d peetakse üheks tarbijat enim kaitsvaks *Lemon Law*-ks, siis esineb mõne teise osariigi *Lemon Law*-des tingimusi, mis on tarbijale veelgi soodsamad. Kohaldumisperioodi puhul on selliseks näiteks Vermonti osariigi *Lemon Law*, mille kohaselt saab *Lemon Law* nõudeid esitada, kui vähemalt esimene lepingutingimustele mittevastavuse parandamise katse on toimunud müügarantii kehtivuse jooksul¹⁶⁰, mis võib osade mootorsõidukite puhul sõltuvalt tootjast tähendada isegi kuue aasta pikkust või 72 000 miili läbisõidu piiranguga kohaldumisperioodi. Käesoleva magistritöö autori hinnangul võib selline periood pakkuda tarbijale küll pikaajalist kaitset, aga tootjale seadusest tuleneva vahetu vastutuse kehtestamisega võib tootjal kaduda huvi võtta tarbija ees lepinguline müügarantiist tulenev vastutus, sest tootja vastutab lepingutingimustele mittevastavuse eest ka ilma müügarantiid sõlmimata. Sellisel juhul tootja vahetu vastutus ei kohaldukski ning müügarantiiga seotud kohaldumisperioodi kehtestamine eeldaks seega mootorsõiduki tootjale seadusega kohustuse kehtestamist, mille sisuks on seaduses sätestatud tingimustel müügarantii andmine.

Käesoleva magistritöö autori hinnangul on seadusandjale omaette väljakutseks tuleviku mootorsõidukitele õiglase lepingutingimustele mittevastavuse nõuete esitamise ja õiguskaitsevahendite kasutamise kohaldumisperioodi kehtestamine. Kuigi ajaline piirang on nähtavasti läbi aegade ja õiguskordade kuldne kesktee, siis elektrimootorsõidukite massilise kasutamisele võtmisega võib tekkida vajadus muuta nii ajalist kui ka läbisõidul põhinevat kohaldumisperioodi. Elektrimootorsõiduki kõige olulisema osa ehk aku vastupidavust mõjutavad läbisõidu asemel otsesemalt ja rohkem sõidukiomaniku laadimisharjumused ehk laadimiskordade arv, laadimiskiirus, laetusetase ning aku mahutavuse mittelineaarne kahanemine. Elektrimootorsõiduki spetsiifilise regulatsiooni vajadusele viitavad ka tootjate poolt hetkel pakutavad müügarantiid¹⁶¹, mille kohaselt kuuluvad müügarantiist tuleneva täiendava kaitse alla mootorsõiduki osad kuni kümme aastat või 160 000 kilomeetrit. Seetõttu ei pruugi elektrimootorsõidukite spetsiifilised probleemid avalduda praeguste kehtivate

¹⁶⁰ Vermont Statutes, § 4172. Enforcement of warranties (g) (1) ja (2) (2020). – <https://legislature.vermont.gov/statutes/section/09/115/04172> (21.04.2020).

¹⁶¹ Vt viited 31, 32 ja 139.

kohaldumisperioodide jooksul, mis on sätestatud kõiki kaupsid, sh sise põlemismootoritega mootorsõidukeid, silmas pidades, ning kohaldumisperioodi regulatsioon vajab käesoleva magistritöö autori hinnangul täiendamist või muutmist vastavalt tehnoloogiataseme arenguga.

3.4. Tootja vahetu vastutuse ulatus ja õiguskaitsevahendid

Lemon Law-dest tulenevad asendamise nõue ja lepingust taganemise õigus on suunatud tarbija varakoosseisu taastamisele, kui tarbijal on tekkinud kahju seoses mootorsõiduki väärtuse vähenemisega lepingutingimustele mittevastavuse tõttu. Kuna uue mootorsõiduki tarbijast ostja peab mootorsõiduki omandamise eest tasuma kõrget hinda, siis on tarbija huvides see, et seadus kaitseks tema varakoosseisu võimalikult laiaulatuslikult. Seevastu on tarbija ees vastutava isiku huvides pigem vastutuse ulatuse maksimaalne piiramine. Kuivõrd siin eksisteerib osapoolte vahel huvide konflikt, siis on asjakohane seadusega ette näha tarbija kompensatsiooni kujunemise reeglistik. Võttes Eesti mootorsõidukite tarbijate täiendaval kaitsmisel eeskujuks *Lemon Law* regulatsiooni, siis vajavad lisaks vastamist ka küsimused sellest, mis ulatuses vastutab *Lemon Law* järgi tootja, kui tarbija kasutab tootja vastu õiguskaitsevahendeid ning kuidas see suhestub Eestis kehtiva müüja lepingulise vastutuse ulatusega ning selle piirangutega, millest käesoleval hetkel sõltub tarbija varakoosseisu taastamine asja lepingutingimustele mittevastavuse korral.

Uue kaupade müügi direktiivi artiklid 13-16 sätestavad õiguskaitsevahendid, mida tarbijal on müüja vastu õigus kasutada. *Lemon Law*-st tulenevate nõuete ja õigustega sarnanevad nende hulgas enim kauba asendamise nõue ja lepingu lõpetamise õigus. Müügilepingu eseme asendamise nõue Eesti õiguses tuleneb VÕS § 222 lg-st 1, mille kohaselt võib ostja, juhul kui asi ei vasta lepingutingimustele, nõuda müüjalt asja parandamist või asendamist, kui see on võimalik ja sellega ei põhjustata müüjale võrreldes teiste õiguskaitsevahendite kasutamisega ebamõistlikke kulusid või põhjendamatuid ebamugavusi. Õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et uue mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse tõttu esitatud asendamise nõudest müüjale tulenevad kulud on üldjuhul ebamõistlikud, kui mootorsõiduk on parandatav, sest tarbija poolt mootorsõiduki kasutamine tahes-tahtmata vähendab selle väärtust ning müüja kulu hulka tuleb arvestada ka tagasivõetud mootorsõiduki madalama hinnaga edasimüügist tulenev kahju¹⁶². Seega peab mootorsõiduki tarbija Eesti õiguse kohaselt vastutavalt isikult nõudma eelkõige mootorsõiduki parandamist ja seda ka korduvalt,

¹⁶² Käerdi, M., Kärson. S. VÕS II § 222/3.2.1.

kuni parandamine on võimalik ja parandamise kulud võrreldes asendamise kuludega muutuvad ebamõistlikuks. See erineb New Jersey osariigi *Lemon Law* regulatsiooniga kehtestatud tarbija õigusest nõuda sõltumata tootja kuludest mootorsõiduki asendamist sõltuvalt olukorrast ühe või kolme parandamiskatse järel.

Lepingu lõpetamise ehk lepingust taganemise õiguskaitsevahendit reguleerib Eestis VÕS § 116, mille kohaselt toob vaid oluline müügilepingu rikkumine kaasa müüja vastutuse, mille korral on tarbijal võimalik lepingust taganeda. Müügilepingu olulise rikkumise mõistet sisustavad täiendavalt VÕS § 223 lg-d 1 ja 2, mille kohaselt on olulise rikkumisega tegemist ka siis, kui müügilepingu eseme parandamine või asendamine ei ole võimalik või ebaõnnestub või kui müüja keeldub õigustamatult asja parandamast või asendamast või ei tee seda mõistliku aja jooksul pärast talle lepingutingimustele mittevastavusest teatamist. VÕS § 223 lg 2 kehtestab erireegli tarbijalemüügi osas, pidades oluliseks rikkumiseks ka asja parandamise või asendamisega ostjale põhjendamatute ebamugavuste tekitamist, mis sisuliselt tähendab tarbijale lepingueseme kasutamise pikaajalist piiramist või sellega sarnase asja tasuta kasutamise mittevõimaldamist¹⁶³. Kui tarbija ostab edasimüüjalt mootorsõiduki, millel esinevad puudused, siis käesoleva magistritöö autori hinnangul ei põhjusta mootorsõiduki viimine müügiesindusse parandamise teostamise eesmärgil eelduslikult tarbijale põhjendamatuid ebamugavusi VÕS § 223 lg 2 mõttes, mistõttu puudub tarbijal õigus taganeda lepingust, pidades seda oluliseks rikkumiseks VÕS § 223 lg 2 järgi. Taganemise õigus võiks tarbijal olla siis, kui müüja korduvalt, näiteks sarnaselt New Jersey osariigi *Lemon Law*-le kolm korda, mootorsõidukit parandab ja need katsed ebaõnnestuvad. Taganemisõiguse teostamise oluliseks eelduseks on ka müüjale asja lepingutingimustele mittevastavusest teavitamine VÕS § 220 lg 1 teise lause järgi kahe kuu jooksul arvates puudusest teada saamisest ning taganemisavalduse esitamine mõistliku aja jooksul VÕS § 118 lg 1 kohaselt. Käesoleva magistritöö autori hinnangul tuleks mootorsõiduki tarbija taganemisavalduse esitamise mõistlikuks tähtajaks pidada isegi kahte kuud arvates VÕS § 118 lg 1 p-des 1 ja 2 sätestatud asjaoludest, sest mootorsõiduki puhul on tegemist kõrge rahalise väärtuse ja tehnoloogilise tasemega vallasasjaga, millega seonduvad vaidlused võivad kujuneda pikaks ja kulukaks, mistõttu tuleks soosida alternatiivse lahenduse leidmist.

Uue kaupade müügi direktiivi art 13 lg 4 p-de a-d kohaselt on tarbija õiguskaitsevahendid seatud kaheastmelisse hierarhiasse. Õiguskaitsevahendite hierarhilisus seisneb selles, et tarbijal on õigus kasutada müüja suhtes sekundaarseid õiguskaitsevahendeid ehk

¹⁶³ Käerdi, M., Kärson. S. VÕS II § 223/3.3.

proportsionaalset hinna alandamist või lepingu lõpetamist juhul, kui primaarsed õiguskaitsevahendid ehk kauba parandamise või asendamise nõuete kohaldamine ei vii kaupa kooskõlasse lepingutingimustega. Kuigi Eesti õiguses kehtib VÕS § 101 lg 2 kohane põhimõte, mille järgi ostjal on lepingutingimustele mittevastava asja korral õigus valida müüja suhtes kasutatavate õiguskaitsevahendite vahel, loetakse asja parandamise või asendamise nõuet VÕS § 222 lg 1 alusel siiski juba praegu esmaseks õiguskaitsevahendiks enamiku teiste õiguskaitsevahendite ees. Lepingust taganemine VÕS § 116 lg 1 alusel eeldab näiteks üldjuhul ostja poolt müüjale täiendava tähtaja andmist asja parandamiseks või asendamiseks, mis on sisuliselt VÕS § 222 lg-s 1 sätestatud täitmisnõude toimega¹⁶⁴. Mootorsõiduki asendamise nõude täitmise mittevõimalikkust on esmapilgul keeruline ette kujutada, kuivõrd mootorsõiduki puhul on tegemist pigem liigitunnustega asjaga TsÜS § 51 lg 1 mõttes ja seega ka asendatava asjaga, kuid näiteks on müüjal põhimõtteliselt võimatu asendamise käigus hankida mootorsõidukit, mida on toodetud limiteeritud kogustes ja kogu toodetud partii välja müümise tõttu ei ole enam saadaval.

Kuigi tarbija võib *Lemon Law*-st tulenevate õiguskaitsevahendite vahel vabalt valida ning isegi kui tarbija on valinud mootorsõiduki tagastamise ja sellega kaasneva hüvitise maksmise abinõu, on mootorsõiduki tootjal õigus pakkuda tarbijale mootorsõiduki asendamist, kuid tarbija võib vastava pakkumise ilma piiranguteta tagasi lükata¹⁶⁵. Eelnevalt on käesolevas magistritöös leitud, et uue kaupade müügi direktiivi artikli 13 lg 4 kohaselt on tarbijal õigus müügilepingust taganeda pärast asendamise nõude esitamist. Ühtlasi tuleneb VÕS § 223 lg-test 2-3, et tarbija võib enne lepingust taganemist müüjale kohustuse täitmiseks täiendavat tähtaega mitte anda, kui asja asendamisega tekitatakse tarbijale põhjendamatuid ebamugavusi. Seetõttu ei ole käesoleva magistritöö autori hinnangul tarbijal Eesti õiguse järgi võimalik kaaluka põhjusega keelduda mootorsõiduki asendamisest ja kasutada esimese õiguskaitsevahendina lepingust taganemise õigust.

New Jersey *Lemon Law* on kerkinud ka tarbijale välja mõistetavate hüvitiste osas teistele eeskujuks, kuivõrd tarbija kaebuse rahuldamise korral peab mootorsõiduki tootja hüvitama tarbijale kõik tarbija poolt mootorsõiduki müügilepingu sõlmimise tõttu tootjale, müüjale või kolmandale isikule tasutud summad, sh riigi poolt antud mistahes krediit või soodustused¹⁶⁶,

¹⁶⁴ Käerdi, M., Kärson, S. VÕS II §-de 217-218 sissejuhatus/2.2.5.7.

¹⁶⁵ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-32 Refunds 4. a. (3).

¹⁶⁶ Näiteks oleks selliseks tagasimaksmisele kuuluvaks summaks Eestis riigi poolt 2020. aasta alguses elektrimootorsõiduki tarbijatele makstud 5000 euro suurune toetus elektrimootorsõiduki soetamiseks.

võimaliku lisavarustuse või muude modifikatsioonide maksumus, mille paigaldas tootja või turustaja 30 päeva jooksul arvates mootorsõiduki üleandmisest ning muud maksud või lõivud, muuhulgas müügi maks, registreerimismärgi ja registreerimistasud, maksete tegemise kulud. Lisaks kuuluvad hüvitamisele mootorsõiduki pukseerimise kulud ja tarbija poolt tegelikult talutud kulud, mis tekkisid seoses sarnase mootorsõiduki rentimisega¹⁶⁷. Nõude sisu ulatust piiratakse tarbijale seatud kohustusega tasuda kuni lepingutingimustele mittevastavuse esinemiseni sõiduki kasutamise eest mõistlikku tasu ehk hüvitada tootjale kasutuseelised¹⁶⁸.

Tugevama tarbijakaitse meetme hüvitise osas on kehtestanud Lääne-Virginia osariik, mille *Lemon Law* regulatsioon võimaldab tarbijatel hüvitist saada lepingutingimustele mittevastavusest põhjustatud mootorsõiduki kasutamise võimalusest ilmajäämise, ebameeldiva kogemuse või talutud ebamugavuste eest¹⁶⁹. Põhja-Carolina osariigi vastav seadus võimaldab mootorsõiduki tootjalt sisse nõuda ka mootorsõiduki mittevastavusega kaasnevad juhuslikud kahjud ja sellest tulenevad rahalised kahjud¹⁷⁰. Tarbija ebamugavuste ja juhuslike kulude hüvitamist võimaldavad sätted seisavad hea tarbija huvide eest, kuid käesoleva magistritöö autori hinnangul on need tootja suhtes ebaõiglaselt kaldu tarbija poole, sest kohustavad tootjat hüvitama tarbija mittevaralist ja kaudset kahju, mis ei ole täielikult seotud varakoosseisu hüvitamisega, vaid pigem tarbija subjektiivse kahju hinnangu korvamisega.

Uue kaupade direktiivi art 16 lg 1 kohaselt peab tarbija müügilepingu lõpetamise korral tagastama müüja kulul müüjale kauba ja müüja peab maksma tarbijale kauba eest tagasi tasutud hinna, kui ta on kauba kätte saanud või kui ta on saanud tarbijalt tõendi selle kohta, et tarbija on kauba tagasi saatnud. Sarnased kohustused on sätestatud ka VÕS-is, kuid oluliselt täpsemaid juhiseid andva õigusnormina, kuivõrd liikmesriikidel on artikli 16 kohaselt õigus kindlaks määrata tagastamise ja tagasimaksmise tingimused. Müügilepingu lõpetamine taganemise teel muudab pooltevahelise võlasuhte sisu selliselt, et senine lepingust tulenevate kohustuste täitmisele suunatud lepingust tulenev võlasuhe asendub taganemise kaudu seadusest tuleneva võlasuhtega, mille sisuks on lepingu täitmise käigus teineteisele täitmisena

Elektrilise sõiduki soetamine. Info toetusmeetmete kohta. Keskkonnauuringute Keskus 2020. – <https://kik.ee/et/toetatav-tegevus/elektriliste-soidukite-soetamine> (21.04.2020).

¹⁶⁷ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-32 Refunds 4. a. (1).

¹⁶⁸ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-32 Refunds 4. a. (1).

¹⁶⁹ West Virginia Code § 46A-6A-4. Civil Action by Consumer (b) (3) (2020). – <https://www.wvlegislature.gov/WVCODE/ChapterEntire.cfm?chap=46A&art=6A§ion=4#6A> (21.04.2020).

¹⁷⁰ North Carolina General Statutes § 20-351.3. Replacement or refund; disclosure requirement (4) (2020). – https://www.ncleg.gov/EnactedLegislation/Statutes/PDF/BySection/Chapter_20/GS_20-351.3.pdf (21.04.2020).

üleantu tagastamine¹⁷¹. Täpsemalt sisaldub võrdväärne säte VÕS § 189 lg-s 1, mille kohaselt võib lepingust taganemise korral kumbki lepingupool nõuda tema poolt lepingu alusel üleantu tagastamist. Lisaks on pooltel õigus nõuda ka saadud viljade ja muu kasu väljaandmist, kui nad tagastavad kõik üleantu, ning rahalise tagasisoorituse tegija ehk müüja on kohustatud rahalt tasuma ka intressi, sõltumata sellest, kas müüja ka tegelikult rahalt kasu sai¹⁷². Seega on Eestis juba kasutusel täiendavad tagastamise ja tagasimaksmise tingimused, mis kaitsevad tarbijat tugevamalt, kui seda nõuab uus kaupade müügi direktiiv. Erinevalt New Jersey *Lemon Law*-st võimaldab Eesti õigus tarbijal vastutavalt isikult rahalise nõude korral sisse nõuda ka intressid alates raha saamisest (VÕS § 189 lg 1 kolmas lause), mistõttu on käesoleva magistr töö autori hinnangul Eesti õiguses sätestatud vastutuse ulatus laiem kui võrreldavas *Lemon Law*-s.

Kuid vastutava isiku vastutuse laiemal ulatusel on oma hind. Juhul kui tarbija *Lemon Law*-st tulenev nõue on edukas ehk tarbija nõuab tootjalt mootorsõiduki tagasiostmist ja ostuhinna hüvitamist või mootorsõiduki asendamist samaväärse ostuhinnaga mootorsõidukiga, siis erinevad osariikide *Lemon Law*-d märkimisväärselt asjaolus, kas ja kui palju saab tootja tarbijapoolse mootorsõiduki kasutamise eest hüvitist vähendada. Peaaegu kõik osariigid on oma *Lemon Law* regulatsioonidega kinnitanud, et tarbijalt ei tohi nõuda tasu mootorsõiduki probleemse kasutamise perioodi eest. See tähendab, et tarbijalt võib nõuda tasu ainult probleemivaba kasutamise perioodi eest ehk kuni *Lemon Law*-st tuleneva nõude aluseks oleva lepingutingimustele mittevastavuse esmakordse esinemiseni. Osariigid on valinud ja sätestanud *Lemon Law*-des erinevad viisid, kuidas tarbija mootorsõiduki kasutamisest saadud hüvesid tarbijale makstavast hüvitisest maha arvestatakse. Nendeks on mõistlik tasaarvestus ja valemipõhine tasaarvestus.

Mõnes osariigis on ette nähtud ainult mõistlik tasaarvestus, jättes vaidluse osapooltele või õiguse rakendajale võimaluse otsustada, missuguses ulatuses on tasaarvestus mõistlik. Teised osariigid, mille *Lemon Law* näeb ette valemipõhise tasaarvestuse ulatuse arvutamise, on üldjuhul kehtestanud regulatsiooni, mille kohaselt on tootjal õigus kasutada tasaarvestust ainult kuni parandamiskatseni esimese mittevastavuse osas, mille tagajärjel mootorsõiduk hiljem lepingutingimustele mittevastavaks osutus. Kahe kõige levinuma valemi kohaselt jagatakse esimese parandamiskatseni läbitud miilide arv kas 100 000 või 120 000-ga ja korrutatakse saadud arv ostuhinnaga. Sellisel viisil leitakse summa, mis kuulub maksmisele

¹⁷¹ Kõve, V. VÕS I § 189/4.

¹⁷² Kõve, V. VÕS I § 189/4.2.-4.3.

tarbija poolt tootjale mootorsõiduki kasutamise eest ehk summa, mille tootja arvestab hüvitisest maha¹⁷³. Osariigid, mis pole oma *Lemon Law*-d uuendanud, kasutavad valemis 100 000 miili, kuid värskendatud seadused kasutavad 120 000 miili tõenäoliselt selle tõttu, et tänapäeval eeldatakse uue mootorsõiduki puhul pikemat kasulikkust eluiga. Käesoleva magistritöö autori hinnangul on mõistliku tasaarvestamise meetod küll paindlikum ja võimaldab rohkem arvestada konkreetse kaasuse asjaolusid, kuid paremaks lahenduseks tuleks pidada valemipõhist kasutuseeliste tasaarvestust, sest selline meetod loob õigusselgust. Valemipõhine tasaarvestuse meetod on tõenäoliselt tarbijale ka vastuvõetavam, kui mõistliku tasaarvestuse meetod, sest tarbija ja vastutava isiku vaated mõistlikkuse osas tõenäoliselt ei ühti ning võib seetõttu kaasa tuua täiendavaid vaidlusi.

Arvestades, et New Jersey *Lemon Law*-d peetakse üheks kõrgeima tasemega tarbijakaitse spetsiifiliseks meetmeks ja seda on korduvalt uuendatud, siis on kasutuseeliste tasaarvestamise juures seadusandja jäänud konservatiivsemaks ning tasaarvestuse ulatus leitakse valemiga mootorsõiduki läbisõit (selle aja seisuga, kui tarbija esitles esmakordselt mootorsõiduki tootjale, edasimüüjale või turustajale lepingutingimustele mittevastavust) korrutatud mootorsõiduki ostuhinnaga ning jagatud 100 000 miiliga¹⁷⁴. Seetõttu on käesoleva *Lemon Law* elemendi puhul tegemist pigem keskmise tasemega tarbijakaitse spetsiifilise meetmega. Siiski leidub osariike, mis kohtlevad tarbijat märgatavalt halvemini ning isegi soodustavad tootjapoolset vaidluse venitamist ja sõiduki tagasi ostmist. Connecticuti osariigi mootorsõidukite tarbijad on tasaarvestamise osas kõige nõrgemalt kaitstud, kuivõrd vastav seadusesäte¹⁷⁵ lubab tasaarvestamise ulatuse arvutamisel arvesse võtta kõik läbitud miilid kuni hetkeni, millal tootja otsustab mootorsõiduki tagasi osta. Leidub ka osariikide *Lemon Law*-sid, mis pakuvad tarbijale väga tugevat kaitset tasaarvestamise eest. Ohio osariigi *Lemon Law* kohaselt¹⁷⁶ peab tootja tagastama mootorsõiduki ostuhinna täies mahus ning tasaarvestamist ei ole lubatud teha. Käesoleva magistritöö autori hinnangul on New Jersey-s kehtestatud meetod siiski nii tarbija kui tootja huvisid arvestades kõige õiglasem, sest teistel viimasena kirjeldatud juhtudel jäävad ühe poole õigused rohkem peale, mis ei tohiks olla õiglast lahendust pakkuva õigusakti eesmärk.

¹⁷³ Käesoleva magistritöö sissejuhatuses esitatud kaasuse põhjal kasutuseelise tasaarvestamise näide *Lemon Law* järgi: mootorsõiduki ostuhind – 122 700 eurot; mootorsõiduki läbisõit esimese parandamiskatse ajal – 18 000 kilomeetrit (s.o. 11 250 miili); kasutuseelise summa – 11 503 eurot (s.o. $122\,700 \cdot 11\,250 / 120\,000$); mootorsõidukite tootja poolt tarbijale makstav hüvitis – 111 197 eurot (s.o. $122\,700 - 11\,503$).

¹⁷⁴ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-30 Definitions, 2.

¹⁷⁵ Connecticut General Statutes § 42-179 (d) – https://www.cga.ct.gov/current/pub/chap_743b.htm#sec_42-179 (21.04.2020).

¹⁷⁶ Ohio Revised Code § 1345.72 Duty to repair – repair unsuccessful (D) (1) and (B) (1).

Kasutuseelise mõiste on Eesti õiguses sätestatud TsÜS §-s 62, mille kohaselt on esemest saadav kasu eseme viljad ja eseme kasutamisest saadavad eelised. Riigikohus on korduvalt sedastanud, et asja kasutades saadakse eelduslikult alati kasutuseeliseid, muu hulgas hoitakse ise kokku sellega seotud kulused¹⁷⁷. Lisaks on Riigikohus leidnud, et müügilepingust taganemise korral võib müüjalt nõuda tagastamata osas müügihinna (ja VÕS § 189 lg 1 kolmanda lause järgi ka intressi) tagastamist VÕS § 189 lg 1 alusel, arvestades nõudest maha mootorsõiduki kasutamisest saadud kasutuseelised (nt mootorsõidukiga läbitud kilometraaž¹⁷⁸, kusjuures iga tuhande läbitud kilomeetri väärtuseks võiks pidada 0,4-1% mootorsõiduki soetushinnast¹⁷⁹. Seega on Eesti õiguses mootorsõiduki kasutamisest saadud kasutuseeliseks sarnaselt Ameerika Ühendriikide praktikale mootorsõidukiga läbitud vahemaale omistatud väärtus. Näidisvaidluse põhjal tehtud kasutuseeliste tasaarvestamise näite järgi võib väita, et Eesti õiguse kohaselt on läbisõidu ühiku väärtus kõrgem, mis tähendab seda, et tarbija peab mootorsõiduki tagastamise või asendamise korral kasutamise eest rohkem maksma.

Seadusandjad on eeldanud, et mootorsõidukite tootjad võivad eirata *Lemon Law*-st tulenevaid nõudeid, mis võimaldab neil edasi lükata lepingutingimustele mittevastavate mootorsõidukite tagasiostmist. Seda võib nimetada tarbija väsitamise taktikaks, mille eesmärgiks on see, et tarbijad pettunult loobuvad nõuete esitamisest ja tootja pääseb nõuete täitmisest. Ebaausa kaubanduspraktika vältimiseks ja tarbijakaitse taseme tõstmiseks on mõned osariigid määranud *Lemon Law* tahtliku rikkumise takistamiseks rahatrahvi või karistusliku kahju hüvitamise instituudi. Sellised sätted peaksid looma hoiatava mõju mootorsõidukitootjatele, kes soovivad takistada tarbija algatatud kahju hüvitamise protsessi kiiret kulgu või eksitavad tarbijaid neile *Lemon Law*-st tulenevate õiguste teostamise osas. Põhja-Carolina osariik on teistele eeskujuks, pakkudes tarbijale kolmekordse kahjutasu hüvitamist tootjapoolse *Lemon Law* tahtliku rikkumise korral¹⁸⁰. Kusjuures kahjuhüvitise hulka arvestatakse:

- 1) mootorsõiduki ostuhind täies ulatuses ja mootorsõiduki ostmisega seotud lisateenuste tasud;

¹⁷⁷ RKTko 2-17-1413.

¹⁷⁸ RKTko 3-2-1-29-06.

¹⁷⁹ Kõve, V. VÕS I § 189/5.5.2. b).

Käesoleva magistr töö sissejuhatuses esitatud kaasuse põhjal kasutuseelise tasaarvestamise näide tagasitaitmise võlasuhte järgi: mootorsõiduki ostuhind – 122 700 eurot; mootorsõiduki viimane teadaolev läbisõit – 55 776 kilomeetrit (s.o. ümardatult 56 000); kasutuseelise summa – 68 712 eurot (s.o. 122 700*1%*56); mootorsõidukite müüja poolt tarbijale makstav hüvitis – 53 988 eurot (s.o. 122 700-68 712).

¹⁸⁰ North Carolina General Statutes § 20-351.8. Remedies (2). – https://www.ncleg.gov/EnactedLegislation/Statutes/PDF/BySection/Chapter_20/GS_20-351.8.pdf (21.04.2020).

- 2) mootorsõiduki ostmisega ja registreerimisega kaasnevad maksud, riigilõivud ja muud riiklikud tasud;
- 3) mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavusest tulenevad ettenägematud kulud ja mittevastavuse tagajärjel tekkinud materiaalne kahju; ning
- 4) finantseerimisega kaasnevad kulud, mida tarbija on pidanud tasuma pärast mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse esmakordset esitlemist tootjale, tarnijale või turustajale¹⁸¹.

Marylandi osariigi *Lemon Law* regulatsioonis¹⁸² on tootja heidutamiseks kehtestatud, et pahauskselt tegutsenud mootorsõidukite tootjal võib tekkida kohustus tasuda tarbijale kuni kümne tuhande dollari suurune lisa kahjuhüvitis. New Jersey osariigis on tarbija jäetud protsessi venitamist vältiva kaitseta, kuid sarnase mõjuga tarbijakaitse võiks tulla sellest, et mootorsõidukite tootjale kehtestatakse viie tuhande dollari suurune trahv iga päeva eest, kui tootja viivitab tarbija nõude täitmisega.¹⁸³ Kogutud rahatrahvi ei maksta välja tarbijale, aga suunatakse mootorsõidukitega seotud tarbijakaitse süsteemi tõhustamiseks¹⁸⁴.

Juhul kui kohus on tarbija ja Eesti kaupleja vahelises vaidluses teinud kohtulahendi ning kaupleja ei täida oma kohustusi tarbija ees, siis on tarbijal võimalik pöörata jõustunud otsus kui täitedokument täitemenetluse seadustiku¹⁸⁵ (edaspidi TMS) § 2 lg 1 p 1 tähenduses täitemenetluses sundtäitmisele, mis toob kaasa potentsiaalsed lisakulud täitmist eiravale kauplajale, mis omakorda võiks motiveerida kohtulahendite iseseisvat täitmist. Tarbijavaidluste komisjoni poolt tehtud otsuste sundkorras täitmine ei ole võimalik, kuna komisjoni otsused ei kujuta endast täitedokumente TMS § 2 lg 1 mõttes, ning täitemenetlust otsuse täitmiseks kohtutäituri poolt algatada ei saa. Sellegipoolest on tarbijavaidluste komisjoni otsuse vabatahtlik täitmine motiveeritud avalikkuse survega. Nimelt teavitatakse TKS § 60 lg 4 järgi avalikkust kauplejatest, kes ei täida komisjoni otsust. Teavitamise eesmärgiks võib pidada nii kaupleja survestamist otsuse järgimiseks kui ka teiste tarbijate hoiatamist, et viimased oleksid tehinguid tehes kursis konkreetse kaupleja kauplemisvõtetega. Kui kaupleja tarbijavaidluste komisjoni otsust 30 päeva jooksul vabatahtlikult ei täida (TKS §

¹⁸¹ North Carolina General Statutes § 20-351.3. Replacement or refund; disclosure requirement (a) (1) - (4). – https://www.ncleg.gov/EnactedLegislation/Statutes/PDF/BySection/Chapter_20/GS_20-351.3.pdf (21.04.2020).

¹⁸² Maryland Commercial Law Code § 14-1504 Violation of subtitle is unfair and deceptive trade practice; damages (b) (2020). – [https://govt.westlaw.com/mdc/Document/N215469F0E15D11DB8701CE2021A0999C?viewType=FullText&originationContext=documenttoc&transitionType=CategoryPageItem&contextData=\(sc.Default\)](https://govt.westlaw.com/mdc/Document/N215469F0E15D11DB8701CE2021A0999C?viewType=FullText&originationContext=documenttoc&transitionType=CategoryPageItem&contextData=(sc.Default)) (21.04.2020).

¹⁸³ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-37 Dispute resolution. 9. b.

¹⁸⁴ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-43. Use of funds.

¹⁸⁵ Täitemenetluse seadustik. – RT I, 19.03.2019, 16.

60 lg-d 1 ja 4), siis kantakse kaupleja TKS § 60 lg-te 4 ja 5 kohaselt otsuseid mittetäitvate kauplejate avalikku nimekirja kuni otsuse täitmiseni, aga mitte kauemaks kui 12 kuuks.

3.5. Tootja vahetu vastutusega seotud vaidluste lahendamine

Kuna mootorsõidukid on tänapäeval järjest kõrgema tehnoloogiatasemega kaup, siis võimalikud vaidlused lepingutingimuste mittevastavuste üle võivad kujuneda keerukaks ja pikaks. *Lemon Law*-de üheks tugevaks küljeks võiks käesoleva magistritöö autori hinnangul pidada just efektiivset vaidluste lahendamise korra loomist. Kui võtta Eesti mootorsõidukite tarbijate täiendaval kaitsmisel eeskujuks *Lemon Law* regulatsioon, siis vajavad lõpuks vastamist küsimused sellest, mis asjaolud mõjutavad *Lemon Law* vaidluste lahendamise efektiivsust ning kas *Lemon Law* laadse regulatsiooni põhjal tekkivad vaidlused on Eesti õiguses sarnase efektiivsusega lahendatavad, sh kuidas jaotuvad või hüvitatakse vaidluse osapoolte õigusabi kulud.

Tarbija ja mootorsõidukite tootja vahelist vaidlust *Lemon Law* regulatsiooni põhjal on võimalik lahendada nelja erineva menetlusprotsessi abil, mille läbiviimise tulemusena tehakse kõigi menetluste tulemina mootorsõidukite tootja suhtes siduv ja sundtäidetav otsus või lõpetatakse menetlus kokkuleppega. Sõltuvalt osariigist on mootorsõidukite tarbijatel võimalik valida järgnevate menetluste vahel:

- 1) mootorsõidukite tootjate poolt ühiselt loodud mitteametlik vahekohtu menetlus, mis toimub osariigi *Lemon Law*-s sätestatud regulatsioonide kohaselt;
- 2) osariikide poolt kehtestatud ja tagatud vahekohtumenetlus, mida juhib avaliku õiguse vastavust tagav amet (seda varianti kasutab New Jersey osariigi *Lemon Law*);
- 3) osariikide poolt kehtestatud ja tagatud vahekohtumenetlus, mille vabas vormis menetlust juhib sõltumatu kolmas isik; ning
- 4) klassikaline tsiviilkohtumenetlus¹⁸⁶.

Eestis on mootorsõidukitarbija valikuvõimalused piiratumad. Esimese protsessuaalse käiguna on tarbijal soovituslik esitada avaldus Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti juures tegutsevale tarbijavaidluste komisjonile (§ TKS § 21 lg 3). Avalduse esitamisele peab eelnema pretensiooni esitamine mootorsõiduki müüjale, millest peab nähtuma mootorsõidukil

¹⁸⁶ New Jersey Lemon Law Guidebook, lk 12. – <https://www.njconsumeraffairs.gov/News/Brochures/Lemon-Law-Road-to-Relief-Brochure.pdf> (21.04.2020).

ilmnenud puuduste kõrvaldamise nõue või tekkinud olukorra võimalik muu lahendus (TKS § 24). Mootorsõiduki müüja on TKS § 24 lg 5 kohaselt kohustatud pretensioonile üldjuhul vastama 15 päeva jooksul kaebuse saamisest ning müüja keeldumisel kaebus lahendada või tarbijale mittesobiliku lahenduse korral on tarbijal TKS § 24 lg 9 ja § 45 lg 4 järgi õigus tasuta kasutada vaidluse lahendamiseks tarbijavaidluste komisjoni abi. Tarbija avaldus võetakse TKS § 48 lg 2 kohaselt menetlusse hiljemalt viie tööpäeva jooksul arvates avalduse saamisest ning vaidlus lahendatakse hiljemalt 90 päeva jooksul avalduse menetlusse võtmisest (TKS § 56 lg 1). Seega toimub vaidluse lahendamine tarbijavaidluste komisjoni abiga viivituste puudumisel 113 päeva jooksul, kuid tarbijavaidluste komisjonil on TKS § 56 lg 2 kohaselt õigus pikendada vaidluse lahendamise tähtaega keerulise vaidluse korral, milleks võib tõenäoliselt kujuneda vaidlus mootorsõiduki lepingutingimustele vastavuse üle. Järelikult ei ole mootorsõiduki tarbijal võimalik ette näha eelnevalt kirjeldatud vaidluse lahendamise ajalist piiri.

Oluliselt kiiremat lahendust ei too teise menetlusalternatiivina Eestis ka tsiviilkohtumenetlus, mille keskmine menetlusaeg on 95 kuni 274 päeva¹⁸⁷. Kuivõrd mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse tuvastamine võib olla spetsiifilisi eriteadmisi ja -oskusi nõudev protsess, siis Eesti kohtupraktika¹⁸⁸ näitab, et sellise sisuga vaidlused võivad kesta kuni kaks aastat ja neli kuud, kusjuures poolte menetluskulude ja nende hüvitamise korra osas tegi kohus lahendi kaks aastat ja kümme kuud pärast hagi esitamist. Tsiviilkohtumenetlusele ligipääsuks on tarbijal vaja tasuda ka riigilõiv, mis RLS § 59 lg 1 kohaselt sõltub hagihinnast. Uute mootorsõidukite hind ulatub kümnetesse tuhandetesse ning toob RLS lisa 1 kohaselt kaasa ligi tuhande või rohkema euro suuruse riigilõivu tasumise kohustuse. Kui tarbijal ei ole võimalik mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavust iseseisvalt parandada või vaidluse perioodiks sarnase mootorsõidukiga asendada ja isegi juhul, kui selline võimalus on olemas, siis on ikkagi rikutud tarbija õigustatud ootusi mootorsõiduki keskmisele kvaliteedile ning tarbija on õigustamatult pidanud kandma ülemääraseid kulutusi mootorsõiduki tootja poolt põhjustatud mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse tõttu ning osalema mahukas vaidluses müüjaga, kes ei ole mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavust põhjistanud.

¹⁸⁷ Esimese ja teise astme kohtute menetlusstatistika 2019. a koondandmed, 2019. a jooksul saabunud asjade arv ja lahendatud asjade arv ning keskmine menetlusaeg ja asjade lahendamise jõudlus, p 1.2. – https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/i_ja_ii_astme_kohtute_menetlusstatistika_2019.a.pdf (21.04.2020).

¹⁸⁸ Näiteks HMKo, TlnRnKo, HMKm 2-15-8843.

Seega võiksid mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse vaidluste kiireks lahendamiseks olla kaasatud eksperdid. Menetlust nii tarbijavaidluste komisjonis kui ka kohtus juhib isik, kellel tõenäoliselt puuduvad mootorsõidukite valdkonna erialateadmised. Minimaalselt ja tavapäraselt kolmeliikmelises tarbijavaidluste komisjonis (TKS § 41 lg 11¹) aitavad tarbijakaitseaduse kohaselt vaidlust lahendada ka tarbija huve esindava organisatsiooni või asutuse esindaja ja müüja huvidest lähtuv müüja tegevusele vastava ettevõtliidu esindaja. Komisjoni koosseisu esindajate määratlusest võiks järeldada, et tarbija tõstatatud vaidlust arutavad isikud, kes lähtuvad eelkõige vastava valdkonna keskmisest praktikast, mitte vaidluse osapoolte huvidest. Tarbijavaidluste komisjoni töö efektiivsuse eesmärgil on TKS § 41 lg 11¹ kohaselt vaidlus võimalik lahendada ka üksnes komisjoni esimehest koosneva üheliikmelise komisjoni poolt, kui vaidluse lahendamise ettevalmistamise käigus kogutud teabe ja tõendite alusel on vaidluse asjaolud selged ning vaidlus on võimalik lahendada kirjalikus menetluses. Käesoleva magistritöö autori hinnangul piirab tarbijavaidluste komisjonis mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse üle toimuva vaidluse veelgi efektiivsemat lahendamist see, et spetsiifilist vaidluse lahendamist ei juhi ühele valdkonnale keskendunud ekspert.

Mõistagi on nii tarbijavaidluste komisjoni menetluses kui ka tsiviilkohtumenetluses võimalik kaasata täiendavaid esindajaid ja eksperte (nt TKS § 53, TsMS § 293 jj), kuid tarbijavaidluste komisjonis ei kuulu tarbija poolt kantud menetluskulud hüvitamisele isegi tarbija kaebuse rahuldamise korral (TKS § 45 lg 5, § 53 lg-d 3 ja 5). Tsiviilkohtumenetluses tekkinud kulud on tarbijal vaidluse võitmisel siiski võimalik välja nõuda vaidluse vastaspoolelt (TsMS § 162).

Sarnaselt Eesti tarbijale saavad ka mootorsõiduki tarbijad New Jersey *Lemon Law* regulatsiooni kohaselt vabalt valida kohtuvälise menetluse ja tsiviilkohtumenetlus vahel¹⁸⁹. Märkimisväärne erinevus esineb New Jersey kohtuvälise ja Eesti tarbijavaidluste komisjoni menetluste vahel seoses menetluskuludega. New Jersey-s vahekohtumenetluse valinud tarbijad saavad vaidluse võitmise korral sisse nõuda ka selle menetluse käigus tekkinud menetluskulud¹⁹⁰ erinevalt Eesti tarbijavaidluste komisjoni menetluses osalemisest tekkinud kuludest, millest osa tuleb tarbijal kanda kahasse koos vastaspoolega (TKS § 53 lg 3), kuid enamuse jääb tarbija enda kanda (TKS § 45 lg 5). Järelikult, tagades tarbijale kindluse

¹⁸⁹ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12-39 Decision binding. 11.

¹⁹⁰ New Jersey General And Permanent Statutes § 56:12- 42 Attorney, expert fees; cost. 14.

menetluskulude hüvitamise osas, julgustab *Lemon Law* regulatsioon tarbijaid pöörduma vaidluse lahendamiseks tsiviilkohutmenetluse alternatiivide poole.

New Jersey haldusseadustiku alusel on *Lemon Law*-ga seotud vaidluste lahendamiseks loodud tarbijakaitseameti siseselt eraldi spetsialiseerunud *Lemon Law* üksus. *Lemon Law* üksus abistab tarbijaid, kelle mootorsõidukil ilmnevad lepingutingimustele mittevastavused. *Lemon Law* üksus on *Lemon Law* nõudeavalduste vastuvõtja ning viivitamatult hindab esmajärgus tarbija kaebuse täielikkust ja nõuetele vastavust. Tarbija peab menetlusprotsessi alustamiseks tasuma 50 dollari suuruse riigilõivu¹⁹¹. Seega lahendab mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse osas tekkinud vaidlusi sarnaselt Eesti õigusele tarbijakaitse teemalistele vaidlustele keskendunud koosseis, mille eripäraks on siiski ainult üht tüüpi vaidluste lahendamisele keskendumine.

Riigilõivu laekumise järel saadetakse kaasuse materjalid mootorsõiduki tootjale, kellel on kaebusele vastamiseks aega kümme päeva, ning tarbijale pakutakse võimalus valida istungi toimumise aeg, mis peab mahtuma 20 päeva sisse, arvates avalduse menetlusse võtmisest¹⁹². Hiljemalt 20. päevaks pärast istungit peab *Lemon Law* üksus avaldama kirjaliku otsuse. Juhul kui tarbijakaitseameti juht otsust 15 päeva jooksul ümber ei hinda, muutub otsus lõplikuks, kuid mõlemal vaidluse osapoolel on õigus otsus kohtus vaidlustada 45 päeva jooksul otsuste lõplikuks muutumisest arvates¹⁹³. Seega on käesolevat liiki kaebus võimalik lahendada maksimaalselt 55 päeva jooksul, millele lisandub mõistlik aeg kaebuse esmaseks läbivaatamiseks ja menetlusse võtmise otsustamiseks. Käesoleva magistritöö kirjutamise käigus uuritud lahenditest nähtus, et see toimub isegi kiiremini ning kaebuse esitamisest lõpliku otsuseni kulus keskmiselt 30-40 päeva. Erinevalt Eesti tarbijavaidluste komisjoni menetlusest, mis võib toimuda ka kirjalikult ehk ilma istungita, toimub New Jersey-s vahekohtumenetlus alati istungi läbiviimisega, mis käesoleva magistritöö autori hinnangul vähendab vahekohtumenetluse efektiivsust, sest sarnaste asjaoludega kaasuste lahendamine eelneva menetluspraktika põhjal võimaldaks veelgi vähendada vaidluse osapoolte ja lahendaja kulusid.

¹⁹¹ New Jersey Administrative Code § 13:45A-26.9 Processing of applications (2020). – <https://bit.ly/2XTgIfv> (21.04.2020).

¹⁹² New Jersey Administrative Code § 13:45A-26.10 Notification and scheduling of hearings (c) and (d). – <https://bit.ly/2XTgzDn> (21.04.2020). Seaduse kohaselt on siiski võimalik valida ka istungi aeg, mis on hilisem, kuid seda ainult tarbija nõusolekul.

¹⁹³ New Jersey Administrative Code § 13:45A-26.12 Final decision (a) and (b). – <https://bit.ly/34Uad86>.

Osariikide seadusandjad on pidanud oluliseks välistada tarbija poolt *Lemon Law* regulatsiooniga loodud vaidluste lahendamise süsteemi kuritarvitamist. Seetõttu on tarbijal õigus mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse osas esitada oma *Lemon Law* nõuded vahekohtumenetluse kaudu ühe mootorsõiduki osas vaid ühel korral. Kõik järgnevad vaidluste lahendamise avaldused lükatakse tagasi, kui ühe mootorsõiduki osas on jõustunud lõplik otsus vastavalt *Lemon Law* regulatsioonile¹⁹⁴. Kuigi õigusnormi grammatiliselt tõlgendades nähtub, et tarbija saab ühe mootorsõiduki kohta esitada vahekohtule nõudeavalduse tõesti ainult ühel korral, siis vahekohus on seadusandja tahet tõlgendanud tarbijaid toetavalt. Tarbija võib ühe mootorsõiduki osas esitada vahekohtule *Lemon Law* nõudeid ka mitmel korral juhul, kui tarbija tugineb selliste avalduste esitamisel erinevatele lepingutingimustele mittevastavustele¹⁹⁵. Tulenevalt vahekohtu ja tsiviilkohtu pädevuste piiritlusest ei ole käesoleva magistritöö autori hinnangul vahekohtu poole pöördumine lubatud ka siis, kui esimeseks vaidlust lahendavaks astmeks on valitud tsiviilkohus, sest tsiviilkohus on vahekohtust kõrgem instants ning vahekohtul ei saa seetõttu olla tsiviilkohtu lahendite ümberhindamise pädevust. Vaidluste kohtuvälise lahendamise süsteemi ja teise osapoole huvide kaitse on sarnasel kujul ette nähtud ka Eesti õiguses, kuivõrd TKS § 32 lg 1 p-de 2 ja 3 kohaselt ei pea tarbijavaidluste komisjon menetlusse võtma sisutühja või pahatahtliku vaidlust ning vaidlust, mida on menetlemas või eelnevalt menetlenud kohus.

¹⁹⁴ New Jersey Administrative Code § 13:45A-26.6 Eligibility (c). – <https://bit.ly/2xQw2tl> (21.04.2020).

¹⁹⁵ *Ramzi Khalil v. Kia Motors America, Inc.*, New Jersey Office of Attorney General. Division of Consumer Affairs, OAL DKT. No. CMA 12391-11, Final Decision and Order 07.12.2011. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/final/cma12391-11_1.pdf (21.04.2020).

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida müügigarantii olemust ning avada probleeme Euroopa Liidu tarbijakaitseõiguses, mis seonduvad müügigarantiiga, ja asja lepingutingimustele mittevastavuse korral seadusest tuleneva tootja vahetu vastutuse kehtestamise põhjuseid. Magistritöö peamiseks eesmärgiks oli võrrelda Eesti õigusest tulenevat tarbija õigust asja lepingutingimustele mittevastavuse korral kasutada õiguskaitsevahendeid müüja suhtes üldiselt Euroopa Liidu osade liikmesriikide tootja vahetu vastutuse mudelitega ja spetsiifilisemalt Ameerika Ühendriikide osariikides kehtestatud mootorsõidukite tootja vahetu vastutuse regulatsiooniga. Samuti otsiti kinnitust hüpoteesile, et Eesti tarbijakaitseõiguse ja eriti uue mootorsõiduki omandanud tarbija õiguste kaitse taseme tõstmiseks tuleks täiendada Eestis kehtivaid lepingulise vastutuse norme selliselt, et mootorsõiduki omandanud tarbija võiks kasutada õiguskaitsevahendeid vahetult mootorsõiduki tootja vastu.

Esimeses peatükis uuris autor müügigarantii olemust ja eesmärki ning müügigarantiiga seonduvaid probleeme Euroopa Liidu tarbijaõiguses. Magistritöö käigus leiti, et esialgselt oli müügigarantii teenuse osutamise lepingute täiendav osa, mis kohustas asja tootjat või parandajat tasuta täiendavalt parandama asjal esinenud puudus, kuid tänapäevaks on müügigarantii jõudnud müügilepingute kõrvale, pakkudes tarbijale täiendavat kindlust asja vastupidavuse osas ning jaotades õiglasemalt tootja ja müüja vastutust asja lepingutingimustele mittevastavuse korral. Müügigarantii õiguslike funktsioonide kõrval on müügigarantii olemuselt ka tootjate vahelist konkurentsi ja toote kvaliteeti tähistav turunduselement, mille kasutamine on kaasa toonud probleemid ja vajaduse müügigarantiid järjest jõulisemalt reguleerida. Uue kaupade müügi direktiivi ülevõtmise kohustusest tulenevalt on ka Eestil vaja muuta ja täiendada VÕS-is sisalduvat müügigarantii regulatsiooni.

Uute regulatsioonidega on plaanis leevendada Euroopa Liidu tarbijakaitseõiguses esile kerkinud probleeme, mis seonduvad müügigarantiidega. Euroopa Komisjon on leidnud, et müügigarantiide pakkumisel on tavaks saanud mitteläbipaistvad äripraktikad, nagu müüja seadusest tuleneva vastutuse esitamine täiendava müügigarantiina ja tarbija teavitamata jätmine müüja seadusest tulenevast vastutusest. Sarnaselt võivad tarbijaid eksitada ka müügigarantiid, mis on tegelikkuses piiravamad kui seadusest tulenev vastutus ning

müügigarantii eksitav kujutamine, mida võib leida ka Eesti mootorsõidukite müügisektori praktikas.

Lisaks on praktikas esile kerkinud probleeme müügigarantii kohustatud poole isiku kindlaks tegemisega, kuivõrd garantii andjaks võib olla välisriigis registreeritud juriidiline isik, Euroopa äriühing, filiaal, kelle võetud kohustusi täidab tarbijale mittenähtava lepingulise suhte alusel hoopis kolmas isik, nt kindlustusettevõtja. Müügigarantii õiguslikku väärtust nõrgestab asja sisseplaneeritud kasutuskõlbmatuks muutumise nähtus, mis seisneb tootjate poolt kaupade valmistamises sellisel viisil, mis toob tootjatele võimalikult palju kasumit, kuid muudab kaubad vähem kestvaks, kui tehnoloogia tase tegelikult võimaldab. Kui tootja teab täpselt, kui pikalt tema tooted kestavad, siis ei ole tootjal motivatsiooni anda pikema kestusega müügigarantiisid. Seega on müügigarantii järjest enam minetamas oma algupärast funktsiooni ja muutumas teenuseks, mille sisu ja kasutamine võib tihti olla tarbija jaoks keeruline. Tarbekaupade pikema kasutusea saavutamise ja tarbijakaitse nimel on paljud nii Euroopa Liidu liikmesriigid ja kolmandad riigid pikendanud müüja seadusest tulenevat vastutuse tähtaega ning viinud oma õiguskordadesse sisse tootja vahetu vastutuse instituudi.

Teises peatükis olid esmalt vaatluse all tootja vahetu vastutuse poolt- ja vastuargumendid. Tootja vahetu vastutuse kehtestamise poolt on asjaolu, et asja ostmisel tekib tarbijal usaldussuhe tootjaga ning asja müüja on vahendaja ja nõustaja rollis, mistõttu kogu esmase vastutuse müüjale kandmine on ebaõiglane. Samuti näib tootja vahetu vastutus võrreldes müüja vastutusega majandusliku külje poolest arukam lahendus, sest võimalus kasutada õiguskaitsevahendeid vahetult tootja vastu võiks motiveerida tootjaid arendama ja tootma vastupidavamaid tooteid ning ilmnevate puudustega seotud riskide vastu on just tootjal end kõige soodsam kindlustada, kuivõrd tootja omab kõige täpsemat ülevaadet tootega seotud riskide osas. Eesti kauplused on olnud selgelt vastu müüja vastutuse rangemaks muutmisele, kuna neil on juba praeguses olukorras oma vastutuse välistamiseks keeruline eristada tootja ja tarbija põhjustatud puudusi. Lisaks müüjate koormuse vähendamisele aitaks tootja vahetu vastutuse kehtestamine kaasa ka kõigi teiste asja müügilepingute ahelaga seotud osapoolte ning kohtute koormuse ja kulude vähendamisele, kuivõrd ühe asjaga seotud potentsiaalseid vaidlusi oleks vähem. Tootja vahetult vastutusel tarbija ees nähakse positiivset mõju ka Euroopa Liidu siseturu toimimisele, julgustades tarbijad tarbima ka väljaspool tarbija asukohariiki ning vähendades tootjate halduskoormust. Tootja vahetu vastutuse vastaste hinnangul ei ole tootjal tarbijaga õigussuhet, mistõttu lepingurikkumisega seotud õiguskaitsevahendite kasutamine tootja vastu riivab privaatautonomia ja lepinguvabaduse

põhimõtet. Harmoneeritud tootja vahetu vastutuse kehtestamise negatiivse küljena nähakse veel tootjate ja õiguskordade vahelise konkurentsi vähenemist, mis võib tarbijatele kahjulikumaks osutada.

Tootja vahetu vastutus on Euroopa Liidu liikmesriikide õiguses kehtestatud mitmel erineval viisil. Esmalt on võimalik eristada kahte põhimudelit – lepingust tuletatav vastutuse mudel ja lepinguvälise vastutuse mudel. Lepingust tuletatava vastutuse mudelile on omane, et tootja ja esmase ostja vahel müügilepingus kokkulepitud lepingutingimused, sh õiguskaitsevahendid tootja vastu, lähevad iga tehinguga automaatselt üle järgmistele ostjatele. Selle mudeli sees saab omakorda eristada kahte erimudelit – nõude topelt-välistamise mudel ja nõude üleandmise mudel. Need erinevad üksteisest tootja vastutuse ulatuse ja tarbija käsutuses olevate õiguskaitsevahendite poolest. Nõude topelt välistamise mudeli rakendamine Eestis riivaks tootjate põhiõigusi. Nõude üleandmise mudeli rakendamist on tootjatel ja müüjatel Eestis võimalik rakendada vabatahtlikult, kuid tarbija jaoks võivad üleantud õigused osutada piiravamaks, kui tarbijale seadusest tulenevad õigused müüja vastu. Samuti saab eristada kahte lepinguvälise vastutuse erimudelit – tootja absoluutse vastutuse mudel ja tootja range (objektiivse) vastutuse mudel, mis ka erinevad tootja vastutuse ulatuse poolest. Lepinguvälise vastutuse mudelit suurimaks puuduseks on tootja ja tarbija vahel lepingu puudumine. Seetõttu vajavad need mudelid seaduses sätestatud lepingutingimustele mittevastavuse definitsiooni, kuid isegi sellise definitsiooni olemasolu ei mõjuta asjaolu, et tarbija ja tootja vahel puudub õigussuhe. Andes tarbijale õiguse kasutada lepinguväliselt lepingust taganemist või hinna alandamist õiguskaitsevahenditena, eirab lepinguvälise vastutuse mudel privaatautonomia ja lepinguvabaduse põhimõtteid.

Kolmandas peatükis võrdles autor Eestis kehtivat müüja vastutuse regulatsiooni Ameerika Ühendriikide osariikides, eelkõige New Jersey-s kehtestatud mootorsõidukite tootja vahetu vastutuse regulatsiooniga – *Lemon Law*. Nii *Lemon Law* kui ka Euroopa Liidu ja Eesti tarbijakaitse õiguspoliitika eesmärkideks on tarbija majanduslike huvide ja turvalisuse kaitse ning võimalikult efektiivne vaidluste lahendamise tagamine. *Lemon Law* kohaldamisala on mõningates aspektides laiem kui Eestis kehtiva müüja vastutuse kohaldumisala. Näiteks peetakse mõnes osariigis teatud tingimustel mootorsõiduki tarbijaks ka juriidilisi isikuid, kuid Eesti õiguse kohaselt ei saa tarbijaks olla majandus- või kutsetegevust läbiviiv isik. Samas on Eesti õiguse kohaselt laiem tootja mõiste ehk isikutering, kes vastutavad tarbijate ees, mis on ka loogiline, sest *Lemon Law* on keskendunud ühe spetsiifilise valdkonna tootjatele. Mootorsõiduki kui lepingu eseme kohaldumisala osas ei ole võimalik ühest järeldust teha, sest

selle mõiste sisu varieerub osariikide lõikes märkimisväärselt ning osal juhtudest on jäetud mõiste õiguse rakendaja tõlgendada. *Lemon Law*-st tulenevate õiguskaitsevahendite rakendamiseks peab mootorsõidukil esinema lepingutingimustele mittevastavus. Nii Eesti õiguse kui ka *Lemon Law* kohaselt tuleb lepingutingimustele mittevastavus välja selgitada objektiivsete ja subjektiivsete vastavusnõuete põhjal, kuid erinevalt Eestist on *Lemon Law* kohaselt lepingutingimustele mittevastavuseks ainult puudused, mis omavad olulist mõju mootorsõiduki väärtusele, kasutamisele või turvalisusele.

Lemon Law-st tulenevate õiguskaitsevahendite rakendamiseks peab esinema tarbija õiguste rikkumine, mis seisneb selles, et tarbija sõidukil ilmnenuid lepingutingimustele mittevastavust ei suudeta efektiivselt parandada. *Lemon Law* kohaselt eeldatakse, et efektiivset parandamist ei ole suudetud teostada, kui mootorsõidukit on parandatud teatud arv kordi, turvalisust mõjutava puuduse korral ühe korra või kumulatiivselt pikema aja jooksul, kui seda näeb ette seadus. Korduvate parandamiskatsete lubamine sarnaneb Eesti õiguses täiendava tähtaja andmisega, kuid on konkreetsete ajaliste ja arvuliste piirangute tõttu erinev Eesti õiguses sätestatud mõistliku täiendava tähtaja andmise kohustusest. Samuti on Eesti õiguses sätestatud kaheaastane vastutuse periood erinev *Lemon Law* alusel vastutava isiku vastutuse perioodist, mis määratakse ajalise ja mootorsõiduki läbisõitu kirjeldava piiranguna. Nii *Lemon Law* kui ka Eesti õiguse kohaselt on puuduse eest vastutaval isikul võimalik oma vastutus välistada, kui suudetakse tõendada vastutuse eelduste ära langemist.

Lemon Law kohaselt on tarbijal õigus oma vabal valikul esitada tootja vastu mootorsõiduki asendamise nõue või kasutada lepingust taganemise õigust. See erineb märkimisväärselt Eesti õigusest, mille puhul eeldatakse asendamise nõude primaarsust lepingust taganemise õiguskaitsevahendi ees. Lepingust taganemise korral tekib *Lemon Law* kohaselt tootjal hüvitise maksmise kohustus, mis on olemuselt sarnane Eesti õiguses tekkiva tagasitaitmise võlasuhtega. Vastutav isik ei ole kummaski õiguskorras kohustatud tagastama kogu asja hinda ning õigus on teha mahaarvamist tarbija poolt saadud kasutuseeliste mahus. Nii Eesti õiguses kui ka *Lemon Law* praktikas arvestatakse kasutuseeliseid mootorsõidukiga läbitud vahemaa põhjal, kuid erinevalt Eesti õigusest sätestatakse *Lemon Law*-ga kasutuseeliste arvutamiseks valem, mis on tarbijasõbralikum, kui Eesti kasutuseeliste määramise praktika. Seevastu on tarbijal Eesti õiguse kohaselt võimalik sisse nõuda intressid makstud raha eest – õiguskaitsevahendi rakendamise tagajärg, mida *Lemon Law* ette ei näe.

Lemon Law regulatsiooni üheks tugevaks väljundiks on efektiivse vaidluste lahendamise korra loomine. Lisaks klassikalisele tsiviilkohtumenetlusele on tarbijatel võimalik pöörduda ainult mootorsõiduki lepingutingimustele mittevastavuse küsimusega tegeleva vahekohtu poole, mis sarnaneb Eesti õiguses tarbijavaidluste komisjoni menetlusega, kuid on oluliselt spetsiifilisem. Valdkonna ekspertide juhtimisel lahendatakse vaidlused ka oluliselt kiiremini, kui seda tehakse Eestis. Kui tarbija soovib lahendada vaidluse kohtuväliselt ehk tarbijavaidluste komisjonis, siis peab ta arvestama, et õigusabikulud jäävad tarbija enda kanda ning tootjat ei ole võimalik sundida täitma tarbija kasuks tehtud lahendit. *Lemon Law* seevastu julgustab tarbijaid vaidlusi lahendama kohtuväliselt, tagades tarbija menetluskulude hüvitamise ja otsuse sundtäitmise võimaluse. Erinevalt Eesti tarbijavaidluste komisjoni menetlusest ei ole *Lemon Law* vahekohtumenetlus tasuta, kuid on märkimisväärselt soodsam hagimenetluse alustamisest.

Lõppkokkuvõttes leidis käesoleva magistritöö autori hinnangul kinnitust sissejuhatavas osas püstitatud hüpotees, et Eesti tarbijakaitseõiguse ja eriti uue mootorsõiduki omandanud tarbija õiguste kaitse taseme tõstmiseks tuleks täiendada Eestis kehtivaid lepingulise vastutuse norme selliselt, et mootorsõiduki omandanud tarbija võiks kasutada õiguskaitsevahendeid vahetult mootorsõiduki tootja vastu, kuid *Lemon Law* sarnase tootja vahetu vastutuse regulatsiooni kehtestamise korral võivad saada riivatud Eesti võlaõiguse põhiprintsiibid ja tootja põhiõigused.

Direct Producer's Liability Towards a Consumer due to Non-Conformity of a Thing Under a Contract of Sale. Summary

The focus of this master's thesis was producer's direct liability for non-conformity of a thing it has produced to a contract of sale – a liability regime that has been established in several member states of the European Union and in the United States. In the United States the states have passed special consumer protection laws for the protection of persons who have purchased a new motor vehicle which has a defect. The law is called Lemon Law. Hence, this master's thesis especially concentrated on the usability of producer's direct liability regimes for the protection of consumers who have acquired a defective new motor vehicle in Estonian law that so far has only provided a consumer with legal remedies against seller in cases the purchased thing does not conform to a contract of sale unless producer has voluntarily made a promise to replace or repair a thing or otherwise ensure the conformity of a thing to a contract by means of commercial guarantee.

The purpose of this master's thesis was to first examine the nature of a commercial guarantee and to explain the problems in the European Union's consumer protection law related to commercial guarantees to understand whether voluntary additional liability of producers in case of non-conformity of a thing to a contract by providing commercial guarantee has changed over time and therefore needs to be updated. The main purpose of this master's thesis was to ascertain the reasons for establishing producer's direct liability for non-conformity of a thing to a contract by law and to compare the rights of a consumer to use legal remedies against a seller in case of non-conformity under Estonian law with producer responsibility models in some member states of the European Union in general and with regulations of direct liability of motor vehicle producers in the United States.

The author of this master's thesis also proposed a hypothesis that in order to increase the standard of Estonian consumer protection law, especially the protection of rights of a consumer who has purchased a new motor vehicle, legal provisions regarding contractual liability should be supplemented so that a consumer who has acquired a new motor vehicle could use legal remedies directly against the producer of that motor vehicle.

The author of this master's thesis has used several research methods. To a large extent, the author used a comparison of seller's and producer's direct liability regimes in force in

Estonia, member states of the European Union and the United States by comparing seller's liability under Estonian law with producer's direct liability in some member states of the European Union and in the United States. Another method used was analytical-systematic method as the author analysed existing Estonian and foreign legal practice systematically to control the hypothesis proposed.

Originally, commercial guarantees supplemented contracts of service and obligated a producer or a repairer of a thing produced to repair the deficiency which had occurred. Today, commercial guarantees also supplement contracts of sale providing a consumer with further certainty of the durability of a thing and dividing responsibility for non-conformity of a thing to a contract between a producer and a seller. Furthermore, commercial guarantee is a marketing element which stands for competition between producers, and quality of a thing. The latter has caused a need to further regulate commercial guarantees at the level of the European Union.

The main problems with commercial guarantees relate to non-transparent business practices. Guarantors tend to include seller's statutory liability in an additional commercial guarantee and to not inform consumers about seller's mandatory liability under law. Similarly, consumers may be misled by commercial guarantees that are even more restrictive than seller's statutory liability. These practices are also used in the practice of Estonian motor vehicles sales sector. Consumers may also have difficulties with identification of an obligated party to a commercial guarantee as the obligations may be performed by a third party, e.g. an insurance company. The legal value of commercial guarantees is weakened by the phenomenon of the planned obsolescence of a thing which means that the production process is aimed at the profitability not at durability of a thing which makes goods less durable than the state of technology actually allows. If a producer knows how long its products will last, it has no incentive to provide longer commercial guarantees to consumers. Hence, commercial guarantee is becoming a service the content and use of which may often be difficult for a consumer. Due to aim of longer service life of consumer goods and in the interest of consumer protection, many member states of the European Union and third states have extended the term of seller's statutory liability and introduced the institute of producer's direct liability into their legal systems.

Producer's direct liability has both the arguments for and against it. One argument for producer's direct liability is that a consumer and a producer have a relationship of trust

between them whereas a seller is rather an advisor to a consumer, therefore, carrying primary responsibility of a defect is unfair to a seller. Further, direct liability may motivate producers to develop and produce more durable products and producers are better able to insure themselves against risks associated with defects of their products as producers have most accurate overview of the risks inherent to their products. Direct producer's liability also may have an effect on burden and costs of persons involved in a sales process and courts because there would be fewer disputes between different parties. From the point of view of the functioning of the European Union's internal market, producer's direct liability probably encourages consumers to consume outside their country of residence and reduces the administrative burden on producers. One argument against producer's direct liability is that a producer has no legal relationship with a consumer, therefore, the right to use of legal remedies relating to a breach of contract against a producer infringes the principles of private autonomy and freedom of contract. Another disadvantage is the reduction in competition between producers and jurisdictions which may be more harmful for consumers.

In member states of the European Union, different producer's direct liability models are used out of which two major models can be distinguished – contractual liability model and extra-contractual liability model. The idea behind contractual liability model is that legal remedies agreed between a producer and a initial buyer automatically transfer to the next buyer. The sub-models of contractual liability model are double limitation model and claim transfer model. The implementation of the first sub-model in Estonia would infringe fundamental rights of a producer. The second sub-model could be used voluntarily in Estonia; however, it should be noted that the protection to a consumer may be more restrictive than arising from seller's statutory liability. The implementation of extra-contractual liability model in Estonia, either in the form of absolute producer's liability or strict liability, would be problematic mainly because the absence of legal relationship between a producer and a consumer means that consumer's right to use legal remedies related to breach of contract, e.g. reduction of purchase price, would ignore the principles of private autonomy and freedom of contract.

The purpose of Lemon Law inherent to legal practice of the United States is similarly to the European Union's and Estonian legal policy to protect consumers' economic interests and safety and to ensure the resolution of disputes as effectively as possible. However, Lemon Law is aimed narrowly at protecting consumers of new motor vehicles. When comparing protection provided to consumers under Lemon Law and consumers rights to use legal remedies against a seller who has delivered a defective product pursuant to Estonian law,

there are several major differences in these regulations. For instance, under Lemon Law, motor vehicle does not conform to a contract of sale only if the deficiency has significant impact on the value, use and safety of that motor vehicle. Under Estonian law, grounds for non-conformity of a thing to a contract of sale are formulated more broadly. In terms of legal remedies, Lemon Law provides a consumer with free choice of remedies between substitution of a defective motor vehicle and withdrawal from a contract of sale whereas under Estonian law consumers' primary legal remedy in case of a defective thing is either demand for repair or substitution, withdrawal from a contract of sale is in most cases only an option if a seller has failed to repair or substitute that thing. Unlike in Estonia, Lemon Law has managed to establish effective extrajudicial dispute resolution procedures for consumers who have acquired a new motor vehicle. Involvement of experts as decision makers and access to compulsory enforcements of their awards, makes administration of justice more accessible and cheaper for consumers than in Estonia where involvement of experts in the proceedings of the Consumer Disputes Committee is optional and a decision of the committee is unenforceable unless a seller complies with it voluntarily.

The author of this master's thesis finds that this master's thesis confirmed the hypothesis that in order to increase the standard of Estonian consumer protection law, especially the protection of rights of a consumer who has purchased a new motor vehicle, legal provisions regarding contractual liability should be supplemented so that a consumer who has acquired a new motor vehicle could use legal remedies directly against the producer of that motor vehicle. However, if the regulation of producer's direct liability like Lemon Law is established, the basic principles of the Estonian law of obligations and the fundamental rights of producers may be infringed.

Kasutatud kirjandus

1. Dahringer, L. D., Johnson, D. R. Lemon Laws: Intent, Experience, and a Pro-Consumer Model. – Journal of Consumer Affairs 2005/22 (1).
2. DiMatteo, L. A., Wrбка, S. Planned Obsolescence and Consumer Protection: The Unregulated Extended Warranty and Service Contract Industry. – Cornell Journal of Law and Public Policy 2019/28 (3).
3. Ebers, M., Janssen, A., Meyer, O. (eds.). European Perspectives on Producers' Liability: Direct Producers' Liability and the Sellers' Right of Redress - Comparative Report. Munich: Sellier European Law Publishers 2009.
4. Frank, R. F. Lemon Law. – Los Angeles Lawyer, November 2016.
5. Gutman, H. A. Winning the Lemon Law Case: a Webinar. 2016. – <http://tcms.njsba.com/personifyebusiness/Portals/4/WEBINARS/10-25-16/materials.lemon%20law%202016.pdf> (21.04.2020).
6. Helmig, E. The new Directives on European sale of consumer goods law. – The German original of this article published in IWRZ - Zeitschrift für Internationales Wirtschaftsrecht 2019/5. Translated from German into English by Dr. C. P. Kieslich. – https://www.ra-helmig.de/fileadmin/docs/news/2019-09-21_The_new_Directives_on_European_sale_of_consumer_goods_law_.pdf (21.04.2020).
7. Howells, G., Schulze, R. (eds.). Modernising and Harmonising Consumer Contract Law. Munich: Sellier European Law Publishers 2009.
8. Kalamees, P. Hinna alandamine õiguskaitsevahendite süsteemis. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2013.
9. Kalamees, P. jt. (koost.). Lepinguõigus. Tallinn: Juura 2017.
10. Kanceljak, I. Reform of Consumer Sales Law of Goods and Associated Guarantees – Possible Impact on Croatian Private Law. – EU and Comparative Law Issues and Challenges Series 2018/2.
11. Kingisepp, M. Tootja vabanemine vastutusest puudusega tootest põhjustatud kahju korral. – Juridica 2012/4.
12. Kingisepp, M. Vastutav subjekt tootja vastutuse kohaldamisel. – Juridica 2011/9.
13. Kinkar, R. Tootjavastutus ja juhi deliktiõiguslik vastutus autonoomsete sõidukite tehnoloogia puudusest tingitud kahju tekkimise korral. Magistritöö. Tartu 2015. –

- https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/46852/kinkar_rauno.pdf?sequence=1&isAllowed=y (21.04.2020).
14. Kõve, V. Lepingu ühepoolse lõpetamisega seotud küsimused võlaõigusseaduses. – *Juridica* 2003/4.
 15. Liivak, T. What Safety are We Entitled to Expect of Self-driving Vehicles? – *Juridica International* 2019/28.
 16. Loos, M. European Harmonisation of Online and Distance Selling of Goods and the Supply of Digital Content. – Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series 2016/8. – https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2789398_code1636539.pdf?abstractid=2789398&mirid=1 (21.04.2020).
 17. Madise, Ü. jt. (toim.). Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 4. tr. Tallinn: Juura 2017. – <https://www.pohiseadus.ee/index.php?sid=1&ptid=24&p=19> (21.04.2020).
 18. Maitre-Ekern, E., Dalhammar, C. Regulating Planned Obsolescence: A Review of Legal Approaches to Increase Product Durability and Reparability in Europe. – *Review of European Community & International Environmental Law* 2016/25 (3).
 19. Schwenzer, I., Schmidt, M. Extending The CISG To Non-Privity Parties. – *Vindobona Journal of International Commercial Law & Arbitration* 2009/1.
 20. Shaffer, B., Ostas, D. T. Exploring the Political Economy of Consumer Legislation: The Development of Automobile Lemon Laws. – *Business and Politics* 2001/3 (1).
 21. Study on the costs and benefits of extending certain rights under the Consumer Sales and Guarantees Directive 1999/94/EC. European Commission 2017. – <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4d120ad5-deee-11e7-9749-01aa75ed71a1/language-en> (21.04.2020).
 22. Talesh, S. A. The Privatization of Public Legal Rights: How Manufacturers Construct the Meaning of Consumer Law. – *Law & Society Review* 2009/43 (3).
 23. Varul, P. jt. (koost.). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vlj. 2. tr. Tallinn: Juura 2016.
 24. Varul, P. jt. (koost.). Võlaõigusseadus II. 2. osa. Võõrandamislepingud (§-d 208-270). 3. osa. Kasutuslepingud (§-d 271-421). Komm vlj. Tallinn: Juura 2019.
 25. Värvi, A., Kalamees, P. Müüja vastutus asja lepingutingimustele mittevastavuse eest. – *Juridica* 2009/7.
 26. Wiewiórowska – Domagalska, A. Consumer sales guarantees in the European Union. Doctoral thesis 2011. –

<https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/235592/wiewiorowska.pdf?sequence=2> (21.04.2020).

Muud allikad:

27. Center for Auto Safety Releases Rankings of State Lemon Laws. The Center for Auto Safety 01.02.2019. – <https://www.autosafety.org/center-for-auto-safety-releases-rankings-of-state-lemon-laws/> (21.04.2020).
28. Elektrilise sõiduki soetamine. Info toetusmeetmete kohta. Keskkonnauuringute Keskus 2020. – <https://kik.ee/et/toetatav-tegevus/elektriliste-soidukite-soetamine> (21.04.2020).
29. Esimese ja teise astme kohtute menetlusstatistika 2019. a koondandmed, 2019. a jooksul saabunud asjade arv ja lahendatud asjade arv ning keskmine menetlusaeg ja asjade lahendamise jõudlus. – https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/i_ja_ii_astme_kohtute_menetlusstatistika_2019.a.pdf (21.04.2020).
30. Esmaselt registreeritud sõidukid, aasta. Statistikaamet 16.01.2020. – <https://www.stat.ee/389966> (21.04.2020).
31. Green Paper on Guarantees for Consumer Goods and After-Sales Services. Commission of the European Communities. COM(93) 509 final. Brussels 1993. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51993DC0509&from=EN> (21.04.2020).
32. Jerjomina, K. Arvamuse esitamine direktiivide 2019/770 ja 2019/771 ülevõtmise valikute kohta. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja 04.12.2019 arvamus Justiitsministeeriumile nr 4/268 – <https://www.koda.ee/sites/default/files/content-type/content/2019-12/04%2012%202019%20Arvamus%20digitaalse%20sisu%20direktiivi%20ja%20kaupade%20direktiivi%20%C3%BClev%C3%B5tmise%20valikute%20kohta.pdf> (21.04.2020).
33. Koll, K. Arvamuse küsimine direktiivide 2019/770 ja 2019/771 ülevõtmise valikute kohta. Justiitsministeeriumi 06.11.2019 päring huvigruppidele nr 10-4/6235-1. – <https://www.advokatuur.ee/uploads/files/Arvamuse%20k%C3%BCsimine%20direktiivide%202019770%20ja%202019771%20%C3%BClev%C3%B5tmise%20valikute%20kohta.pdf> (21.04.2020).

34. Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiivi 1999/44/EÜ (tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta) rakendamise kohta, sealhulgas tootja otsese vastutuse kehtestamise analüüs. Euroopa Ühenduste Komisjon KOM(2007) 210 lõplik. Brüssel 2007. – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0210&from=ET> (21.04.2020).
35. Maciejewski, M., Ratcliff, C. Tarbijakaitsemeetmed. – Euroopa Liidu teemalised teabelehed 2019. – https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2017/N51080/doc_et.pdf (21.04.2020).
36. Mootorsõiduki A garantiitingimused: <https://bit.ly/2yosOxe> (21.04.2020).
37. Mootorsõiduki B garantiitingimused: <https://bit.ly/2wQWbHT> (21.04.2020).
38. Mootorsõiduki C garantiitingimused: <https://bit.ly/2VYlz73> (21.04.2020).
39. New Jersey Lemon Law Guidebook,. – <https://www.njconsumeraffairs.gov/News/Brochures/Lemon-Law-Road-to-Relief-Brochure.pdf> (21.04.2020).
40. Sibold, G. Intervjuu omanikuga: miks ta loetles oma 123 000 eurose BMW küljel üles auto kõik vead ja mis saab edasi? – Autogeenius 02.11.2018. – <https://auto.geenius.ee/rubriik/uudis/intervjuu-omanikuga-miks-ta-loetles-oma-123-000-eurose-bmw-kuljel-ules-auto-koik-vead-ja-mis-saab-edasi/> (21.04.2020).
41. Tarbijagarantiide infolehed Ühendkuningriigi, Norra, Soome ja Hollandi kohta, viimati ajakohastatud 14.04.2020. – https://europa.eu/youreurope/business/dealing-with-customers/consumer-contracts-guarantees/consumer-guarantees/index_et.htm (21.04.2020).
42. Tesla's website for online order. – <https://www.tesla.com/?redirect=no> (21.04.2020).
43. United Nations Guidelines for Consumer Protection. United Nations 2016. – https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditccplpmisc2016d1_en.pdf (21.04.2020).
44. Uute sõiduautode müük tõusis 2019. aastal 4,7%. Autode Müügi- ja Teenindustevõtete Eesti Liit 07.01.2020. – <https://www.amtel.ee/uute-soiduautode-muuk-tousis-2019-aastal-47> (21.04.2020).

Kasutatud õigusaktid

Eesti õigusaktid:

45. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.
46. Liiklusseadus. – RT I, 03.01.2017, 18.
47. Tarbijakaitse seadus. – RT I, 31.12.2015, 1.
48. Toote nõuetele vastavuse seadus. – RT I 2010, 31, 157.
49. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 06.12.2018, 3.
50. Täitemenetluse seadustik. – RT I, 19.03.2019, 16.
51. Võlaõigusseadus. – RT I, 08.01.2020, 10.

Euroopa Liidu õigusaktid:

52. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 326, lk 391-407.
53. Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon. – ELT C 326, lk 47-390.
54. 14. jaanuar 2009. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/122/EÜ tarbijate kaitse kohta seoses osajalalise kasutamise õiguse, pikaajalise puhkuse toote, edasimüügi ja vahetuslepingute teatavate aspektidega. – ELT L 33, lk 10-30.
55. 20. mai 2019. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/771 kaupade müügilepingute teatavate aspektide kohta, millega muudetakse määrust (EL) 2017/2394 ja direktiivi 2009/22/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/44/EÜ. – ELT L 136, lk 28-50.
56. 25. juuli 1985. aasta nõukogu direktiiv 85/374/EMÜ liikmesriikide tootevastutust käsitlevate õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta. – OJ L 210, lk 29-33.
57. 25. mai 1999. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta. – EÜT L 171, lk 12-16.
58. 26. veebruari 2014. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu (EL) nr 254/2014, mis käsitleb mitmeaastast tarbijakaitseprogrammi aastateks 2014–2020 ja millega tunnistatakse kehtetuks otsus nr 1926/2006/EÜ. – ELT L 84, lk 42-56.

Ameerika Ühendriikide osariikide õigusaktid:

59. Arkansas Code Annotated, Title 4 , Subtitle 7, Chapter 90, Subchapter 4 – New Motor Vehicle Quality Assurance Act (2020). –
<https://advance.lexis.com/container?config=00JAA3ZTU0NTIzYy0zZDEyLTRhYmQtYmRmMS1iMWIxNDgxYWMxZTQKAFBvZENhdGFsb2cubRW4ifTiwi5vLw6cl1uX&crd=4b23b783-45ec-46ca-ab33-89b3be6fa364> (21.04.2020).
60. California Civil Code, Division 3, Part 4, Title 1.7, Chapter 1, § 1793.22 – 1795.8 (2020). –
http://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayText.xhtml?division=3.&chapter=1.&part=4.&lawCode=CIV&title=1.7.&article=3. (21.04.2020).
61. Colorado Revised Statutes, Title 42, Article 10 (2020). –
<https://advance.lexis.com/container?config=0345494EJAA5ZjE0MDIyYy1kNzZkLTRkNzktYTktMS04YmJhNjBINWUwYzYKAFBvZENhdGFsb2e4CaPI4cak6laXLCWyLBO9&crd=5cbf5ab8-580b-40c9-831e-ed41068ad5a6> (21.04.2020).
62. Connecticut General Statutes, Chapter 743b (2020). –
https://www.cga.ct.gov/current/pub/chap_743b.htm (21.04.2020).
63. Illinois Compiled Statutes, Chapter 815, 815 ILCS 380/ - New Vehicle Buyer Protection Act (2020). –
<http://www.ilga.gov/legislation/ilcs/ilcs3.asp?ActID=2341&ChapterID=67>
(21.04.2020).
64. Magnuson–Moss Warranty Act. – 88 Stat. 2183, Public Law 93-637-Jan. 4, 1975. –
<https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-88/pdf/STATUTE-88-Pg2183.pdf#>
(21.04.2020).
65. Maine Revised Statutes, Title 10, Part 3, Chapter 203-A (2019). –
<https://legislature.maine.gov/legis/statutes/10%20OLD/title10ch203-Asec0.html>
(21.04.2020).
66. Maryland Commercial Law Code, Title 14, Subtitle 15 – Automotive Warranty Enforcement Act (2020). –
[https://govt.westlaw.com/mdc/Browse/Home/Maryland/MarylandCodeCourtRules?guid=N67A1C6B09B6111DB9BCF9DAC28345A2A&originationContext=documenttoc&transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)](https://govt.westlaw.com/mdc/Browse/Home/Maryland/MarylandCodeCourtRules?guid=N67A1C6B09B6111DB9BCF9DAC28345A2A&originationContext=documenttoc&transitionType=Default&contextData=(sc.Default)) (21.04.2020).
67. New Jersey Administrative Code, Title 13, Chapter 45A, Subchapter 26 (2020). –
<https://advance.lexis.com/container?config=00JAA5OTY5MTdjZi1lMzYxLWQxNTEt>

- [OWFkNi0xMmU5ZTViODQ2M2MKAFBvZENhdGFsb2coFSYEAfv22IKqMT9DIHrf&crd=4bb68db9-8bbc-4eeb-9316-006d8c607827](https://www.ncleg.gov/EnactedLegislation/Statutes/PDF/BySection/Chapter_20/GS_20-351.3.pdf) (21.04.2020).
68. New Jersey General And Permanent Statutes, Title 56, § 56:12-29 - § 56:12-49.1 (2019). –
<https://lis.njleg.state.nj.us/nxt/gateway.dll?f=templates&fn=default.htm&vid=Publish:10.1048/Enu> (21.04.2020).
69. North Carolina General Statutes, Chapter 20, Article 15A - New Motor Vehicles Warranties Act (2020). –
https://www.ncleg.gov/EnactedLegislation/Statutes/PDF/BySection/Chapter_20/GS_20-351.3.pdf (21.04.2020).
70. Ohio Revised Code, Chapter 1345 (2019). – <http://codes.ohio.gov/orc/1345> (21.04.2020).
71. South Dakota Codified Laws, Chapter 32-6D (2020). –
http://sdlegislature.gov/Statutes/Codified_Laws/DisplayStatute.aspx?Type=Statute&Statute=32-6D (21.04.2020).
72. Vermont Statutes, Title 9, Chapter 115 (2020). –
<https://legislature.vermont.gov/statutes/fullchapter/09/115> (21.04.2020).
73. West Virginia Code, Chapter 46A, Article 6A (2020). –
<https://www.wvlegislature.gov/WVCODE/code.cfm?chap=46A&art=6A#01> (21.04.2020).

Kasutatud kohtupraktika ja muud otsused

74. RKTko 2-17-1413.
75. RKTko 3-2-1-46-17.
76. RKTko 3-2-1-100-15.
77. RKKko 3-1-1-117-12.
78. RKTko 3-2-1-156-11.
79. RKTko 3-2-1-29-06.
80. TlnRnko 2-16-8446.
81. HMKo, TlnRnko, HMKm 2-15-8843.
82. Tarbijavaidluste komisjoni otsus nr 28-1/19-004355, 15.08.2019.
83. *Brian Hart v. Ford Motor Company*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 12393-13, Initial Decision 10.10.2013. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma12393-13_1.html (21.04.2020).
84. *Chad J. Cohen v. Tesla, Inc.*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 12777-19, Initial Decision 28.10.2019. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma12777-19_1.html (21.04.2020).
85. *David Findel v. Jaguar Land Rover North America, LLC*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 17778-18, Initial Decision 22.02.2019. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma17778-18_1.html (21.04.2020).
86. *David Rufrano v. Nissan North America, Inc.*, New Jersey Office of Attorney General. Division of Consumer Affairs, OAL DKT. No. CMA 11891-08, Final Decision 10.03.2009. – <https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/final/cma11891-08.pdf> (21.04.2020).
87. *GMAC v. Jankowitz*, 216 N.J. Super. 313 (App. Div. 1987). – <https://law.justia.com/cases/new-jersey/appellate-division-published/1987/216-n-j-super-313-0.html> (21.04.2020).
88. *Helene Moran v. American Honda Motor Company*, New Jersey Department of Law and Public Safety Division of Consumer Affairs, OAL DKT. No. CMA 12730-18, Final Decision 03.12.2018. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/final/cma12730-18_2.pdf (21.04.2020).

89. *Krzysztof Dymko v. American Honda Motor Company*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 00977-07, Initial Decision 10.08.2007. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma00977-07_1.html (21.04.2020).
90. *Michelle Thompson v. Nissan North America, Inc.*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 11795-19, Initial Decision 09.10.2019. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma11795-19_1.html (21.04.2020).
91. *Philip Picone v. Mitsubishi Motor Sales*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 6042-98, Initial Decision 27.08.1998. – <https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma6042-98.html> (21.04.2020).
92. *Ramzi Khalil v. Kia Motors America, Inc.*, New Jersey Office of Attorney General. Division of Consumer Affairs, OAL DKT. No. CMA 12391-11, Final Decision and Order 07.12.2011. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/final/cma12391-11_1.pdf (21.04.2020);
93. *Roy McLean v. BMW of North America*, New Jersey Office of Administrative Law, OAL DKT. No. CMA 1498-11, Initial Decision 01.03.2011. – https://njlaw.rutgers.edu/collections/oal/html/initial/cma01498-11_1.html (21.04.2020).